

RANNIKKO-MAANTIETEEN OPPIKIRJA

SUOMEN MERIKOULUJA VARTEN

C. E. STENIUS'ELTA.

Mukaileva käännös.

HELSINGISSÄ,

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa, 1869.

P. Th. Stolpen kustannuksella.

Näytetty: *C. R. Lindberg*

Alkulause.

Turun merikoulun esimiehen C. E. Stenius'en tekemä „Försök till Lärobok i Kustgeografi“ ilmaantuu tässä suomennettuna; kuitenkin muutamilla poikkeuksilla, joilla koetin voimiani myöten kirjaa hyödyttää. Olen muun muassa siellä täällä erhetyksiä oikaisnut ja hiljakkoin tapahtuneita muutoksia maitten omistustilassa silmällä pitänyt. Olen tämän ohessa paikottain katsonut tarpeelliseksi pikkuista laajemmin asioita selitellä; tämmöisissä kohden enimmitten turvaten W. F. Palmbladin tunnetuun maantieteesen, monesti Edv. Errast'in käännöstä tästä kirjasta noudattain.

Niistä monista hyvistä neuvoista Suomen kielen suhteen, joita herra Majisteri F. W. Rothsten on minulle pitkin matkaa antanut, pyydän tässä saada julkisesti hänelle lausua sydämmellisimpiä kiitoksiani.

K. L. Elmgren.

Maantiede eli geografia on kertomus maanpallosta. Järjestettynä tietona tämä kertomus jakaantuu kolmeen osaan:

Suure-opillinen Maantiede, sisältävä opin maanpallon muodosta, suuruudesta, liikunnosta ja sen yhteydestä toisten taivaan-kappaleitten kanssa.

Luonnon-omainen Maantiede, joka selittää maanpintaa, sen vesiä ja manteria, ilmanaloja ja hedelmiä.

Waltiollinen Maantiede, jossa kuvaillaan maanpalloa ihmisten olosiana, sen maita, valtakuntia ja asukkaita.

Suure-opillinen Maantiede suljetaan tästä kirjasta pois, koska siitä puhutaan merikulkutieteen oppikirjoissa.

Luonnon-omainen Maantiede.

1. *Maan sisusta* emme tunne siitä syystä, että maan sisään ei ole voitu syvälle päästä. Maan sisustan arvellaan tallettavan kiviä, tulta, vettä ja ilmankaltaisia aineita, jotka kaikki vielä ovat tulikuumassa tilassa, niinkuin tulivuorista ja kuumista lähteistä näkyy. On muutoinkin havaittu, että lämmin maassa enenee syvyyttä myöden. Maan sisustaa ympäröi sen pinta ohuena kuorena.

Maan pinnalla löytyy sekä vettä että maata ja sitä ympäröi 8 tahi 9 maantieteellistä peninkulmaa korkea ilma-kerta, jota sanotaan *ilma-kehäksi* (atmosfer). Maan pinnan ala tekee noin 9,290,000 sarka-peninkulmaa. Tästä alasta vesi peittää lähes $\frac{3}{4}$ ja kuiva maa vähän runsaam-

min kun $\frac{1}{4}$. Pohjaisella pallonpuoliskolla on lähes 3 kertaa enemmän maata kuin eteläisellä.

II. Yleisiä käsitteitä.

1. Kaikki maanpallon kuiva maa jaetaan viiteen osaan: *Europa, Aasia, Afrika, Amerika ja Australia* eli *Polynesia*.

2. *Mannermaiksi* eli *Manteriksi* sanotaan maanpallon suurempia yhtäjaksoisia maita. Europa, Aasia ja Afrika ovat itäisellä pallon-puoliskolla yhdistetyt toisiinsa ja nimitetään *Itäis-Mantereksi* elikkä *Vanhaksi maailmaksi*; läntisellä pallonpuoliskolla tavataan *Länsi-Mantereksi* eli *Uudeksi maailmaksi* mainittu Amerika, ja viimein kohtaa meitä *Uusi Hollanti* eli Australian manner, joka, kolmantena manterena, myöskin on itäisellä pallonpuoliskolla.

3. *Waltamereksi* sanotaan sitä yhdessä jaksossa olevaa vesijoukkoa, joka peittää suuremman osan maasta, mutta paremman selvyuden vuoksi sen pinta kuitenkin jaetaan seuraaviin viiteen isoon osaan: *Pohjainen Jäämeri, Eteläinen Jäämeri, Atlantin meri, Indian meri ja Iso Waltameri* eli *Tyven meri*. Näistä on Tyven meri suurin ja Pohjainen Jäämeri vähin.

4. Erinäisiä osia maata ja merta nimitetään seuraavilla nimityksillä:

Maat ja meret rajoittavat toinen toistansa ja rajat nimitetään *rannoiksi, rannikoiksi* eli *rantamaiksi*.

Reti on aukea ankkuripaikka sataman edustalla.

Lahti on suurempi osa merta, joka pistää maahan ja jonka useammalla puolella on maata. *Lahdekkeeksi, Lahdelmaksi* eli *Poukamaksi* nimitetään lahtea, jos se on vähänlängäinen ja avoin päin merta.

Sisä- eli *Wälimeri* on osa merta, jota maa kaikilta puolin ympäröi, niin että vaan salmi toiseen mereen sen yhdistää.

Wuono on kapea lahti, joka pistää syvälle maahan.

Salmeksi sanotaan kaitaa vettä, joka, kahta maata toisistansa eroittain, on kahden aukeamman veden välissä.

Luonnollinen kanava on pitkä ja leveä salmi; *kanavaksi* sanotaan myös kaivettua veden-yhdistystä.

Saarento eli *Niemimaa* on osa maata, joka pistäyy mereen ja yhdeltä puolen on suuremmassa maassa kiini, mutta toisilta puolin vedenpiirittämä.

Niemeksi („Kap“) sanotaan uloimpaa osaa maata, joka pistää mereen.

Taipaleeksi nimitetään kapeaa paikkaa, joka, kahta suurempaa maa-osaa yhdistäen, eroittaa kahta vettä toinen toisistansa.

Saari on osa maata, jota vesi kokonansa ympäröi ja joka niinmuodoin näyttää ikäänkuin kohoavan ylös merestä. *Luodot* ovat pienempiä saaria.

Kareiksi sanotaan kallioisia luotoja lähellä rantamaata; *Sala-karit* ovat näkymättömiä kareja. Koko jono useampia toisiinsa yhdistyneitä kareja sanotaan *kari-harjanteeksi*.

Joukko saaria nimitetään *saaristoksi* ja joukko kareja *karikoksi*.

Matalaksi sanotaan semmoista paikkaa, jossa meren pohja on lähellä veden pintaa; *hietamatalaksi* eli *säikäksi*, jos matala hietapohjaisena pistää ulos maasta mereen, eikä näy veden kalvolla.

Saaristo eli *Arkipelagi* on joukko saaria, jotka ovat liki toinen toistansa.

Tasangoksi sanotaan niitä maanpinnan osia, joilla ei ole suurempaa epätasaisuutta.

Alamaat ovat tasaisia tai aaltomaisia maanaloja, jotka eivät ole enemmän kuin 500 jalkaa korkeat merenpinnan suhteen.

Negativiseksi alamaaksi sanotaan maata, joka on merenpintaa alempana.

Ylämaa on vähintään 500 jalkaa ylempänä kuin meren pinta.

Erämaaksi nimitetään kuivaa, hedelmätöntä ja asujatointa maanpaikkaa; *hieta-aavikoksi* taas hietaperäistä erämaata.

Kosteikko („oas“) on hedelmällinen paikka aavikossa. *Aromaa* on viljeltäväksi sopimaton, metsätöin ja kuiva, mutta heinäinen maa; *Nummi* eli *Kangas* on vielä kuivempi ja vähäheinäisempi.

Mäet ja *Kukkulat* ovat maanpinnan alhaisimpia korkopaikkoja.

Wuoriksi ja *Tuntureiksi* sanotaan suurempia, päälle 2000 jalan yleneviä korkoja; *Alpeiksi*, jos ovat 6000 jalkaa korkeammat; *Waaroiksi*, jos ovat matalat ja metsäiset; *Kallioiksi*, jos ovat metsättömät.

Wuorenseliksi, *Tunturinseliksi* ja *Alppiseliksi* nimitetään toisiinsa yhtyneitä, samaa jonoa kulkevia korkeita vuoria; jos ovat matalampia, *harjuiksi* ja *särkiksi*.

Laaksoksi sanotaan suurempaa alankoa kahden vuoren eli tunturin välissä; pienempää *Notkoksi*; lyhyttä ja kapeaa *Onelmaksi*. Jos laakso käypi vuoren poikki alemmasta paikasta toiseen, sitä sanotaan *Wuorensolaksi*.

Wuorenkattila on umpinainen laakso, jonka kaikilla puolilla on vuoria.

Penger- eli *Porrasmaaksi* sanotaan alempaa vuorimaata, joka on korkeamman rajalla, koska sen kautta vähitellen ja ikäänkuin portaita myöden astutaan ylämaasta alamaahan.

Tuli-vuoreksi sanotaan vuorta, joka aukosta eli *kraterista* syöksee tulta ja *laavaksi* nimitettyä sulannutta kiven soraa.

Suo on hetteinen ja vetinen maa; joll'ei siinä kasva puita sitä sanotaan *Nevaksi*; jos siinä on puita, *korveksi*; vaan *rämeeksi*, jos se on pensainen.

Joiksi, *virroiksi*, *kymiiksi* sanotaan suurimmat juoksevat vedet; pienemmät *puroiksi*; pienimmät *ojiksi*.

Joen lähde on se paikka, mistä joki saa alkunsa, ja jos siinä seisot, katsahtaen veden kulkua myöden, niin oike-

alla kädelläsi on joen oikeapuolinen ranta ja vasemmalla sen vasenpuolinen ranta.

Emäjoki on se, joka, pitkän matkan kuljettuansa, laskee vetensä mereen.

Syrjä ja *Lisäjoet* ovat ne suuremmat ja vähemmät joet, jotka laskevat vetensä emäjokeen.

Joen suuksi sanotaan sitä paikkaa, missä joki laskeuu mereen tahi toiseen veteen. Jos joki suussansa jakautuu useampiin haaroihin, niin niitä paikkoja, joitten lävitse se kulkee, sanotaan *Deltaksi* eli *Suuhaaramaaksi*.

Itse jokea kaikkine erinäisine lisäjokineen ja suuhaaroinen nimitetään yhteisellän imellä *jokivesistöksi*; sitä maan alaa, josta vedet yhdeksi joeksi kokountuvat, sanotaan *jokialaksi*.

Lantaat eli *Lagunit* ovat vetisiä maan-osia tahi matalia rantajärviä ja lätäköitä, joita särkät ja hietaiset luodot merestä eroittavat.

5. *Ilman-alalla* eli *Klimatilla* ymmärretään eri paikain ympärillä olevan ilman laatua, sekä lämpö määrän että kosteuden, kuivuuden ja tuulten suhteen.

Lämpimän lähteenä maan päällä on aurinko, josta myöskin kaikki muut ilman-laadun suhteet tulevat. Jokaisen paikan ilman-alaa siis määrää asema tätä taivaankappalettä kohden, tahi, toisin sanoen, kunkin paikan ilman-ala ylimalkaan muodostuu varsinkin sitä myöden, kuinka kaukana paikka on tasaajasta eli Ekvatorista. Kuitenkin ilman-alaa määrävät myöskin muut seikat, joista on mainitseminen: meren läheisyys, paikan korkeus meren pinnan ylitse, suuret seisovat vedet ja suot, metsät, korkeat vuoret, tuulet y. m. Sisä- eli sydän-maissa tavallisesti on kuumat kesät sekä kylmät talvet ja ilma ylimalkaan kuivempi; mutta päin vastoin luodoissa ja rantamaissa meri pitää ilman lämpimyyttä tasaisempana ja vaikuttaa runsaammin sadetta sekä kosteutta.

Itäisen manteren läntisellä rannikolla, pohjois-poulella kääntöpiiriä, on lämpöisempi ilma, kuin saman manteren itäisellä rannikolla, sen vuoksi että itäiset ja pohjoiset tuulet tuottavat kylmyyttä, mutta läntiset ja eteläiset päin vastoin lämpimyyttä. Tästä syystä on esim. kylmyys itäisimmässä Aasiassa jo 60° pohjois-leveydellä niin kova, ettei maan viljeleminen käy laatuun.

Yleiseen lämpimyyys Vanhan maailman lauhkeissa ja kylmissä vöhykkeissä on suurempi, kun Uudessa maailmassa samalla pohjois-leveydellä. Niin vastaa vuotinen ilman-lämpimyyys 60° P. lev. 24° It. pit. *) Europassa sitä lämpimyyttä, joka Amerikassa löytyy 12° etelämpänä elikkä 48° P. lev.; vaan niitä maita, jotka Amerikassa ovat 60° P. leveyden alla, niitä peittää melkein ikuinen lumi. — Viimemainituista eroituksia ei kuitenkaan niin paljon huomata tasaajan lähellä, sillä siellä pitää lämmintä koko vuoden; ja niinkuin vuoden ajat siellä eivät suuresti toisistansa eriy, ei myöskään ilmanlaatu vaihtelee samalla tavalla kuin meillä. Ylimalkaan sopii taattuna pitää, että lämpö-määrä vähentyy $\frac{1}{2}$ lämpömittarin asteella jokaiselta leveyden asteelta.

Samoin vähentyy lämpömäärä yhdellä lämpömittarin asteella jokaiselta 550 tai 600 jalalta, jolla maa korkenee meren pinnasta; ja se viiva, jonka ylipuolella kasvullisuus loppuu ja ikuinen lumi alkaa, sanotaan *lumi-piiriksi*. Kesämaissa lumi-piiri on korkeammalla kun talvimaissa. Muutamissa paikoissa tasaajan alla lumipiiri alkaa vasta 15,000 jalan korkeudella; pohjois-pallonpuoliskolla se alkaa itse maanpinnasta 70° leveydeltä, ja etelä-pallonpuoliskolla jo 63° leveydeltä, ulottuen napaan asti.

6. *Luonnon-tuotteilla* ymmärretään kaikki, mitä maa tuottaa ilman ihmisen avutta. Luonnon-tuotteet jaetaan

---

*) Pituus-asteet tässä kirjassa aina luetaan *Grenvichin* puolipäivän-piiristä.

kolmeen luokkaan: *Eläin-kuntaan*, *Kasvi-kuntaan* ja *Kivi-kuntaan*. Itsekunkin maan kaikki kasvit yhteensä sanotaan sen *Kasvistoksi* (Flora), ja samoin eläimet *Eläimistöksi* (Fauna).

Eroitus maitten ilman-alassa vaikuttaa eroitusta myöskin luonnon-tuotteissa. Suurin runsaus näistä ilmaantuu *kesämaissa*, joissa löytyy kalliimmat kivet ja mitallit, uhkeimmat kasvit ja oivallisimmat hedelmät, parahimmat puulajit, suurimmat ja jaloimmat eläimet. Jota edemmäksi tasaajasta tulee, sitä enemmän kasvien elovoima vähentyy. *Lauhkeissa vyöhykkeissä* on enimmittin vaan tavallisia mitalleja, kasvi- ja eläinlajeja. *Kylmissä vyöhykkeissä* maa tuottaa paljaastansa kitu-kasvuisia pensaita ja puita; viimein ainoastaan jäkälöitä sekä sammalia. Napojen kohdalla ei enää kasva mitäkään, kun siellä on ikuinen jää ja lumi.

Samoin kuin kaikki, mitä maa tuottaa, on vaihetuksen ja katoavaisuuden alaista, samoin itse maanpintakin on monta muutosta nähnyt ja näkee vieläkin joka päivä parhaastansa veden ja tulen vaikuttamasta. Tällaiset suuret muutokset, jotka muutoin ovat maanpintaa kohdanneet, nimitetään *maan mullistuksiksi* ja nepä juuri ovat pää-asiallisesti sitä muodostaneet, varsinkin maan ja veden ja'annon suhteen. Tiede näistä asioista kutsutaan *Geologiaksi*, joka on osoittanut, että maan päällä jokaisena sen muodostus-aikakautena on asunut eläviä olentoja, osittain nykyisten muotoisia, osittain erinäköisiä.

7. Ihminen on jaloin ja täydellisin kaikista luoduista olennoista maan päällä; hän on ainoa, jossa hengellisen edistymisen kyky ilmaantuu.

a) Ihmissuku jaetaan tavallisesti 6:teen pää-sukukuntaan eli niinkutsuttuun kantalajihin (Race): 1. *Kaukasin* eli *valkoinen kantalaji*. Tätä kantalajia ovat melkein kaikki Europan kansat, lounaisen Aasian ja pohjaisen Afrikan asukkaat, niinmyös ne Europasta kotoisin olevat kansatkin, jotka viimeisinä vuosisatoina ovat asettauneet Ameri-

kaan ja uutisasuntoihin muihin maan-osiin. 2. *Mongolian* eli *keltainen kantalaji*, joka asuu keskimmaisessä ja kaakkoisessa Aasiassa. 3. *Tsjudein kantalaji*, joka käsittää kaikissa kolmessa mann-osassa likinnä pohjoisnapaa olevat asukkaat. Tätä kantalajia ovat myöskin alkuansa Magyarit ja Suomalaiset. 4. *Malajein* eli *ruskean kantalajin* kansat asuvat Madagaskarin saarella, Malakkan saarennossa, Sunda saarissa, Ppilippineissä sekä suuressa osassa Australiassa. 5. *Indianein kantalaji* on *vaskenpunainen* ja on alkuansa asunut koko Amerikassa, paitsi pohjaisimmassa ja kaikkein eteläisimmässä osassa. 6. *Neekerin* eli *musta kantalaji* asuu alkuansa Afrikassa, paitsi pohjaisimmassa ja kaikkein eteläisimmässä osassa; mutta viimeisinä vuosikatoina Neekereitä on suuressa määrässä viety Etelä-Amerikkaan ja Pohjais-Amerikan eteläiseen osaan orjiksi.

Muutamit kansakunnat ovat aivan kuin väli-kantalajeja, niin että on vaikea päättää mihin pää-kantalajiin ne oikeimmiten ovat luettavat. Semmoisista nimitettäköön: Australiassa *Papuas*-kansat, jotka likimmiten ovat Neekeerein laatuksia, mutta ovat sekä rumempia että raempia; eteläisimmässä Amerikassa *Pescheräit*; eteläisimmässä Afrikassa *Kafferit* ja *Hottentotit*. Ihmisten lukumäärä maan päällä arvellaan nousevan 1,100 miljonaan.

b) Kansaa sanotaan *Willi* eli *Metsäkansaksi*, kuin se elättää itsensä metsästämisellä, kalastamisella ja istuttamatta kasvavilla hedelmillä, niinmuodoin ollen sekä karjanhoitoa että maanviljelystä harjoittamatta. — *Nomadeja* eli *karjakansoja* ovat ne puoli-sivistyneet kansat, jotka harjoittavat karjanhoitoa ja enimmäkseen elävät lihalla, maidolla ja juustolla; ne muuttelevat toisesta paikasta toiseen, uusia laitumia karjalleen saadaksensa, eikä niillä siis voi olla kiinteitä asuntoja, vaan ne asuvat teltoissa. Vissit karjakansat elävät melkein kokonansa yhdestä ainoasta eläinlajista; niin on kameli Arabialaisen, poro Lappalaisen kaikki kaikissa; lauhkeissa ilmanaloissa karjakansat elättävät itsensä lehmillä, sekä osaksi

lampailla ja vuohilla. — *Sivistyneiksi* kansoiksi sanotaan niitä, jotka harjoittavat sekä karjanhoitoa että maanviljelystä, metsästämistä, kalastamista ja muita heidän maahansa ja oloihinsa sopivia elatuskeinoja sekä ammatteja. Nämät elatuskeinot ovat heille tuottaneet kiinteitä asuntoja, taiteita ja tieteitä, lakeja ja järjestetyn hallituksen.

c) Yhtä tahi useampia kansoja, yhteisen hallituksen alla yhdistyneinä, sanotaan *Valtioksi* eli *Valtakunnaksi*. Sitä laatua, jolla hallitusta käytetään, nimitetään *Hallitusmuodoksi*. Valtiota sanotaan *Monarkiaksi* eli *Yhdenvallaksi*, kuin yksi ainoa ruhtinas on hallitusta johtamassa. Ruhtinaalla (häntä nimitettäköön Keisariksi, Kuninkaaksi, Pääviksi tai miksi tahansa) voipi joko olla rajoittamaton valta ja valtio on silloin *rajoittamaton yhdenvalta*; taikka on Ruhtinas perustuslakien eli kansansa kanssa tehtyyn liittoon kautta enemmän tai vähemmän sidottu valtansa käyttämisessä; semmoista valtiota sanotaan *rajoitetuksi yhdenvallaksi* eli perustuslailliseksi valtioksi. — *Republika* eli *Tasavalta* on semmoinen valtio, jossa hallitus on annettu useammille kansan edusmiehille, jotka tekevät tilin hoidannostansa. — *Liitto-vallasto* käsittää useita vapaita valtioita, jotka itse pitävät omaa hallitusta, mutta samalla myös yhteistäkin noudattavat.

d) Etevimvät *uskonnot* ovat seuraavat: 1 *Kristinoppi*, jota useimmat Europan ja Amerikan asukkaat tunnustavat ja jolla on suuri luku uskolaisia muissakin maanosissa. Kristin oppi jaetaan kahteen pää tunnustukseen: *Katholikein oppiin* ja *Protestanttein oppiin*. Katholikein oppi taas jaetaan *Länsimaiseen* eli *Ruomin Katholiseen* ja *Itämaiseen* eli *Kreikan-katholiseen* kirkkoon. Protestanttein opilla on kolme pääkirkkoa: *Lutherin*, *Reformerattu* ja *Pispallinen* eli *Anglikanin kirkko*. 2 *Moseksen-oppi* eli *Juutalaisten uskonto*, jonka tunnustajat ovat hajonneet melkein kaikkiin maanosiin. 3 *Islam* eli *Mahometin oppi*, joka on lähtenyt Arabiasta, sieltä levinnyt koko läntiseen ja osaksi eteläiseen

Aasiaan, yhteen osaan Siperiaan ja melkein koko pohjois-Afrikaan, sekä tunkeutunut kaakkoiseen Europaan. 4 *Tulenpalvelus* eli *Zoroasterin oppi*, jonka mukaan tulta palvellaan Jumaluuden verranto-kuvana. Tätä uskoa tunnustavat muutammat vanhain Persialaisten jälkeiset kaakkoisessa Persiassa ja luoteisessa Indiassa *Guebrien* nimellä. 5 *Brahmaismi*, jonka tunnustajat elävät Indiassa. 6 *Buddhaismi*, jota Ceilonin, Itäisen Indian saarennon, Thibetin, Kiinan, Korkean Aasian itäisen ja keskimmäisen osan sekä Japanin asukkaat tunnustavat. 7 *Schamanismi*, jota useimmat karjakansat harjoittavat; mutta keskimmäisessä Aasiassa ovat läntiset kansat käännetyt Islamiin, itäiset Buddhaismiin. 8 *Fetischismi* on järjettömien olentojen tahi kappalten, niinkuin kärmeitten, krokodilein, puitten, yrttein ja kivien palvelemista. Tällä alhaisella sivistyksen kannalla ovat useimmat *villikansat*.

III. Oceanit ja niitten osat.

Pohjainen Jäämeri

ympäröittää pohjaisnapaa ja sisältää niinmuodoin kaikki vedet pohjaisen napapiirin sisäpuolella. Molemmiin puolin Islannin saarta tämä meri yhtyy Atlantin mereen, vaan Behringin salmen kautta, Aasian ja Amerikan välillä, Tyven mereen.

Lahtia.

A) Europan rannikoilla:

Lapin meri.

Porsangin vuono.

Laxe-vuono.

Tenon vuono

Varangin vuono.

Wienan meri.

Kantalahti.

Onegan lahti.

Wienan lahti.

Tscheskajan lahti.

B) Aasian rannikoilla.

Karan meri.

Obin lahti.

Tasowskajan lahti.

Jenisein lahti.

Taimurin lahti.
Lenan lahti.

C) Amerikan rannikoilla:

Kotzebuen lahti.
Mackenziejoen lasku-suu.
Boothian lahti.
Baffin lahti.
Disco-lahti.

Salmia.

A) Europaan kuuluvia:

Waigats-salmi (Waigats-saaren ja mannermaan välissä).
Karan salmi (Vaigats- ja Novaja Semlja-saarien välissä).

Matotschkinschar (Novaja Semljan molempain saarien välissä).

B) Amerikkaan kuuluvia:

Dolphin-salmi (Valaston-saaren ja mannermaan välissä).
Bank-salmi (Bank-maan ja Parry-saarien välissä).
Barrow-salmi (pohjoispuolella Pohjois Somersetin saarta).
Lancaster-salmi (Pohjois-Devon- ja Cockburn-saarien välissä).
Smith-salmi (Baffin-lahden pohjois-päässä).
Davis-salmi (Baffin-lahden eteläisessä suussa).

Muist. Pohjois-Jäämeren rantamaat ovat niitten laivain kautta, joita Englanti ja Amerikan Yhdys-Valtakunnat ovat lähettäneet Franklinin retkikunnan lopullista kohtaloa tutkimaan, tulleet joksikin tutuksi ja sillä tavoin on myöskin toinen kulkuväylä Tyven- ja Atlantin merien välillä löydetty. Kuitenkin lukemattomat vastukset aina ehkäisevät purjehtimista tällä merellä ja usein jäät sitä peräti estävätkin, ettei tuosta löydöstä ole meri-kululle järin suurta hyötyä lähtenyt. Meri-luutnantti *Creswel*, Englantilainen, oli ensimmäinen, joka vuonna 1853 purjehti Amerikan mannermaan ympäri Kap Hornista, Beringin salmen kautta, Kap Farewelliin saakka.

Eteläinen Jäämeri

sijaitsee etelänavan ympärillä eteläisen napapiirin sisäpuolella ja on kaiken vuotta kiintonaisella jäällä tahti liikkuvilla jäävuorilla peitetty, joka tekee kaiken purjehtimisen siinä miltei mahdottomaksi. Tämä meri sentähden on suu-

rimmaksi osaksensa aivan tuntematointa eikä siinä ole voitu tunkea edemmäksi kuin 77° Et. lev.

Atlantin meri.

Sen rajoina ovat Europa ja Afrika idässä; Amerika lännessä; pohjasessa ja etelässä se yhtyy molempiin jää-meriin, kaakossa Indian mereen ja lounaassa Tyven-mereen.

Lahtia.

A) Europan rannikoilla:

Pohjan meri.

Zuider-See.

Skagerrakki.

Kattegatti.

Liim-vuono.

Itä-meri.

Pohjan lahti.

Suomen lahti.

Riigan lahti.

Kurische Haff.

Frische Haff.

Lübekin lahdeke.

Irlannin meri.

Clyden lahti.

Solway lahti.

Bristol-kanali.

Kanali eli La Manche.

Biscayan lahti.

Välimeri.

Lionin lahti.

Genuan lahti eli Ligurian meri.

Tyrrhenin meri.

Neapelin lahti.

Salernon lahti.

Jonian meri.

Taranton lahti.

Adrian meri.

Lepanton lahti.

Arkipelagi eli Aigeian meri.

Nauplian lahti.

Aeginan lahti.

Salonikin lahti.

Contessan lahti.

Marmara-meri.

Musta-meri.

Asovan meri.

B) Aasian rannikoilla:

Levantin meri, välimeren itäisin osa.

C) Afrikan rannikoilla:

Iso Syrti eli Sidra-lahti.

Vähä Syrti eli Kabes-lahti.

Ethiopian meri.

Guinean lahti.

D) Amerikan rannikoilla:

Hudson lahti.

S:t Lorensin lahti.

Fundy lahti.

Chesapeak-lahti.

Meksikon lahti.

Campechen lahti.

Karaibin eli Antillein meri.

Honduran lahti.

Guatemalan lahti.

Darien lahti.

Maracaybo lahti.

Pyhän lahti (Todos los Santos).

La Platan lahti.

S:t Mathiaksen lahti.

S:t Yrjön lahti.

Salmia.

A) Euroopan kuuluvia:

Meren kurkku (kapein paikka Pohjan lahdessa).

Skifti (Ahvenanmaan ja Turun saariston välillä).

Ahvenan meri (Ahvenanmaan ja Ruotsin välillä).

Kalmarin salmi (Ruotsin mannermaan ja Ölannin välissä).

Juutin rauma (Ruotsin ja Seelannin välissä).

Iso Belti (Seelannin ja Fyenin välillä).

Vähä Belti (Fyenin ja Juutinmaan välillä).

Pohjan kanali (Irlannin meren pohjainen suu).

S:t Yrjön kanali (Irlannin meren eteläinen suu).

Calaisin salmi (Euroopan mantereen ja Englannin välissä).

Gibraltarin salmi (Välimeren suu).

Bonifacion salmi (Sardinian ja Korsikan sarten välissä).

Messinan salmi (Italian ja Siciilian välissä).

Otranton salmi (Adrian mer. suu).

Hellesponti eli Dardanellein salmi (Marmara-meren suu).

Bosporo eli Konstantinopelin salmi (Marmara ja musta merien välissä).

Kertsin salmi (Musta- ja Asovan merien välissä).

B) Amerikkaan kuuluvia:

Hudson-salmi (Hudson-lahden suu).

Fox-salmi (Hudson-lahden ja P. Jäämeren välillä).

Belle Isle-salmi (New Foundlandin ja Labradorin saarenon välillä).

Indian meri,

jota Afrika rajoittaa lännessä; Aasia pohjassa; Sunda saaret ja Uusi Hollanti idässä. Tämä meri yhtyy lounaassa Atlantin mereen, etelässä Etelä-Jäämereen ja idässä Tyvenmereen.

Lahtia.**A) Aasian rannikoilla:**

Bengalin lahti.

Martaban lahti.

Arabian meri.

Cambay-lahti.

Cutsch-lahti.

Persian lahti.

Adenin lahti.

Arabian lahti eli Punainen meri.

Suetsin lahti.

Akaban lahti.

B) Afrikan rannikoilla:

Sofalan lahti.

Delagoa-lahti.

C) Australian rannikoilla:

Karpentaria-lahti.

Spencer-lahti.

Salmia.

Malakka-salmi (Sumatra-saaren ja Aasian manteren välissä).

Sunda-salmi (Sumatra- ja Java-saarien välissä).

Palks-salmi (Ceylon-saaren ja Länsi Indian saaren välissä).

Ormus-salmi (Persian lahden suu).

Bab-el-Mandeb salmi (Arabian lahden suu).

Mozambique-salmi (Madagaskarin saaren ja Afrikan manteren välillä).

Tyven-meri eli Iso Valtameri

on monella salmella ysdistetty Indian mereen; sen luoteisena rajana on Aasia; luonaisena Uusi Hollanti; itäisenä Amerikan länsiranta; pohjaisessa sen yhdistää Pohjaiseen Jäämereen kapea Behringin salmi, joka eroittaa Aasian ja Amerikan toisistansa. Etelään päin Tyven-merellä ei ole mitään luontoperäistä rajaa Etelä-Jäämerta vastaan.

Lahtia.**A) Aasian rannikoilla:**

Berhingin eli Kamtschatkan meri.

Anadir lahti.

Okhotskan meri.

Japanin meri.

Tong-hai eli itäinen Kiinan meri.

Kelta meri (Hoang-hai).

Kiinan-meri.

Tonkin-lahti.

Siam-lahti.

Mindoro meri.

Celebes-meri.

Sunda- eli Javan meri.

Molukkein meri.

B) Amerikan rannikoilla:
(Behringin meri).

Norton lahti.

Bristol lahti.

Cookin lahti.

S:t Yrjön lahti.

S:t Franciscon lahti.

Californian lahti.

Tehuantepec-lahti.

Panama-lahti.

C) Uuden Hollannin rannikoilla:

Botany-lahti.

Salmia.

Behringin salmi (P. Jäämereen).

Tatarin salmi (Aasian manteren ja Sakhalin-saaren välissä).

La Perousen salmi (Sakhalin- ja Jesso-saarien välissä).

Sangar- eli Matsmai-salmi (Jesso- ja Nifon-saarien välissä).

Korean salmi (Korean saarennon ja Kiusiu saaren välissä).

Fukian-salmi (Aasian manteren ja Formosa-saaren välissä).

Macassar-salmi (Borneon ja Celeben saarten välissä).

Dampierin salmi (Uusi Guinean ja Uusi-Britannian saarten välillä).

Torresin salmi (Uusi-Guinean ja Uusi-Hollannin välillä).

Bassin salmi (Uusi-Hollannin ja Van Diemensin maan välillä).

Cookin salmi (Uuden Seelannin saarien välissä).

Magelhaenin salmi (Etelä-Amerikan ja Tulimaan välissä).

IV. Maan-osat.

Europa.

Tähän maan-osaan kuuluva manner on saarento, jota pohjasessa rajoittaa *Pohjainen Jäämeri*, lännessä *Atlantin meri*, etelässä *Välimeri* ja *Musta Meri*, idässä tämä saarento yhdistyy *Aasiaan*. Tämän maan-osan äärimmäiset paikat ovat pohjassa: *Pohjan kyni* (Nord kyn) mannermaalla, ja vähän pohjaisempina *Pohjan Nokka* (Nord kap. P. lev. 71° 11', It. pit. 25° 50') Magerön saarella; etelässä: *Kap Tarifa* (P. lev. 36° 0', L. pit. 5° 36'); lännessä: *Kap Roca* (P. lev. 38° 46', L. pit. 9° 30'); idässä: *Karajoen suu*.

Saarennoita:

Kanin-saarento.

Kuolan eli Lapin saarento.

Skandinavian saarento.

Juutinmaa.

Bretagne.

Pyreneein saarento.

Italia.

Kalabria.

Apulia.

Istria.

Kreikan eli Balkan-saarento.

Krim-saarento.

Niemiä:

Kap kanin (Kanin-saarennon luoteinen niemi).

Svätoi Nos (Lapin saarennon koillisin niemi).

Lindesnäs (Norjan eteläisin niemi).

Falsterbo (Ruotsin eteläisin niemi).

Sidebyn niemi
Wärknäsin niemi } Länsi Suomeassa.

Hankoniemi (Suomenmaan eteläisin niemi).

Porkkalanniemi (Etelä Suomessa).

Domesnäs (Kuurinmaan pohjaisin niemi).

Skagen-nokka (Juutin maan pohjaisin niemi).

Dunkansby Head (Skottlannin pohjaisin niemi).

Kap Wrath (Skottlannin luoteinen niemi).

Kap Lizard (Englannin eteläisin niemi)

Kap Ortegal (Pyreneein saarennon pohjaisin niemi).

Kap Finisterre (Pyreneein saarennon luoteinen niemi).

Kap Vincent (Pyreneein saarennon luonainen niemi).

Kap Creux (Pyreneein saarennon itäisin niemi).

Kap Spartivento (Italian eteläisin niemi).

Kap Leuca (Italian kaakkoisin niemi).

Kap Matapan (Kreikan saarennon eteläisin niemi).

Vuoria.

1. *Apenninit*, jotka käyvät koko Italian saarennon halki.

2. *Alpit* käyvät Genuan lahdesta lännettä päin pitkin välimerta ja kääntyvät sitten pohjaseen päin Italian ja Franskan välitse ylös Genfer-järveä kohden, jonka lähellä Europan korkein vuoren-kukkula *Montblank* kohoaa 14,722 jalan korkeuiseksi. Vuorenjono kääntyy tästä itään ja kaakkoon päin lähettäen haarojansa Schweitzin ja eteläisen Saksanmaan läpitse Kreikan saarentoon.

3. *Pyreneit* ovat rajana Franskan ja Pyreneein saarennon välillä.

4. *Uralin tunturit*, P. Jäämeren ja Kaspien meren välillä.

5. *Tuli-vuoria*: Italian saarennossa *Vesuvius* (3,700 jalk.), Siciliassa *Etna* (10,200 jalk.) ja Islannissa *Hekla* (4,000 jalk.).

Jokia.**A) Pohjois-Jäämereen.**

Karajoki.
 Petschora.
 Mesen.
 Wienan joki.
 Onega.
 Paatsjoki.
 Tenojoki.

B) Itämereen.

Motalan virta.
 Taalaan joki.
 Ljusne-joki.
 Ljungan.
 Indalin joki.
 Ångerman joki.
 Uumon joki.
 Skellefte-joki.
 Piitimen joki.
 Luulajan joki.
 Kainuun joki (Kalix-joki).
 Tornionjoki.
 Kemi-joki.
 Oulu-joki.
 Lapuan joki.
 Kyrö-joki.
 Kokemäen joki.
 Aura-joki.
 Kymi-joki.
 Neva-joki.
 Narvan joki.
 Düna eli Wäinän joki.
 Niemi.
 Weikseli.

Oder.
 Trave.

C) Pohjamereen.

Götha-joki.
 Eider-joki.
 Elbe.
 Weser.
 Ems.
 Rhein.
 Maas eli Meuse.
 Schelde.
 Thames.
 Humber.
 Tyne.
 Tweed.
 Fort.
 Tay.

D) Kanaliin.

Somme.
 Seine.
 Orne.

E) Atlantin mereen.

Loire.
 Garonne.
 Minho.
 Duero.
 Tajo.
 Guadiana.
 Guadalquivir.
 Schannon.
 Sever.
 Clyde.

} Britannian saarista.

F) Välimereen.

Ebro.
Rhone.
Tiber.
Po.

G) Musta-mereen.

Donau eli Tonava.
Dniester.
Bug.
Dnieper.
Don.

H) Kaspian mereen.

Ural.
Volga.
Kuma.
Terek.

Järviä:**A) Skandinavian saarennossa.**

Mälari.
Weneri.
Wetteri.

B) Suomessa ja Wenäjässä.

Näsijärvi.
Päijäne.
Saima.
Onega eli Ääninen.
Laatoka.
Peipus eli Peipser järvi.

C) Schveitzissa.

Boden-järvi.
Genfer-järvi.

Saaria:**A) Pohjais-Jäämeressä.**

Spetsbergit.
Novaja Semlja.
Waigatsch.
Kalgujeff.
Magerö.
Lofodden saaristo.

B) Atlantin meressä.

Islanti.
Fär-saaret.
Britannian saaret, jotka ovat
Shetlannin saaret.
Orkney-saaret.
Hebridit.
Britannia (Englantija Skott-
lanti).
Irlanti.
Man.
Anglesey.
Schilly-saaret.
Wigth.
Normannin saaret.

C) Pohjameressä.

Texel.
Helgoland.

D) Itämeressä.

Tanskan saaret.
Seelanti.
Fyen.
Langeland.
Laaland.
Falster.

Möen.

Bornholm.

Alsen.

Femern.

Rügen.

Usedom.

Wollin.

Ölanti.

Gottlanti.

Hiidensaari (Dagö).

Kurensaari (Ösel).

Ahvenanmaan saaristo.

Turun saaristo.

E) Pohjan lahdessa.

Hailuoto (Karlö).

Walgrund.

F) Suomen lahdessa.

Suurisaari (Hogland).

Tyttersaari.

Lavansaari.

Seskari.

G) Välimeressä.

Pithyusit.

Iviza.

Formentera.

Balearit.

Mallorka.

Minorka.

Sardinia.

Korsika.

Elba

Liparin saaret.

Malta.

Gozzo.

Comino.

Dalmatian saaret.

Jonian saaret.

Kandia.

Kykladit.

Negroponte.

Läntiset Sporadit.

Pohjoiset Sporadit.

Aasia.

Aasia ympäröittää pohjasessa Pohjainen Jäämeri, idässä ja kaakossa Tyven-meri, etelässä ja lounaassa Indian meri ynnä näitten merien salmet ja lahdet. Lännessä Aasia yhtyy Afrikaan Suezin taipaleen kautta; rajoittuu sen perästä itäiseen Välimereen, Arkipelagiin, Hellespontiin, Marmaramereen, Bosporiin ja Mustamereen; yhtyy sittemmin Europaan, jota vastaan Kuban, Terek, Kaspian meri, Uralin joki ja Uralin vuoret ovat rajana. Pohjoisina Jäämereen pistää *Kap Severo-vostotschnoi* (P. lev. 78° 25', It. pit. 100°

0'); kauvimaksi itää kohden käy *Itäniemi* (P. lev. 66° 4', L. pit. 169° 36'); etelässä pistää *Kap Romania* (P. lev. 1° 22', It. pit. 104° 16') Malakka-salmen ja Kiinan meren väliin; läntisin niemi on *Kap Baba* (P. lev. 39° 29', It. pit. 26° 4') Arkipelagin rannalla.

Saarennoita.

Vähä-Aasia.

Arabia.

Läntinen Indian saarento eli Dekan.

Itäinen Indian saarento.

Malakka.

Kambodja.

Korea eli Korai.

Kamtschatka.

Tschukotskan saarento.

Niemiä.

Kap Severosapodnoi (Taimura) (Siperian rannikolla).

Kap Lopatka (Kamtschatkan eteläisin niemi).

Kap Kambodja (Kambodja-saarennon eteläisin niemi).

Kap Komorin (Dekan-saarennon eteläisin niemi).

Vuoria

Itä-Aasian Ylämaata eli Korkeaa Aasiaa ympäröi pohjoispuolella.

1. *Altai-vuoret*, — idässä.

2. *Mandschurian ylämaa* ja *Kiinan Alppimaa* — etelässä.

3. *Himalaja*, jossa löytyy maailman korkein vuorenkukkula *Mount Everest* (27,200 jalkaa) — lännessä.

4. *Belurtagh*.

5. *Hindukuh*, *Armenian Tunturimaa* ja *Taurus* käyvät idästä länteen päin läntisen Aasian läpitse.

6. *Kaukason vuoristo*, mustan ja Kaspian meren välillä.

7. Kamtschatkan saarennessa on tuli-vuori *Kljutshewskaja Sopka* 14,800' korkea.

Jokia:

A) Pohjois Jäämereen.

Ob eli Obi.

Jenisei.

Lena.

Indigirka.

Kolyma.

B) Tyven-mereen.

Anadir.

Amur.

Hoang-ho eli keltainen joki.

Jan-tse-kiang eli sininen joki.

Sikiang.

Mekong eli Kambodja.
Menam- eli Siam-joki.

C) Indian mereen:

Iravaddy eli Ava.
Brahmaputra eli Burramputer.
Ganges.
Mahanuddy.
Godaveri.
Kistnah.
Kaveri.
Tapti.
Nerbudda.
Sind, muinoin Indus.
Eufrat eli Frat } Sjat-el
Tigris eli Degr } Arabi.

Järviä.

Kaspian meri.
Aral-järvi.
Balkhash.
Baikal.
Genesareth eli Galilean meri.
Kuollut meri.

Saaria:

A) Pohjois Jäämeressä.

Kotelnai.
Fadejewskoi.
Uusi Siperia.

B) Tyven-meressä.

S:t Laurentius.
Kurilit.
Japanin saaret.
Lieu-kieu-saaret.
Bonin-saaret.
Taivan eli Formosa.
Hainan.
Filippinit.
Molukkit.
Suuret Sunda-saaret.
Sumatra.
Java.
Borneo.
Celebes.
Vähät Sunda-saaret.

C) Indian meressä.

Nikobarit.
Andamanit.
Ceylon.
Chagos-saaret.
Maledivit.
Lakkadivit.

D) Wälimeressä.

Kypro (Cyperi).
Rhodo.
Sporadit.

Afrika.

Tämä maan-osa on saarento, joka yhtyy Aasiaan ainoastaan Suezin taipaleen kautta. Muuten sitä ympäröi

meri: pohjasessa Välimeri ynnä Gibraltarin salmi; lännessä Atlantin (Ethiopian) meri ynnä Guinea-lahti; kaakossa Indian meri ynnä Mozambikin salmi; koillisessa Aden-lahti, Bab-el-Mandeb ja Punainen meri. Pohjoisinnä pistää Välimereen *Kap Serrat* (P. lev. $37^{\circ} 24'$, It. pit. $9^{\circ} 42'$); äärimpänä lännessä on *Viheriä niemi* eli *Kap Verdi* (P. lev. $14^{\circ} 43'$, L. pit. $17^{\circ} 34'$); eteläisin niemi on *Neulaniemi* eli *Kap Agulhas* (Et. lev. $34^{\circ} 51'$, It. pit. $20^{\circ} 2'$); kauvimmaksitään päin pistää *Kap Guardafui* (P. lev. $11^{\circ} 49'$, It. pit. $51^{\circ} 17'$).

Suuren-arvoisempia *Saaren-*
noita puuttuu kokonansa.

Niemiä.

Kap Bon	} pohjois rannikolla.
Kap Spartel	
Kap Bojador	} läntisellä rannikolla.
Kap Blanco	
Kap Palmas	
Kap Formosa	
Kap Lopez	
Kap Negro	} eteläisellä ja itäisellä rannikolla.
Hyvän toivon niemi	
Kap Corrientes	
Kap Delgado	

Vuoria.

Afrikan sisämäiset osat eivät vielä ole tarkoin tunnetut, mutta etelä-osan kuitenkin tiedetään olevan korkeaa pengermaata korkeilla vuorilla. Pohjois-puoli päin vastoin on alamaa, kussa löytyy

maailman suurin hieta-aavikko *Sahara*, jonka pohjaisella puolella on

1. *Atlas-vuoret*, — eteläisellä.
2. *Kong-vuoret*.
3. *Mandarra vuoret*.
4. *Habeschin alppimaa*.
5. *Kuu-vuoret*, missä läntinen Niilin-haara syntyy.

Jokia.

A) Välimereen:

Niili.

B Atlantin mereen:

Senegal.

Gambia.

Rio Grande.

Niger eli Dsjoliba.

Zaire eli Kongo.

Oranje.

C) Indian mereen:

Zambeze.

Järviä.

Tsjad.
Tsana eli Dembea.
Nyanza.
Ujiji.
N'Gami.

Saaria.**A) Indian meressä:**

Sokotora.
Seshellit.
Amirantit.
Komoro-saaret.
Madagaskar.
Maskarenhat.

Bourbon.

Mauritius eli Isle de France.
Kerguelenin maa.

B) Atlantin meressä:

Azorit.
Madeira.
Porto Santo.
Kanarian saaret.
Viheriän niemen saaret.
Guinean saaret.
Ascension.
S:t Helena.
Virvoitus saaret (Tristan
d'Acunhas).

Amerika.

Tämä maan-osa on kaksi suurta kolmikkamaista maa-jaksoa, Pohjois Amerika ja Etelä Amerika, jotka Panaman taipaleen kautta ovat toinen toiseensa yhdistetyt. Amerika ympäröi pohjasessa Pohjais Jäämeri, idässä Atlantin meri, etelässä ja lännessä Tyven-meri ynnä Behringin ja Magelhaenin salmet. Amerikan pohjoisin niemi on *Kap Murchison* (P. lev. 73°); läntisin *Kap Prins Wales* (P. lev. 65° 33', L. pit. 167° 59'); eteläisin *Kap Froward* (Et. lev. 53° 54', L. pit. 71° 19') mannermaalla, mutta vielä eteläsimpänä on *Kap Horn* (Et. lev. 55° 59', L. pit. 67° 16'), joka on kalliolla etelää kohden Tulimaasta; itäisin *Kap Olinda* (Et. lev. 8° 0', L. pit. 34° 50').

Saarennoita:

Boothia Felix.
Melville.
Labrador.

Uusi Braunschveigi.
Uusi Skottlanti.
Delavare.
Florida.

Yukatan.
Kalifornia.
Aljashka.

Niemiä:

Kap Barrow.
Kap Bathurst.
Kap Farewell.
Kap Charles.
Kap Raze.
Kap Sable.
Kap Cod.
Kap Hatteras.
Kap Cattoche.
Kap Gracias a Dios.
Kap Punta Gallinas.
Kap Roque.
Kap Frio.
Kap Punta Parina.
Kap S:t Lucas.
Kap Mendocino.

Vuoria.

Amerika eriää muista maanosista summattoman pituutensa kautta sekä myös siinä, että sisämaassa löytyy alanaita, jotka leviävät molempain rannikkoin vuorenselkiin ja vuoristoihin.

Kordillereiksi sanotaan sitä vuorenjonoa, joka monella nimellä käy pitkin Amerikan läntistä rantaa. Tämän jonon korkein kukkula *Lirima*

(23,000 jalkaa) tavataan E. Amerikassa.

Jokia.

A) Pohjois Jäämereen:

Mackenzie.
Waskikaivon joki.

B) Tyven-mereen:

Columbia eli Oregon.
S:t Francisko.
Colorado.

C) Atlantin mereen:

Nelson.
Severn.
Albany.
S:t Lorensin joki.
Connecticut.
Delavare.
Susqvehannah.
Potowmak.
Alabama.
Mississippi.
Rio del Norte.
Magdalena.
Orinoco.
Marañon eli Amazonin joki
(maailman suurin).
Tocantines.
Paranahyba.
S:t Francisco.
Rio de la Plata.
Colorado.
Rio Negro.

Järviä.

Iso Orja-järvi.

Athapescow-järvi.

Winipeg-järvi.

Kanadan järvet.

Ylöjärvi.

Michigan.

Huron.

Erie	}	Niagaran koski, maailman korkein putous; 144 jalkaa
Ontario		

Nicaragua.

Lauricocha.

Titicaca	}	(12,000 jalkaa meren pin- nan ylitse).

Saaria.**A) Pohjois Jäämeressä:**

Patrikin saaret.

Melville.

Cornvallis.

Pohj. Devon.

Bankmaa.

Prins Albertin maa.

Prins Wales'in maa.

Somerset.

Cockburn maa.

Cumberland.

Grönlanti.

B) Atlantin meressä:

New-Feundland.

Antikosti.

Prins Edvard.

Kap Breton.

Long Island.

Bermudas saaret.

Länsi-Indian saaret:

Bahama saaret.

Suuret Antillit.

Kuba.

Jamaika.

Hayti eli San Domingo.

Portorico.

Vähät Antillit eli Karaibit:

Guadeloupe.

Dominique.

Martinique.

S:t Paolo.

Fernando de Noronho.

Trinidad.

Martin Vaz.

Falklandin saaret.

Tulimaa.

Etelä Georgia.

Sandvich-maa.

Etelä Orkney saaret.

Etelä Shetlanti.

C) Tyven-meressä:

Chiloe.

Juan Fernandez saaret.

Gallopagos.

Vancouver-saari.

Charlottan saari.

Prins Wales saari.

Sitka.

Kodjak.

Aleutin saaret.

Australia

eli Polynesia on suuri mannermaa, tavallisesti *Uudeksi Hollanniksi* nimitetty, ynnä joukko suurempia ja vähempiä saaria sekä saaristoja. Rajana on pohjasessa, idässä ja etelässä *Tyven-meri*; lännessä *Indian meri*. Pohjoisinnä pistää Torresin salmeen *Kap York* (Et. lev. $10^{\circ} 42'$, It. pit. $142^{\circ} 34'$); itäisin niemi on *Kap Sandy* (Et. lev. $24^{\circ} 41'$, It. pit. $153^{\circ} 20'$); eteläisinnä pistää Bassin salmeen *Kap Wilson* (Et. lev. $39^{\circ} 8'$, It. pit. $146^{\circ} 23'$); läntisin niemi on *Steep point* (Et. lev. $26^{\circ} 5'$, It. pit. $112^{\circ} 57'$).

Australiasta ei vielä tunneta muuta kuin rantamaat: Läntinen rannikko on hietaperäistä ja hedelmätöntä; pohjainen ja itäinen rannikko joko hietaista taikka vuorista; löytyy kuitenkin hedelmällisiä paikkoja ja viljeltäväksi kelpaavia laaksoja. Eteläinen rannikko on osaksi varsin hedelmällistä laatua ja siinä tavataan monta mitallin lajia, erit-
täinkin kultaa.

Vuoria.

Sinivuoret, itäpuolella.

Australian Alpit, eteläpuolella.

Jokia.

Indian mereen:

Murray.

Joutsen-joki.

Saaria ja saaristoja.

A) Tasaajan pohjois-puolella:

Marianit eli *Ladronit*.

Pelew-saaret.

Karolinit.

Lord Mulgraven saaret.

Sandvichin saaret.

B) Tasaajan ja etelä-kääntöpiirin välillä.

Uusi Guinea.

Uusi Britannia.

Uusi Irlanti.

Salomonin saaret.

Uudet Hebridit.

Uusi Kaledonia.

Fidsji saaret.

Purjehtijan saaret.

Ystävyyden saaret.

Cookin saaret.

Seura-saaret.

Pomutu eli *Matalat saaret*.

Mendañan saaristo.

C) Etelä-Kääntöpiirin etelä-
puolella.
Van Diemensin maa.

Norfolk-saaret.
Kermantek-saaret.
Uusi Zeelanti.

Valtiollinen Maantiede.

Europa.

(181,000 srkp; 286 milj. asuk.).

Europa jakaantuu tätä nykyä valtiollisesti seuraaviin valtakuntiin. Keisarikunnat; *Wenäjä, Itävalta ja Ranska*; Kuningaskunnat: *Preussi ja Britannia*, jotka 5 yhteen sanotaan *Suuri-valloiksi*. Kuningaskunnat: *Ruotsi ja Norja, Tanska, Hollanti, Belgia, Baieri, Würtembergi, Sachsi, Spänia. Portugali, Italia ja Kreikka*; Tasavallat: *Schveitz, San Marino ja Andorra*; *Turkin Sulttaninkunta*; *Ruhtinakunta Montenegro* ja muutamia vähäisiä ruhtinakuntia Saksassa.

Wenäjän Keisarikunta

(99,235 srkp; 68 milj. asuk.)

on suurin valtakunta, mikä koskaan on löytynyt maan päällä ja sisältää seitsemännen osan koko maanpallon kuivaa maata. Siihen kuuluvat Europan itäinen osa ($\frac{1}{2}$ tätä maan-osaa) ja Aasian pohjainen osa ($\frac{1}{3}$ tätä maan-osaa). Se rajoittuu idässä Aasiaan, josta Uralin tunturinselkä ja joki sen eroittaa; pohjasessa Jäämereen ja Norjaan; lännessä Ruotsiin, Itämereen, Preussin, Itävallan ja Turkin valtakuntiin; etelässä Turkkiin, Mustaan mereen ja Aasiaan (jota päin Terek ja Kuban pidetään rajana); kaakossa Kaspiin mereen.

Waltakunta käsittää kolme yhdistettyä valtiota, nimitäin *Wenäjän Keisarikunta*, *Puolan Kuningaskunta* ja *Suomen Suuriruhtinanmaa*; molemmat viimeainitut kuitenkin omalla hallituksellansa. Wenäjä jakaantuu seuraaviin osiin: *Itämeren maakunnat*, *Iso-Wenäjä*, *Länsi-Wenäjä*, *Vähä-Wenäjä* eli *Ukräni*, *Etelä-Wenäjä*, *Astrakhani*, *Kasani* ja *Permia*. Maa on suuremmaksi osaksi suunnattoman suurta tasankoa, jossa *Wolchonskin metsä* jokien juoksua jakaa. Pitkin Krimin saarennon etelä-rannikkoa käy jotenkin korkea vuorenjono ja idässä kohtaavat Uralin tunturit. Elatuskeinona harjoitetaan parhaiten maanviljelystä, erittäinkin keski- ja länsi-osissa; sen jälkeen tulee karjanhoito, jota käytetään kaakkoisissa aromaissa ja joka muutamissa paikoissa on ainoana elatuskeinona. Kaloja pyydetään etenkin Volgassa, Uralijoessa ja Kaspian meressä. Uralin vuorista saadaan runsaassa määrässä kultaa, hopea, rautaa, vaskea ja lyijyä. Kivihiiliä löytyy kosolta Don-joen ali-seuduissa, ja metsät tarjoovat kaikkialla vientitavaroita. Sisämaan kulku-neuvot ovat jokia ja kanaleita myöden höyrylaivain avulla varsin huokeat. Rautateitä tosin rakennetaan ehtimiseen; mutta kuitenkin kulkuyhdistys vielä on vaikeampi kun muissa Europan maissa. Kauppaliike varsinkin on virkeätä, sillä Wenäjä antaa yltäkyllin monenlaisia tuotteita. Maan laatu, ilman-ala ja hedelmät ovat maan laajuuden vuoksi hyvin erinkaltaiset. Pohjoinen osa on enimmittin metsää; sittemmin missä puut eivät enää menesty, alkaa yhdenlaatuinen, autio, turverämeillä ja järvillä täytetty maisema, tuo niinkutsuttu *Tundra*. Täällä on suurempi runsaus turkkinahka-eläimistä, kuin missään muualla Europassa. 50° ja 60° välillä maa on suureksi osaksi metsäisiä, ylävänlänttäisiä tasangoita ja kauniita vainioita, jotka runsaasti tuottavat viljaa, pellavaa ja hampppua. Etelässä ilman-ala on lauhkeata ja maa rikas viljasta, maisista, meloneista, viinistä sekä etelähedelmistä; kuitenkin täällä löytyy aromaita, semminkin itäpuolimaisessa osassa.

Kreikan-katholinen uskonto vallitsee yleisimmin. Muuten Lutherin uskonto on yleisin Itämeren maakunnissa. Ruomin-katholinen yhdessä osassa Länsi-Wenäjällä, jossa kuitenkin löytyy lähes 1 milj. Juutalaisiakin; Tatarit ja muutamat vähemmät kansat Kasanissa, Astrakhanissa ja Etelä-Wenäjällä tunnustavat Muhametin oppia, jonka lisäksi moniaat vähälukuisemmat Suomalaiset sukukunnat vielä ovat pakanoita. Keisarikunnan ala Europassa on hallintoa varten jaettu 58 Kuvernementiin, joilla on samat nimet kuin kuvernementtein pääpaikalla.

Itämeren maakunnat.

Inkerinmaa, jota pohjassa ja lännessä rajoittaa Laatokka, Suomen lahti, Narova ja Peipsenjärvi. Maakansa on suomalaista; kaupungissa asuu Wenäläisiä ja Saksalaisia.

Pietari (P. lev. 59° 57', It. pit. 30° 20'), Neva-joen suussa, koko valtakunnan pääkaupunki ja Keisarin asunto vuodesta 1703; Europan kansakaimpia ja komeimpia kaupungeita; Wenäjän mahtavin kauppa- ja tehdaspaikka; niitten tavarain vara-asema, jotka tänne kokoontuvat sekä P. Jäämereen että Mustan ja Kaspian merien rannoilta pitkin niitä kanavia, mitkä yhdistävät Wolgan ja Nevan, Wolgan ja Dvinan sekä Dünan ja Dnieperin joet. Pietarissa ja sen ulko-satamassa *Kronstadtista* käy vuosittain 2000—2700 laivaa kaikista maailman ääristä. Etevimvät vientitavarat ovat: tali, hamput, pellavat, rauta, vilja, potaska, stearini, kynttilät, juhti, turkki-nahat, sian-harjakset, pellavan-siemenet, hamppu- ja lin-öljy, touvi-aineet, seilikankaat, terva ja puu-ainet. Tuontitavaroita: raaka-sokuri, kahvi, väri-aineet, kryydit, rohto-aineet, etelähedelmät, liina-, pumpuli-, villa- ja silkki-kankaat, lyijy, tina, sinkki, öljy, viinit, suolat ja kivihiilet 540 t. — *Kronstadt* (17' länteen päin Pietarista), *Kotlin* saarella Suomen lahdessa, vahvoilla linnoilla varustettu; Wenäjän tärkein solasatama ja Itämeren-laivaston asema-paikka; virkeä kauppaliike 56 t. — *Narva* (P. lev. 59° 23', It. pit. 28° 12'), 8' narova-joen suusta; linnalla varustettu; vähäinen kauppaliike. Vientitavaroita: pellavat, hamput ja puu-aineet; tuontitavaroita: suolat ja sillit 5 t.

Wironmaa, rantamaa Suomen lahden eteläpuolella, Peipsen järveen ja Narovan saakka idässä. Aasukkaat ovat suomalaista sukua; herrassääty on saksalainen; saarissa asuu Ruotsalaisia.

Rääveli (P. lev. 59° 26', It. pit. 24° 25'), erään Itämeren lahden rannalla; linnoitettu, hyvä satama, multa riutuva kauppa. Kaupungissa käy enimmitten pienempiä laivoja ja sen vientitavarat ovat pellavat, hamput, pellavan-siemenet, vilja ja nahka; tuontitavarat: suolat ja kivihiilet 28 t. — *Baltischport* Räävelin vara-satama.

Liivinmaa, Riigan lahden rannalla, kollisessa Peipsen-järveen ja etelässä Wäinänjokeen saakka. Maa-rahvas on Lettiläistä; aatelisto ja porvaristo on saksalainen.

Pernau (P. lev. 58° 22', It. pit. 24° 25'), missä Pernau-joki laskee Rigan lahteen; hyvä kauppaliike. Wientitavaroita: pellavat, hamput ja vilja; tuontitavaroita: suolat, silli, viinit ja kivihiilet. 7 t. — *Riga* (P. lev. 56° 56', It. pit. 24° 0'), lähellä Wäinänjoen (Dünan) suuta; valtakunnan toinen kauppa-kaupunki. Rigassa käy vuosittain 2100 laivaa, vaikka kaikki vähäläntäisiä. Vientitavaroita: pellavat, hamput, tali, potaska, siemenet, nahka, kamppu-öljy, öljy-kakut, vuodat, turkikset, höyhenet, matot, seili-kankaat, saipua, kynttilät, kuminat, vilja, touvi- ja puu-aineet y. m.; tuontitavaroita: sokuri, kahvi, suolat, silli, väri-aineet, kolonian-tavarat, manufakturit ja viinit. 70 t.

Kuurinmaa, pitkä, kaitainen maansoikale, Rigan lahden ja Wäinänjoen eteläpuolella. Asukkaat ovat Kuureja, aatelisto Saksalaisia ja Puolalaisia.

Mitau, pääkaupunki. 30 t. — *Libau* (P. lev. 56° 32', It. pit. 20° 58'), hyvä kauppaliike ja merikulku, vaikka ainoastaan pienemmilla laivoilla pääsee satamaan. Vientitavaroita: vilja pellavat, hamput ja puu-aineet; tuontitavaroita: suolat, silli, viinit ja hedelmät. 11 t.

Iso Wenäjä.

Tällä nimityksellä nimitetään keskinäistä ja sisämaista osaa Europan Wenäjätä P. Jäämeren ja Wienameren rannoilta asti 50° P. lev. saakka etelään päin. Asujamet ovat Wenäläisiä ja paikottain Suomen-sukuista kansaa; eteläisellä rajalla asuu Tatareja.

Arkhangeli (P. lev. 64° 32', It. pit. 40° 33'), Wiena-joen varrella, missä se alkaa laajeta suulahdeksensa. Pohjaisen Iso-Wenäjän tuotteitten vara-asema. Puolenkolmatta kuukauden aikana, jolloin merikulku käy laatuun, Arkhangeliin vuosittain ulkomailta tulee 400—500 suurempaa ja vähäisempää laivaa. Vientitavaroita: pellavat, pellavan-siemenet, hamput, puu-

aineet, terva, vilja, tali, potaska, nahka, hylkeenrasva y. m.; tuontitavaroita sokuri, kahvi, viinit, kryydit, kalat, suolat y. m. Kauppaliike Norjan kanssa: on etenkin virkeä. 24 t.

Seuraavat kaupungit, ehk'eivät ole meren rannalla, ovat kuitenkin tehtaitensa kautta saaneet suuren arvon maan kauppaliikkeessä. — *Moskova* (P. lev. 55° 45', It. pit. 37° 38') vähäisen Moskova-joen varrella; pääkaupunki Pietarin perustuksen saakka; Keisarin kruunaus-kaupunki. Valtakunnan suurin tehdaskaupunki ja sisäisen kaupan keskus. 450 t. — *Nischneje-Nowgorod*, missä Oka laskee Wolgaan. Täällä pidetään maailman suurimmat märkinat (Heinäkuun 15:sta p:stä—Elokuun 15:teen p:vään), joilla Aasian ja Europan tavaroita vaihetetaan. Näille markkinoille tulee lähes 250,000 ihmistä ja tavaroita täällä silloin liikutetaan noin 160 miljonan ruplan arvoon. 36 t. — *Nowgorod*, missä Volchow lähtee Ilmenistä; Wenäjän suuriruhtinaitten vanhin asunto 862—880. *Twer*, *Jaroslawn*, *Ribinsk*, *Kasan*, *Saratow*, kaikki Volgajoen varrella tahi sen lähistössä. — *Wladimir*, Kliaman reunalla, valtakunnan pääkaupunkina 1157—1328. — *Smolensk* ja *Kiova* Dnieper-joen partaalla (jälkimäinen pääkaupunkina 880—1157). *Tula*, mainion suurilla kivritehtailla ja muilla rautamanufakturi-laitoksilla. *Wilna*, Vilian varrella.

Etelä-Wenäjä.

Tämä osa Wenäjää on etelä puolella 50° ja sisältää *Bessarabian*, *Uusi-Wenäjän* ja *Donin Kasakkain maan*. Asukkaat ovat Walakkialaisia, Wenäläisiä, saksalaisia uutis-asujamia, kasakoita ja kalmukkeja.

Odessa (P. lev. 46° 29', It. pit. 30° 43') Wenäläisten etevin kauppa-kaupunki Mustan meren rannalla. Vientitavaroita: vilja, varsinkin nisut eli vehnät, josta syystä myös kauppa täällä enenee ja vähenee muitten maitten vilja-tarvetta myöden; paitsi viljaa viedään täältä villoja, talia, pellavan-siemeniä, jauhoja, papuja, hamppuja, pellavia, touvi-aineita, lihaa, voita, puukaluja, herneitä, purje-vaatteita, öljyä, nahkoja, kaviaria, tupakkaa y. m.; tuontitavaroita: kolonian-tuotteet, manufakturit, pumpuli, silkki, viinit, rommi, lyijy, tuli-kivi, marmori y. m. — *Kertsch* (P. lev. 45° 22', It. pit. 36° 29') Asovan meren suussa; hyvä kauppaliike. Vientitavaroita: suolat, vuodat, vilja, kaviari; tuontitavaroita: hedelmät, öljy y. m. 9 t. — *Taganrog* (P. lev. 47° 13', It. pit. 39°) Asovan meren rannalla; vilkas kauppapaikka. Maaliskuusta—Marraskuuhun, jona aikana meri on auki. Vientitavaroita: vilja, nahat, vakstuuki, touvit, kynttilät, saipua, kalat y. m. 24 t. Mustan meren rannikoilla löytyy vielä rantakaupungit: *Kherson*, *Nikolajew*, *Sevastopol*, *Kaffa* eli *Feodosia*, *Anapa* y. m.

Puolan Kuningaskunta

(2,257 srkp; 4,840,000 asuk.)

rajoittuu idässä Wenäjään, etelässä Itävaltaan, lännessä ja pohjasessa Preussiin. Puola on Europan satoisimpia viljaimaita; muuten paljon harjoitetaan karjan ja mehiläisten hoitoa; metsät ovat laveat ja antavat paljon vientitavaroita, joita enemitten kuljetetaan Weikselia myöden Danzigin kaupunkiin. Uskonto on Ruomin-katholinen; kuitenkin täällä löytyy enemmän kuin puoli miljonaa Juutalaisiakin. Tämä valtakunta on kapinoillaan menettänyt perustuslakinsa ja sentähden liitetty Wenäjän valtakuntaan.

Warsova (P. lev. 52° 13', It. pit. 21° 2'), pääkaupunki; Puolan aimmollisin tehdas- ja kauppakaupunki. 163 t.

Suomen Suuriruhtinanmaa.

(6,844 srkp.; 1³/₄ milj. asuk.).

Rajoittuu idässä Wenäjään, pohjassa Norjaan, lännessä Ruotsiin ja Pohjan lahteen, etelässä Itämereen ja Suomen lahteen, kaakossa Inkerinmaahan ja Laatokaan. Maa on ylimalkaan epätasaista; se on täynnänsä vuoria, joista ei kuitenkaan yksikään ole järin korkea, metsiä, jokia, soita, rämeitä ja järviä, jotka viimeainitut peittävät ison osan sen pinnasta. Etevimpiä vientitavaroita ovat metsän-tuotteet, niinkuin lankut, laudat, hirret, parrut, piirut, piki, terva potaska, halot, puu-astiat ja pihka; niitä lähinnä voi, lohi, silakka, hylkeenrasva, pellavansiemenet, kuminat ja hyvinä vuosina viljakin. Enimpiä tuontitavaroita ovat kan-kaat, sokuri, kahvi, suolat, pumpuli, mitallit, väri-aineet, viinit, kryydit, tee y. m. Uskonto on Lutherinen. — Korkeinta hallitusta pitää Keisarin nimessä *Kenraalikuvernöri* ja *Keisarillinen Senati*; maan asiat Keisarin tykönä suorittaa *Ministeri-Valtiosihteri* ja *Komitea Suomen asioita varten*. Suomi jakaantuu hallinnollisessa suhteessa 8 lääniin: *Oulun* ja *Kajaanin*, *Waasan*, *Turun*, *Porin*, *Uudenmaan*, *Wii-*

purin, Kuopion, Mikkelin ja Hämeenlinnan Lääni. Suomenmaan kauppa-laivastossa oli 1864 vuoden alussa 516 kaupunkilaisten laivaa ja 969 maalaisten laivaa sekä 40 höyrylaivaa, yhteensä 105,273 lestiä; merimiesten lukumäärä oli 8,201, joista 5,371 olivat kaupunkien merimies-huoneitten kirjoissa. Merimies-huoneitten kassat yhteensä nousivat ainoastaan noin 440,000 markkaan. 1867 oli kaupunkilaisten laivain lukumäärä 554 ja niitten lestiluku 80,596.

Tornio (P. lev. 65° 50', It. pit. 24° 15') eräässä Tornion-joen saarella, vähäisellä kauppaliikkeellä. Paitsi lohta ja lapintavaroita viedään ulkomaalle vuosittain noin 525 lestiä metsän-tuotteita. 700 asuk. — *Oulu* (P. lev. 65° 1', It. pit. 25° 31') Oulujoen suussa, aimollinen kauppakaupunki. Vientitavaroita: noin 9040 lestiä metsäntuotteita vuosittain; tuontitavaroita: suolat, viinit, manufakturit. 7 t. — *Raahe* (P. lev. 64° 41', It. pit. 24° 31'), oivallinen kauppa, hyvä satama. Ulos viedään noin 320 lestiä metsäntuotteita. 2,500 asuk. — *Kokkola* (Vanha Karleby) (P. lev. 63° 50', It. pit. 23° 14'), erään meren lahden rannalla; harjoittaa paljon laivan-rakennusta. Metsäntuotteita viedään ulos noin 2,900 lestiä. 2,500 asuk. — *Pietarsaari* (P. lev. 63° 41', It. pit. 22° 47'), metsäntuotteita lähetetään ulkomaille noin 2,220 lestiä. 2 t. — *Uusi Kaarlepyy* (P. lev. 63° 32', It. pit. 22° 38'), Lapuan joen suussa. Vuotinen metsäntuotteitten vienti nousee noin 1,700 lestiin. 1,200 asuk. — *Waasa* eli *Nikolain-kaupunki* (P. lev. 63° 7', It. pit. 21° 33'), vie vuosittain ulos noin 2,750 lestiä metsäntuotteita. 4 t. — *Kaskinen* (P. lev. 62° 23', It. pit. 21° 12'), eräässä saarella oivallishella haminalla; vuotinen metsäntuotteitten vienti tekee noin 1,060 lestiä. 900 asuk. — *Ristiinan kaupunki* (P. lev. 62° 16', It. pit. 21° 20'), oivallishella satamalla ja hyvällä kauppaliikkeellä; vuotinen vienti on noin 7,540 lestiä metsäntuotteita. 2,600 asuk. — *Pori* (P. lev. 61° 28', It. pit. 21° 43'), kalaisen Kokemäen joen varrella; maamme suurimpia kauppakaupun-geita; metsäntuotteita viedään vuosittain ulos noin 9,600 lestiä. Kaupun-gin satama on *Räpsöä*. 7 t. — *Rauma* (P. lev. 61° 8', It. pit. 21° 28'), vie vuosittain ulos noin 3,900 lestiä metsäntuotteita; tunnettu myös pitsin-nypläyksestään. 3 t. — *Uusikaupunki* (P. lev. 60° 47', It. pit. 21° 26'), melkoinen kauppa *Köpenhaminan* kanssa, johon viedään hirsiä, lautoja, lehte-reitä, lankkuja, ripuja eli ruoteita, parruja, piiruja, rästäs-kouruja, vateja, lapioita, kauhoja, tuoleja, tiinuja, ammeita, saaveja eli korvoja, ämpäreitä eli sankoja, pyttyjä, tervaa ja halkoja. 3 t. — *Naantali* (P. lev. 60° 27', It. pit. 22° 2'), vanha ja vähäinen kaupunki; tunnettu villakudelmistaan. 600 asuk. — *Turku* (P. lev. 60° 27', It. pit. 22° 17'), Aurajoen varrella, maamme vanhin ja historiassamme merkillisin kaupunki, entinen pää- ja yliopiston-

kaupunki; kauppansa ja tehdastensa kautta vielä nytkin mahtavimpia kaupungeitamme. Vuotinen ulos-vienti on noin 4,600 lestiä metsäntuoteita, paitsi viljaa, voita, lihaa, kuminoita y. m. 18 t. — *Tammisaari* (P. lev. 59° 58', It. pit. 23° 16'), vanha kaupunki. Vientitavaroita tärkeimmät ovat halot, joita vuosittain viedään ulos noin 6,500 syltää ja lisäksi noin 150 lestiä muita metsäntuotteita. 1,400 asuk. — *Helsinki* (P. lev. 60° 10', It. pit. 24° 57'), vuodesta 1819 Suomen hallituksen sekä vuodesta 1828 Yliopiston asema. Oivallinen, syvä ja hyvin varustettu satama; harjoittaa suurinta kauppaa maassamme mitä tavarain liikkeesen koskee, mutta ulosvienti on vähäinen, vaikka enenemisessä siitä ajasta kun rautatie Hämeenlinnaan valmistui. Metsäntuoteita viedään vuosittain ulos noin 3,200 lestiä; 30 t. asuk., paitsi Yliopistolaisia (500) ja sotaväkeä. — *Wiapori*, 1½ minutia etelä-kaakkoon päin Helsingistä, vahvimpia linnoja Europassa, rakennettu 7 saareen. 1 t. asuk. paitsi karnisonia. — *Porvoo* (P. lev. 60° 24', It. pit. 25° 40'), vanha kaupunki Porvoonjoen suussa. Kauppaliike on viimeisinä vuosikymmeninä paljon edistynyt; metsäntuotteita viedään vuosittain ulos noin 2,500 lestiä. 3,200 asuk. — *Lovisa* (P. lev. 60° 28', It. pit. 26° 14'), erään meren lahden rannalla. Vie ulos noin 2,500 lestiä metsäntuotteita. 3 t. — *Hamina* (P. lev. 60° 34', It. pit. 27° 12'), hyvä kauppa; ulos-vienti noin 7,400 lestiä metsäntuotteita vuosittain 3 t. — *Wiipuri* (P. lev. 60° 43', It. pit. 28° 44'), Saiman kanavan suussa Suomen lahden kollisimmassa perukassa. Harjoittaa Suomen kaupungeista vahvinta vientikauppaa, mutta eniten sillä tavoin että ulkomaalaiset täältä noutavat Pohjois-Karjalasta tänne tuotuja metsäntavaroita, joitten lukumäärä vuosittain nousee 42,000 lestiin. 9 t. asuk., paitsi sotaväkeä. 7 minutia kaupungista on sen satama *Uraansalmi* (*Trångsund*), jossa 1863 kävi 382 laivaa. — *Marianhamina*, nykyisin perustettu kaupunki *Ahvenanmaalla*, Svibyn lahden rannalla Jomalan pitäjässä. — Saiman vesien rannoilla ovat kaupungit: *Kuopio* — *Joensuu*, — *Savonlinna*, — *Mikkeli* ja — *Lappeenranta*. Saima on Saiman kanavan kautta meren kanssa yhdistetty. Laatokan rannoilla: *Sortavala* ja *Käkisalmi*. Sisämaassa ovat kaupungit: *Hämeenlinna*, *Heinola*, *Tampere*, *Jyväskylä*, *Kajaani*.

Wenäjän Alusmaat Aasiassa.

(271,000 srkp.: 8½ milj. asuk.).

Niihin kuuluu: 1) *Trans-Kaukasia*, Mustanmeren ja Kaspian meren välissä. Kasvullisuuden täytyy tämmöisessä tunturimaassa olla varsin moninainen; syvimmissä notkoissa kasvaa eteläisen Europan hedelmiä ja siellä harjoitetaan

viinin- ja silkinviljelystä. Karjanhoito on kuitenkin pääasia. Enin osa asujamia tunnustaa Mahometin uskoa. 2) *Siperia*, äärettömän suuri maajakso, joka sisältää täyden kolmanneksen Aasian mannerta, Uralista Okhotskan ja Kamtschatkan meriin saakka. Tämä maa on kaikkein harvemmin kansoittuneita koko maan päällä; mutta nuot vähälukuiset asujamet ovat jaetut useihin villeihin sukukuntiin, jotka alkuperänsä, elämänlaatunsa ja uskontonsa suhteen ovat erilaisia. Siperia on rikas metalleista, varsinkin kullasta, platinasta, hopeasta, lyijystä sekä raudasta. Muutoin maan rikkautena ja kauppatavarana on nahat niistä monista soopeleista, näädistä, karpistä ja ketuista, joita täällä pyydetään. Koko länsi-Siperia on yhdenmuotoista tasamaata; Jenisein itäpuolella maa rupeaa mäkiseksi, Lenan äärellä vuoriseksi; Kamtschatkassa se muuttuu alppimaaksi. — Ilman-alan suhteen eteläinen ja pohjoinen Siperia suuresti eroavat toisistaan. Jo 54° äärellä (Lübeikin tasalla) maanviljelys käy epävakaiseksi ja loppuu yläpuolella 60°. Pian katoovat myöskin metsät ja puut, ja pohjoisissa tavataan ainoastansa äärettömiä turverämeitä ja järviä, jotka suuremman osan vuotta ovat lumella peitettynä ja joista kirsi ei kesälläkään koskaan sulaa. 3) *Kirgisein aromaa*. Iso maa-ala, joka Uralin joesta ja Kaspien merestä lännessä ulottuu hamaan Kiinan ja Dsungarian saakka; etelärajalla on Aral-järvi sekä alimmainen Sir. Maan asujamet, Kirgisit, ovat Mahometin uskoa ja elämänlaadultaan paimenia, metsästäjiä ja rosvoja.

Saaria: *Uusi Siperia*, 4 asujatonta saarta Jäämeressä, — *Kurilit*, Kamtschatkan eteläpuolella. — *Sakhalin* eli *Tarakain*-saaren pohjois-osa Japanin meren ja Okhotskan meren välissä.

Parahimmat satamat ovat: *Okhotsk* (P. lev. 59° 20', It. pit. 143° 14'), hyvä ja avara ankkuri-paikka; Amerikan puolisen kaupan asema. 1 t. — *Petropawlowsk* (P. lev. 53° 1', It. pit. 158° 42'), vähäinen kaupunki, mutta valaskalan pyytäjillä tärkeä satama. 700 asuk. — *Nikolajewsk* (P. lev. 53° 7', It. pit. 140° 42'), Amurjoen varrella, lähellä sen suuta. Sotasatama ja vapaahamina; koitua kauppa Amerikan ja Siperian välillä.

Skandinavian Saarento

rajoittuu pohjasessa Jäämereen; lännessä Pohjamereen, Skagerrakkiin, Kattegattiin ja Juutin raumaan; etelässä ja kaakossa Itämereen; idässä Ahvenanmereen ja Pohjanlahteen; koillisessa Muonion ja Tornion jokien kautta Suomeen. Skandinavian saarento on kaksi valtakuntaa: Ruotsi ja Norja, joilla on yhteinen kuningas.

a) Ruotsin Kuningaskunta.

(8,031 srkp.; $4\frac{1}{4}$ milj. asuk.).

Eroittu Norjasta Kölin vuorijonon kautta. Maan läpitse juoksee virtoja kosolta ja myös kanavia löytyy, joitten joukossa on tuo mainio *Götan kanava*, joka yhdistää Itämeren ja Kattegattin toinen toisensa kanssa. Maanviljelys on tärkein elatuskeino ja on viime vuosina niin suuresti edistynyt, että valtakunnasta tavallisesti viedään viljaa ulkomaille. Ilman-ala on kylmää mutta sangen terveellistä. Kauppa on vilkas ja yhdiskeinot mukavat rautateitten ja höyrylaivain kautta. — *Uskonto* on Lutherinen. — *Hallitusmuoto* on perustuslailla rajoitettu monarkia. Valtakuntaa jaetaan historiallisesti 4 pää-osaan: *Svealandi*, *Götalandi*, *Norrlandi* ja *Lapinmaa*; valtiollisesti 24 Lääniin sekä 1 Ylivallanpitäjän alaan (Tukholman kaupunki). 1866 Ruotsin kauppalaivasto oli 3,323 laivaa, joitten lestiluku oli 155,475.

Haaparanta (P. lev. $65^{\circ} 49'$, It. pit. $24^{\circ} 11'$), Tornion joen läntisellä rannalla; kauppa melkoinen. Elevimmät vientitavarat ovat terva, turkinahat, lohi, voi, jotka viedään Tukholmaan ja siellä vaihetetaan muihin tavaroihin. 1 t. — *Luulaja* (P. lev. $65^{\circ} 35'$, It. pit. $22^{\circ} 10'$), lähellä Luulajan joen suuta. Merikulku Tukholmaan ja Pohjanmaalle. 2 t. — *Piitime* (P. lev. $65^{\circ} 19'$, It. pit. $21^{\circ} 32'$), eräässä ihanassa Piitimen joen saarella, puoli peninkulmaa sen suusta. Laivaa voita ja tervaa Tukholmaan. 2 t. — *Uumo* (P. lev. $63^{\circ} 50'$, It. pit. $20^{\circ} 18'$), Uumon joen pohjaisella rannalla, lähes 3 peninkulmaa merestä. Kauppa on viime vuosina ollut edistymäisissä. 2 t. — *Hernösand* (P. lev. $62^{\circ} 38'$, It. pit. $17^{\circ} 58'$), saarella Ångermanjoen

suussa. Kaupungilla on hyvä satama ja aimollinen kauppa. Vientitavaroita: hirret, laudat, rauta ja terva; tuontitavaroita: suolat ja pellavansiemenet. 3,400 asuk. — *Sundsvall* (P. lev. 62° 23', It. pit. 17° 19'), erään meren lahden rannalla. Vientitavaroita: rauta ja metsäntuotteita; tuontitavaroita: suolat, viinit, kryydit, manufakturit ja hamput. 5 t. — *Hudiksvall* (P. lev. 61° 44', It. pit. 17° 8'), vähäisellä kaupalla; viepi ulos pellavia, säkki-kankaita, lautoja ja palkkeja. 3 t. — *Söderhamn* (P. lev. 61° 18', It. pit. 17° 5'), melkoisella kaupalla. Vie ulos rautaa ja metsäntuotteita; sisaän tuopi suoloja. 3,300 asuk. — *Gefle* (P. lev. 60° 40', It. pit. 17° 9'), on valtakunnan kolmas kauppakaupunki. Harjoittaa aimollista kauppaa, vielä aimollisempaa merikulkua, sekä suurinta laivan-rakennusta kaikista valtakuman kaupungeista. Sen mahtavassa kauppalaivastossa oli 1866 — 59 suurempaa laivaa, 5,908 lestin lukumäärältä. Vientitavaroita: rauta, kupari ja metsäntuotteet. 13 t. — *Geflen* ja *Tukholman* välillä on hamina *Öregrund*. — *Tukholma* (P. lev. 59° 19', It. pit. 18° 5'), osaksi saarilla, siinä missä Mälari Itämereen vettensä purkaa. Valtakunnan pääkaupunki ja kuninkaan valta-asema. Ruotsin tärkein kauppa- ja tehdaskaupunki. Vuosittain täältä lähtee ulkomaille 900—1,500 laivaa ja 1866 oli kaupungin omassa laivastossa 149 laivaa. Vientitavaroita: rauta, teräs, kupari, terva ja lankut; tuontitavaroita: raaka-sokuri, kahvi, riisi, kolonian-tuotteet, kivihiilet ja suolat. 141 t. — *Nyköping* (P. lev. 58° 45', It. pit. 17° 5'), vähäisellä kaupalla. 5 t. — *Norrköping* (P. lev. 58° 35', It. pit. 16° 17'), peninkulman matkaa Motalan virran laskusta Bråvikiin. Täällä harjoitetaan suurinta veranvalmistusta valtakunnassa; on joukko muita tehtaita ja hyvä kauppa. Vuosittain tänne tulee ulkomailta noin 200 laivaa ja yhtä monta menee ulkomaille takaisin; kotomaan laivoja täällä vuosittain käy toista tuhatta. Vientitavaroita: metsäntuotteet, kanki-rauta, kanunat, naulat, kupari ja vilja; tuontitavaroita: kahvi, raaka-sokuri, kalat, öljy, suolat, tupakan-lehdet, viinit, villat, vuodot ja tali. 24 t. — *Westervik* (P. lev. 57° 45', It. pit. 16° 36') jotenkin hyvällä kaupalla. Vie ulos paljon puutavaraa ja metsäntuotteita, johon vuosittain käytetään 100—150 laivaa. 5,400 asuk. — *Kalmar* (P. lev. 56° 40', It. pit. 16° 21'), Kalmarin salmen partaalla. Harjoittaa hyvää metsäntuotteitten ja viljan kauppaa. 9 t.

Kalmarin salmen toisella puolella on *Ölannin* saari, jossa on pieni kaupunki — *Borgholm*. Koilliseen päin *Ölannista* on *Gottlannin* saari ja siinä on tuo muinoin aimollinen kaupunki — *Wisby* (P. lev. 57° 38', It. pit. 15° 57'), joka keski-ajalla oli etevin kaupunki Pohjassa ja kuului Hansan liittoon; nyt keskinkertainen. Vientitavaroita: kalkki, puutavara ja vilja. Satama, jota puinen ranta-silta ympäröi, on liian matala suuremmilla laivoille. 6 t. — *Slite*, itä-koilliseen päin; Itämeren parhaimpia satamia.

Karlskrona (P. lev. 56° 15', It. pit. 15° 33') meren saarissa, oivallissella satamalla. Karlskrona on valtakunnan sotalaivaston asento. Laivas-

loa varten tällä löytyy laivavarvi ja 2 laivatokkaa, joista toinen on laitettu kallioon. Jotenkin vahva kauppa. 17 t. — *Karlshamn* (P. lev. 56° 10', It. pit. 14° 52'), hyvä kauppa laivan rakennus-puilla ja kimmillä. 6 t. — *Ystad* (P. lev. 55° 26', It. pit. 13° 50') etelärannalla. Harjoittaa hyvää kauppaa, etenkin jyvillä. Satama on matala. 6 t. — *Malmö* (P. lev. 55° 37', It. pit. 13° 0'), Juutin rauman äärellä, nykyisin perustetulla satamalla, jonka syvyys on 12—14 jalkaa. Harjoittaa aimollista kauppaa jyvillä, raudalla, tervalla ja laudoilla. Muualta tänne tuodaan suoloja, viinejä, kapakaloja, öljyä, pellavia ja hamppuja. 23 t. — *Landskrona* (P. lev. 55° 52', It. pit. 12° 50'), Juutin rauman äärellä. Oivallinen satama; hyvä kauppa viljalla, hirsillä ja myllyn-kivillä. 6 t. — *Helsingborg* (P. lev. 56° 2', It. pit. 12° 41'), Juutin rauman kapeimman kohdan partaalla; vähäinen kauppaliike. 6 t. — *Göteborgi* (P. lev. 57° 42', It. pit. 11° 57'), Göta-joen eteläisen suuhaaran reunalla; Tukholman perästä Ruotsin etevin kauppakaupunki. Täältä lähtee vuosittain ulkomaille 1000—1400 laivaa. Kaupungin laivasto oli 1866 noin 140 laivaa, 12,710 lestin lukumäärällä. Vientitavaroita: rauta, puutavara, piki, terva, vilja, porteri, sokuri, seilikankaat, punamulta y. m.; tuontitavaroita: pumpuli, kivihiilet, viinit, kolonian-tavarat, väri-aineet, hamput, villat, öljy, manufakturit, vuodat, tali, kalat ja suolat. 49 t. — 16' luoteeseen päin Göteborgista on — *Marstrand*, vuorisaarella Kattegatissa; kylpypaikka. — *Strömstad* (P. lev. 58° 56', It. pit. 11° 12'), aukean meren lahden rannalla, yhden peninkulman päässä Norjan rajasta Ostronin- ja merikrapun-kalastusta; kylpypaikka. 2 t.

Ulkomaisia alusmaita Ruotsilla ei ole muita, kun yksi, tuo vähäinen Länsi-Indian saari *S:t Barthelemi*, kussa on kaupunki — *Gustavia* (P. lev. 17° 51', L. pit. 62° 58'). Saari on hietaperäinen, hedelmätön ja veden puutteinen, mutta tuottaa kuitenkin pumpulia, sokuria ja tupakkaa. 18 t.

b) Norjan Kuningaskunta.

(5,799 srkp.; 1 $\frac{1}{3}$ milj. asuk.).

Maa on melkein kokonansa täytetty vuorilla, tahi oikeammin sanoen, maan täyttää melkein kokonansa yksi ainoa, sangen avara vuoristo. Pohjainen ja läntinen ranta on merkillisellä tavalla uurtunut kauas maahan tunkevien merenlahtien kautta ja sitä ympäröi miltei yhtämittainen saaristo. *Kalastus* on pää-elatuskeino, varsinkin Länne- ja Pohjantunturisissa rantamaissa, joissa tuota maailman mainiota sillin ja turskan pyyntiä harjoitetaan. Tämän ohessa harjoitetaan metsänhoitoa, vuori-työtä (rauta-, kupari-, ho-

pea-kaivoksia) ja pohjaisissa maan-osissa karjanhoitoa sekä metsästystä. Ilman-ala on sisämaissa kylmä, mutta päin vastoin mietoinen rantamaissa. *Kauppa*, etenkin ulkomainen, on erittäin vilkas. Paitsi sitä suurta merikulkua, jolla Norjan omaa kauppaa valtakunnassa ja ulkona valtakunnasta toimitetaan, Norjan merimiehet harjoittavat paljon tuottavaa rahdinkuljetusta muokalaisten maitten välillä. Kulkuveuvot sisämaassa ovat hankalat, jonka vuoksi enimmitten kuljetaankin pitkin noita syvälle maahan tunkevia vuonoja. Maanteitä monissa paikoin on mahdotoin laittaa. Uskonto on Lutherinen. Hallitusmuoto on yksin-valtainen; kuitenkin rajoittaa sitä *Isokeräjä*. Kun kuningas ei ole Norjassa, seitsemän valtioneuvosta eli tuo niinkutsuttu *Norjan kuninkaallinen hallitus* suorittaa osan hallitus-asioista. Hallintoa varten Norja on jaettu 19 amtiin, joitten hallitsijat nimitetään *Amtmanneiksi*.

Kristiania (P. lev. 59° 55', It. pit. 10° 44'), ihanassa laaksossa Kristianian vuonon sisimmän perukan äärellä; valtakunnan pääkaupunki; kuninkaan ja kuninkaallisen hallituksen istuin. Harjoittaa vahvaa kauppaa, etenkin metsäntuotteilla, lasilla, raudalla ja pellavansiemenillä. 60 t. — *Drammen* (P. lev. 59° 44', It. pit. 10° 13'), Drammen joen suussa; harjoittaa kaikista Norjan kaupungeista vahvinta metsäntuotteiden kauppaa, melkein ainoastaan Hollannin kanssa. 10 t. — *Tönsberg* (P. lev. 59° 17', It. pit. 10° 23'), Norjan vanhin kaupunki. Keski-ajalla mahtava, mutta nyt vähäinen. 3 t. — *Laurvig* (P. lev. 59° 3', It. pit. 9° 58') likellä Laavenin suuta; vilkasta rahdinkuljetusta. Vie ulos puutavara ja rautaa. 4 t. — *Arendal* P. lev. 58° 27', It. pit. 8° 50'), moniailla kareilla. Hyvä satama, laiva-varvi ja vilkas kauppa. 5 t. — *Kristiansund* (P. lev. 58° 9', It. pit. 7° 58'), Torrisdalin joen suussa. Vientitavaroita: merikraput, metsäntuotteet ja kalat; tuontitavaroista on vilja etevin. Monta laivanvarvia ja laivatokkaa. 10 t. — *Mandal* (P. lev. 58° 0', It. pit. 7° 27'), erään lohisen joen varrella; kaupaa merikulkua ja rahdinkuljetusta. 3 t. — *Flekkefjord* (P. lev. 58° 17', It. pit. 6° 38'), pieni kaupunki, mutta vilkas kauppa ja hyvä sillin-kalastus. 2 t. — *Stavanger* (P. lev. 58° 58', It. pit. 5° 42'), Bukke-vuonon äärellä; viepi siltiä muuallle enemmän kuin mikään muu Norjan kaupunki; viepi myöskin merikrapuja ja lautoja. 12 t. — *Bergen* (P. lev. 60° 23', It. pit. 5° 17'), erään merenlahden rannalla, muinoin Hansaliiton jäseniä. Suuri kauppa ja merikulku. Vientitavaroita: kapa-turska (kabeljo), tuurakala, silli, traani,

vuodat merikraput, terva ja puutavara; sisällä tuodaan: viljaa, suoloja, koloniantavarotta, viinejä, y. m. 26 t. — *Kristiansund* (P. lev. 63° 7', It. pit. 7° 38'), suuri kalan kauppa. 4 t. — *Trondhjem* (P. lev. 63° 26', It. pit. 10° 21'), Norjan vanhin pääkaupunki. Muualla viedään kuparia, kaloja, metsäntuotteita, malmia, kiven-sammalia, turkkinahkoja ja vuotia; sisällä tuopi parhaastansa viljaa. 18 t. — *Tromsö* (P. lev. 69° 39', It. pit. 19° 18'), hyvä kalan kauppa. 3 t. — *Hammerfest* (P. lev. 70° 40', It. pit. 23° 46'), länsipuolella Qvalön saarta; pohjoisin kaupunki maan päällä. Harjoittaa kauppaa Wenäläisten kanssa, jotka läällä jauhojansa vaihettavat turskaan. 1 t.

Saaria: *Lofoddin saaret*. 15—40 minutia läntisestä rannasta. Parin eteläisimmän Lofoddin saaren välitse pyörii tuo enemmän kuuluisa kuin vaarallinen *Malvirta*; Salten vuonon suussa on tuo paljon rajuisempi *Saltvirta*, joka tukkunansa hävittäisi suurimmankin laivan, jos se siihen joutuisi. Näitten saarten asukasten luku on tavallisesti 4,000, mutta kalastus-aikana (Tammi, Helmi ja Maalis-kuulla) tänne kokoontuu manterelta lähes 15,000 henkeä, jotka täällä harjoittavat voitollista turskan pyyntiä. Pohjoispuolella Lofoddin saaria on rantaa myöden joukko suurempia ja vähempiä saaria, joista pohjaisin *Magerö*.

Tanskan Kuningaskunta.

(2,584 srkp.; 1 $\frac{3}{4}$ milj. asuk.).

Rajoina ovat pohjasessa Skagerrakki; idässä Kattegatti ja Juutin rauma; etelässä Itämeri ja Schleswigi; lännessä Pohjameri. Valtakunnan ala jakaantuu seuraaviin osiin: 1) *Juutinmaa*, Tanskan saarennon pohjainen osa; 2) *Tanskan saaret*: *Seelanti*, *Fyen*, *Langelanti*, *Laalanti*, *Falster*, *Bomholm* y. m.; 3) *Fär-saaret*; 4) *Islanti*. Juutinmaa on lakeaa ja metsätöintä; pohjois-osa on kuivaa, hietaista ja varsin vähän viljavaa; länsiranta on loivaa ja sitä on monessa kohdassa meri uurtanut, synnyttäen toisinaan isonlätäisiä lahtia, toisinaan lihavia, sangen ruohokkaita suolaniittymaita (marskimaita); itäranta on ylävämpää. Täällä sentähden pää-elatuskeinona pidetään maanviljelystä ja karjanhoitoa. Om myöskin kalan pyyntö voitollista. Saaret ovat lakeat, suurimmaksi osaksi ihanan hedelmällisiä ja viljavial. Fär-saaret ovat 25 puutointa kalliota, joita ohut maankamara peittää. Aasukkaat elävät lampaan-hoidolla,

kalastamisella, linnustamisella ja villatavarain kutomisella, 9 t. asuk. — Islanti on täynänsä kuumia lähteitä ja korkeita vuoria, joista useat ovat tulivuoria. Ilman-ala on kylmää ja estää metsän ja viljan menestymistä. Saaressa on paljon hevoisia ja lampaista. Elatuskeinona enimmäkseen on kalastus ja linnustus. 65 t. asuk.

Seelannissa: *Kjöbenhavn* eli *Köpenhamina* (P. lev. 55° 41', It. pit. 12° 36'), Juutin rauman äärellä; valtakunnan pääkaupunki ja kuninkaan istuin; suurin kauppa- ja tehdas-kaupunki valtakunnassa. Kaupungin satamassa käy vuosittain noin 2000 laivaa, kaikkia paatteja ja aluksia omasta maasta lukematta sekä niitä monilukuisia laivoja, jotka tänne tulevat tarpeitansa ostamaan. Ulos viedään viljaa, nauriin-siemeniä, lihaa, voita, eläimiä ja paloviina; sisällä tuodaan: raaka-sokuria, kahvia, suoloja, kivihiiliä y. m. 155 t. — *Helsingör* (P. lev. 56° 2', It. pit. 12° 38'), Juutin rauman kapeimman kohdan partaalla (6,665 kynnärää). Ulkopuolella kaupunkia on *Kronborgin* linna, jonka tykönä laivain on täytynyt viime aikoihin saakka (1857) maksaa tullia. Kauppa vähenemäisillään. 9 t.

Fyenissä; *Odense* (P. lev. 55° 24', It. pit. 10° 21'), hyvä kauppa; nahkatehtaita. 14 t. — *Nyborg* (P. lev. 55° 19', It. pit. 10° 47'), vähäinen kauppa. 4 t.

Laalannissa: *Nakskow* viljakauppaa. 2 t.

Falsterissa: *Nycköbing*, viljakauppaa. 2¼ t.

Bornholmissa: *Rønne* (P. lev. 36° 6', It. pit. 14° 44'), vilkas kaupaliike; sataman syvyys 13 jalkaa. 6 t.

Juutinmaassa: *Aalborg* (P. lev. 57° 3', It. pit. 9° 55'), Liim-vuonon äärellä; viljan ja sillin kauppaa; matala satama. 10 t. — *Randers* (P. lev. 56° 28', It. pit. 10° 3'), hyvä kauppa. 11 t. — *Aarhus* (P. lev. 56° 9', It. pit. 10° 13'), Kattegatin rannalla; sataman syvyys 10 jalkaa. 11 t. — *Friedericia* (P. lev. 55° 34', It. pit. 9° 46'), vähän Beltin rannalla; linna. 7 t.

Fäärsaarissa: *Thorshavn*, näitten saarten pääpaikka.

Islannissa: *Reikiavik* (P. lev. 64° 8', L. pit. 21° 55'), saaren pääpaikka; hyvä satama Faxevuonon äärellä. 2 t.

Alusmaita Tanskalla on ainoastaan Amerikassa, nimittäin: 1) *Grönlandin* lounainen ranta, jossa on 18 Tanskalaista uudis-asuntoa. Kauppa on yksin-omaisesti Tanskalaisten hallussa. Ulos viedään: valaskalan- ja hylkeen-rasvaa; karhun-, peuran-, ketun-, jäniksen- ja hylkeen-nahkoja; kalanluita, traania, haahkon-höyheniä y. m.; maahan tuodaan: rauta- ja villatavaroita, paloviina, kruutia, lyijyä, jauhoja, voita, sian- ja naudan-lihaa, suoloja, tervaa y. m. Kauppaa tehdään enimmäkseen ilman rahatta tavarain vaihtamisella. Asukasten lukumäärä on noin 300 Europalaista ja 8000

Eskimolaista. 2) Vähäisten Länsi-Indian saarten joukossa a) *S:t Thomas*, jossa on samanniminen pääkaupunki (P. le¶. 18° 20', L. pit. 64° 55'), turvallisella ja soveliaalla satamalla. Hyvä kauppa sokurilla ja pumpulilla. 4 t. — b) *S:t Croix*, kussa kaupunki — *Kristianstadt* (P. lev. 17° 45', L. pit. 64° 42'), pohjois-rannalla. Aimollinen sokurin ja pumpulin kauppa. 32 t. — c) *S:t Jean*, jonka tuotteet ovat sokuri, pumpuli, kahvi ja suola. 7 t.

Britannian Kuningaskunta.

(5,696 srkp.; 30 milj. asuk.).

Britannian valtakunnan päämaa, jota pohjassa ja lännessä rajoittaa Atlantin meri, etelässä kanali, idässä Pohja-meri, on kaksi suurta saarta: *Suuri Britannia* ja *Irlanti*, ynnä useita niitten ympärillä olevia pienempiä saaria. Tämä ala käsittää kolme yhteisen hallituksen alla yhdistettyä kuningaskuntaa: 1) *Englanti*, Suuren Britannian eteläinen ja isompi osa ynnä *Anglesean* saari; 2) *Skottlanti*, Suuren Britannian pohjois-osa ynnä *Hebridein*, *Orkneyn* ja *Shetlannin* saaret; 3) *Irlanti*, saman niminen saari. Paitsi tätä päämaata seuraavat ovat „lisämaina“ Britannian valtakuntaan yhdistetyt: a) *Man*-saari Irlannin meressä; b) *Normandiset* saaret kanalisissa; c) *Helgolannin* saari Pohjameressä; d) *Gibraltarin* ala Spanian saarennossa; e) *Maltan* saari ynnä sen lähellä olevien saarien kanssa, välimeressä.

Englannin eteläiset ja lounaiset osat ovat vuorisia, etenkin Walesin maa; pohjasessa kohoavat Englannin korkeimmat vuoret; keskimmäiset ja itäiset osat ovat tasaisia ja viljavia. Skottlannin etelä-osa on lakeaa, mutta pohjainen vuorimaata. Irlannissa vaihtelee vuoria ja kukkuloita järvien, soiden, rämeiden, laitumien ja peltojen kanssa. Maan sisempi osa on jotenkin korkea, rantatienot, enimmitten vuorisia. Ilman-ala on talvella mietoa, mutta kosteaa ja sumuista; sade kahta verta runsaampi kuin useimmissa muissa Europan maissa.

Maan oivallinen asema, sen laveat rantamaat ja hyvät satamat, sen hedelmällinen maan-laatu, sen rikkaus mital-

leista ja kivihiilistä, mutta varsinkin asukasten älykäs, voimallinen ja toimelias mieli, joka aina on tarkka ja valmis voitollisiin kauppaa-tuumiin, on tehnyt Englannin merten kuningattareksi ja kohottanut sen teollisuutta ja kauppaa ennen tuntemattomaan korkeuteen, jommoiseen muut kansat eivät ole ennättäneet. Maan on oivallisesti viljelty, mutta tuon suurilukuisen väestön suhteen ei kumminkaan vilja riitä sen tarpeisiin. Sisämainen kauppa on arvaamatoman vilkas monilla kanavilla ja rautateillä, joita myöden höyrylaivoja ja höyryvaunuja alinoman kulkee. Ulkomainen kauppa ulottuu miltei jokaiseen merikauppapaikaan koko maan päällä. Nuot suuresti edistyneet elatuskeinot ovat Englantilaisille tuottaneet sanomatointa rikkautta. Irlantilaiset sitä vastaan eivät ole maanviljelyksessä, ei tehdas liikenteessä eikä kaupassa Englantilaisten vertaisia, jonka vuoksi melkoiseksi osaksi ovat vajonneet suurimpaan köyhyyteen ja viheliäisyyteen. Uskonto on Englannissa *Pis-pallinen*, Skotlannissa *Presbyterinen* ja Irlannissa *Katholinen*. Britannian valtakunta on Parlamentin rajoittama monarkia.

Englannissa: *Lontoo* (P. lev. 51° 31', L. pit. 0° 6'), Thamesin varrella, valtakunnan pääkaupunki, maailman kansakkain ja tärkein kauppa- ja tehdaskaupunki. Lontoon kauppa käsittää kaikki erilaiset kaupanteon haarat ja koko maailman tuotteet, joilla erinomaisen suurta liikettä harjoitetaan; ainoastaan pumpuli-kaupassa tämä kaupunki ei vastaa Liverpoolia. Vuosittain täällä käy enemmän kuin 16,000 laivaa (noin 44 päivänsä) ja sen lisäksi liikkuu yhtämittaa Thamesilla noin 10,000 proomua ja paattia. toimittaen laivain lastaamista ja purkamista sekä tavarain kuljettamista. Thamesin joen tärkeyden ymmärtää siitakin, että pitkin sitä kuljetetaan enemmän rikkautta Lontoosta ja Lontoosen, kun koko Wenäjän kaikkein salamain vienti- ja tuonti-kaupan arvo yhteen laskettuna. 3 milj asuk. — Noin 3¾ minutia itä-kaakkoa päin Lontoon sillasta on — *Greenwich* (P. lev. 51° 28' 6"). Täällä löytyy kuluissa tähtitorni, jonka puolipäivän-piiristä (meridianista) melkein kaikki merikulkua harjoittavat kansat lukevat pituutensa (Longitudin); täällä on myöskin äärettömän suuri ja hyvästi laitettu hospitali noin 2,700 vanhaa ja kivulloista merimiestä varten, sekä koulu heidän lapsillensa; hoitajatkin ovat merimiehen leskiä. Paitsi tätä saavat noin

3,000 merimiestä laitoksesta eläkkeensä. 36 t. — *Dover* (P. lev. 51° 7', It. pit. 1° 18'), kanalin kapeimman salmen partaalla, josta tavallisesti kuljetaan Ranskaan; vähäinen kauppa. 32 t. — *Brighton* (P. lev. 50° 49', L. pit. 0° 9'), kanalin äärellä; komeasti rakennettu; vähäinen kauppa. 77 t. — *Portsmouth* (P. lev. 50° 47', L. pit. 1° 6'), kanalin partaalla, sotasatama; vahvaksi varustettu ja sisältävä mitä jaloimpia laitoksia laivaston varten. Vilkas kauppa. Sisälle tuodaan karjaa, lampaita, viljaa, metsäntuotteita ja viinejä, sekä Englannin länsipuolelta että Irlannista ja manteresta. 75 t. — *Southampton* (P. lev. 50° 55', L. pit. 1° 23'), hyvä kauppa etenkin viljalla ja viineillä; laivavarvi. Harjoittaa kalastusta New-Foundlannin saarella. 45 t. — *Plymouth* (P. lev. 50° 22', L. pit. 4° 8'), sotasatama. Harjoittaa melkoista kauppaa Länsi-Indian tavaroilla ja P. Amerikan metsäntuotteilla. 102 t. — *Falmouth* (P. lev. 50° 9', L. pit. 5° 3'), kanalin suussa, posti-höyrylaivain pää-asento; melkoinen merikulku. 25 t. — *Bristol* (P. lev. 51° 26', L. pit. 2° 35'), Avon-joen varrella; Englannin suurimpia kauppakaupungeita. Vientitavaroita: manufakturit, kupari, tina, sinkki, rauta-, messinki- ja lasitavarat; tuontitavaroita: sokuri, kahvi, rommi, viinit, tupakka, hamput, rakennus-puut y. m. 154 t. — *Gloucester* (P. lev. 51° 51', L. pit. 2° 17'), melkoinen kauppa ja merikulku. Sisälle tuodaan enimmitten metsäntuotteita ja viljaa sekä Länsi-Indian tavaroita. 20 t. — *Bristol*, — *Newport*, — *Cardiff*, *Swansea*, joilla kaikilla on melkoinen kauppa, etenkin kivihiillillä, rautatavaroilla ja tinalla; väkilukunsa noin 30 t. — *Liverpool* (P. lev. 53° 23', L. pit. 3° 4'), Lontoon perästä Englannin etevin kauppakaupunki. Kaupungilla ei ole varsinaista satama, mutta konstilla on tämä puute poistettu ja sen ohessa rakennettu mainion suuria laivatokkia, joiden luku on 36. Etevin vientitavara on pumpuli. Enin osa Englannin kauppaa Amerikan kanssa käy tämän kaupungin kautta ja vientitavaroita ovat parhaastansa Englannin manufakturi-laitosten ja tehdasten määrättömät tuotteet. Tähän kaupunkiin tulee vuosittain yhtä monta laivaa, kun Lontoonkin, mutta kauppatavaran arvo täällä kuitenkin on 32 milj. £ vähempi. 450 t. — *Whitehaven* (P. lev. 54° 32', L. pit. 3° 37'), Irlannin meren rannalla. Viepi muualle kivihiiliä ja rautamalmia. 20 t. — Pohjameren rannikolla: *Yarmouth* (P. lev. 52° 34', It. pit. 1° 43'), hyvä kauppa. Englannin sillikalastuksen pääpaikka. Kaupungilla on 250 kala-venhettä ja 3,000 kalastajaa. 30 t. — Luoteen päin ovat vähäiset kaupungit *Kings-Lynn*, *Boston* ja *Grimsby*, jotka harjoittavat hyvää kauppaa Itämeren tavaroilla. — *Hull* (P. lev. 53° 44', L. pit. 0° 20'), Humberin varrella; tärkeä kauppa. Varustaa paljon laivoja, jotka käyvät Grönlannin rannikoilla valaskaloja pyytämässä. Tähän tulee vuosittain päälle 2000 laivaa, jotka vievät ulos pumpuli- ja villa-tavaroita, poslini ja saviastioita, mitalli- ja teräs-kaluja y. m. taikka tuovat sisään villoja, luita, rakennus-puita, hamppuja, pellavia, krappi-väriä, nahkoja y. m. 100. — *Stockton*, *Hartlepool*, *Sunderland* ja *Newcastle*, jonka etevin vientitavara on kivi-

hiilet. 90 t. — Kahdessa viimeksimainitussa kaupungissa on suuria tehtaita, joista viedään ulos terästä, lyijyä, ankkuri-vitjoja, höyrykoneita, lasi- ja savi-astioita, salmiakkia, sodaa, lyyvittiä, mönjää y. m. — *Berwick* (P. lev. 55° 46', L. pit. 1° 59'), Tweed-joen suussa, hyvä kauppa. Vientitavaroita: pellon-tuotteet, villat, olut, paloviina, kivihiilet ja kalat, etenkin lohret: tuontitavaroita: hirret, keula-puut, luut, rauta, hamput, tali ja öljy. 16 t. — Seuraavat kaupungit vaikk'eivät ole meren rannikolla, ottavat tehtaittensa kautta suurenarvoista osaa maan kauppa-likkeeseen. — *Manschester*, pumpulitehtaita; 400 t. — *Birmingham*, mitallitehtaita; 300 t. — *Leeds*, verka- ja villatehtaita; 210 t. — *Sheffield*, melkoisia rauta- ja teräs-tehtaita; 190 t. — *Nottingham*, sukkatehtaita; 80 t. — *Norwich*, villa-, pumpuli- ja silkki-tehtaita; 75 t. — *Worcester*, poslinitehtaita; 30 t.

Saaria: *Wight*, kanalissa; suurimmat kaupungit ovat *Newport*, *Co-wes* ja *Osborne*. — *Scilly-saaret*, lounaisen niemen ulkopuolella. — *Anglesea*, Irlannin meressä. — *Man*, myöskin Irlannin meressä.

Skotlannissa: *Edinburgh* (P. lev. 55° 57', L. pit. 3° 11'), Forth-vuonon reunalla, valtakunnan pääkaupunki, kauppa ja tehtaita. Sisään tuodaan kolonian tavaroita, hirssiä, talia, pellavia, hamppuja y. m. 180 t. Kaupungin satama on *Leith*. — *Dundee* (P. lev. 56° 27', L. pit. 2° 58'), Tayn varrella, melkoinen kauppa viljalla, jauhoilla, palttinalla, pellavilla, paperilla, lohella, viinillä ja paloviinilla. 90 t. — *Montrose* (P. lev. 56° 42', L. pit. 2° 28'), hyvä kauppa. Vie ulos tehdas-tavaroita, loheta ja viljaa; tuopi sisälle kivihiiliä, pellavaa ja rautaa. Kauppa rajoittuu parhaasta päästä Englantiin ja Skotlantiin. 16 t. — *Aberdeen* (P. lev. 57° 8', L. pit. 2° 5'), missä Dee-joki laskee Pohjamereen. Villa-, pumpuli- ja liina-tehtaita. Melkoinen kauppa tuoreella ja savustetulla lohella, suolatulla sianlihalla, tehdas-tavaroilla ja harmaalla kivellä, jota enimmäkseen viedään Lontooseen. 75 t. — *Inverness* (P. lev. 57° 9', L. pit. 4° 10'), Murray-vuonon äärellä. Melkoinen kauppa Suuri-Britannian satama-kaupungein kanssa, joihin viedään kauroja villoja ja lampaita; sisälle tuodaan kivihiiliä, hamppuja, tervaa y. m. 16 t. — *Glasgow* (P. lev. 55° 58', L. pit. 4° 13'), Clyde-joen varrella; suuri kauppa; tehtaita. Vientitavaroita: pumpuli-, liina- ja villa-tavarat, lasi- ja savi-astiat sekä etenkin höyry-koneet; tuontitavaroita: Amerikan ja Länsi-Indian tavarat, varsinkin tupakka. Täällä *Watt* koetti Europan ensimmäistä höyrylaivaa *Cometia*. Skotlannin kansakkain kaupunki. 400 t. — *Greenock* ja *Port-Glasgow* ovat oikeastaan Glasgown satamat.

Saaria: *Hebridit*, *Orkney* ja *Shetlannin saaret*, joissa maanviljelys on vähäinen, mutta karjanhoito, kalan-pyyntö ja linnustaminen pääelatuskeinot.

Irlannissa: *Dublin* (P. lev. 53° 20', L. pit. 6° 17'), valtakunnan pääkaupunki ja vara kuninkaan istuin; suuri tehdasliike ja melkoinen kauppa. Vientitavaroita ovat palttinat, vilja, teuras-karja, suolatettu naudan- ja sianliha, tali, käsiteos-tavarat ja paloviina; tuontitavaroita: kolonian tuotteet.

265 t. — *Belfast* (P. lev. 54° 35', L. pit. 5° 52'), liina- ja pumpuli-tehtaita; hyvä kauppa maan omilla tuotteilla; liina- ja pumpuli-kaupan pesä-paikka. 120 t. — *Londonderry* (P. lev. 54° 58', L. pit. 7° 22'), Foyle-joen suussa; vilkas kauppa ja merikulku. Vie ulos lankaa ja liina-kankaita, kauroja, munia, perunoita ja suolattuja muona-varoja; sisälle tuopi viljaa, pellavia, rakennus-aineita, kivihiiliä, viiniä, sokuria y. m. 20 t. — Länsi- ja luoteisrannikolla ovat *Donegal*, *Sligo* ja *Galway*, liina ja villa-tehtailla. Harjoittavat sillin- ja lohen-pyyntöä, kaupaa ja merikulkua. — *Limerick* (P. lev. 52° 38', L. pit. 8° 34'), Shannonin varrella. Kaupunki on sisäisen kaupan keskus ja harjoittaa sen vuoksi laveata kauppaa villa- ja liina-kankailla, viljalla, naudan- ja sian-lihalla, kolonian-tuotteilla y. m. 54 t. — *Cork* (P. lev. 51° 50', L. pit. 8° 26'), Lee-joen suussa; suuruudeltansa saaren toinen kaupunki. Harjoittaa melkoista kauppaa karjalla, sioilla, voilla, purjevaatteella, nahalla, raudalla ja lasitavaroilla. 180 t. — *Waterford* (P. lev. 52° 13', L. pit. 7° 5'), hyvällä kaupalla ja satamalla. Vahvaa naudan- ja sian-lihan, karjan, viljan, lohen ja pumpulitavarain vientiä. 35 t.

Suuri-Britannian lisämaat Europassa.

Helgolanti, pieni saari Hamburin lahdessa. — *Normandiset saaret*, kanalissa, lähellä Ranskan rannikkoa. Suurimmat näistä ovat *Jersey*, *Guernsey*, *Aurigny*. — *Gibraltar*, kaupunki ja Europan vahvin linna. Välimeren suussa; melkoinen kauppa. Asukasten luku ynnä sotaväen kanssa on noin 21 t. — *Malta*, saari Välimeressä; luoteisella puolella tästä ovat nuot pienet saaret *Gozzo*, *Comino* ja *Cominotto*. Maltan pääkaupunki on — *la Valetta* (P. lev. 35° 53', It. pit. 14° 31'), jonka 7 satamaa yhteensä tekevät yhden vapaa-sataman; laivavarveja, tokkia, pumpuli- ja silkki-tehtaita y. m. Vilkas kauppa, vaikk'ei niin suuri kun ennen. Kaupunki, jota erinomaisen vahvat linnoitukset ympäröivät, on Englannin välimerisen sotalaivaston asema. 60 t.

Suuren Britannian alusmaat.

(202,234 srkp.; 145 milj. asuk.).

Aasiassa: *Aden* (P. lev. 12° 46', It. pit. 45° 10'), kaupunki Aden-lahden äärellä, vapaa-satama ja linna; niiden höyrylaivain asema, jotka kulkevat Itä-Indian ja Suezin välillä. — Suurin osa Länsi-Indian saarentoa, jossa on kaupungit: *Kalkutta* (P. lev. 22° 33', It. pit. 88° 17'), Gangeen suuhaaran Hooghlyn reunalla; pääkaupunki ja Brittiläisen Kenraali-kuvonörin valta-asema; paljon lehtaita. Kaupunkiin tulee vuosittain 1100—1500 suurempaa laivaa. Etevimmät vientitavarat ovat: indigo, opiumi, sokuri, pumpuli, raaka-silkki, riisi, vuodat, pellavan-siemenet y. m.; tuontitavarat ovat villa- ja pumpuli-kankaat, langat, mitallit, viinit, juoma- ja lasi-tavarat. 700 t. — Kaupungin lähellä: linna *Fort William*. — *Madras* (P. lev. 13° 4', It.

pit. $80^{\circ} 14'$), *Koromandel* nimisessä rantamaassa. Kaupungilla ei ole varsinaista satamaa, vaan aukea reti, joka asia paljon estää merikulkua; kuitenkin kauppa ja tehtaat ovat hyvin arvoisat. Vientitavaroita: pumpuli, indigo, opiumi, sokuri, aarakki, rommi, tupakka, kartemumma, lasi, helmet ja timantit; tuontitavaroita: manufaktuuriteokset, kivihiilet y. m. 460 t. — *Masulipatam*, Kistnan Deltamaassa ja — *Trankebar*, molemmat suuria kauppakaupungeita. — *Bombay* (P. lev. $18^{\circ} 54'$, It. pit. $72^{\circ} 51'$), Länsi-rannikon etevin kauppakaupunki, rakennettu saarelle, joka toisten saarien kanssa tekee oivallisen sataman; Britannian laivaston pää-asento Indian meressä. Europaan viedään pumpulia, opiumia, kryytejä, raakaa silkkiä, elfenluuta, kahvia y. m. Europasta tuodaan pumpuli-lankaa ja kankaita, rautaa, kuparia, sinkkiä, lasitavaroita, viinejä y. m. 640 t. Likitienoilta saaret *Elephantine* ja *Salsette*, joissa maailman mainioita temppeliluolia. — *Surat*, — *Karatschi* y. m.; Malabar nimisessä rantamaassa — *Mangalore*, — *Cananore*, — *Calicut*, jossa Vasco di Gama ensin astui maalle 1498, — *Ponany* ja *Kotsjin*, Portugalilaisten ensimmäinen valloitus; tärkeä pippurin ja kanelin, kartemumman, aarakkin, kokos- ja santeli-puun kauppa.

Saaria: *Ceylon* kaakkoon päin Länsi-Indian saarennosta ja siitä eroitettu Palks- ja Menaar-salmen kautta, joissa pyydetään kalliimpia helmiä. Tämä salmi on niin matala, että salmen poikki käyvä särkkä, jota sanotaan *Adamin sillaksi*, on kuivilla luoteen aikana. Kaupungeita: *Colombo* (P. lev. $6^{\circ} 56'$, It. pit. $79^{\circ} 49'$), saaren pääkaupunki, linnoitettu; ulkomaisen kaupan pää-sija. 70 t. — *Point de Galle*, etelä puolella. — *Trinkomaly*, itäisellä puolella; parhaimpia satamia Aasiassa. Saaren tuotteet ja vientitavarat ovat timantit, rupiinit, safirit ja helmet, kaneli, kahvi, sokuri, kartemumma, neilikat, muskotti, kokos-pähkinät, riisi, tupakka, aarakki, eepenholsi ja elehvantit. — *Lakedivit*, — *Maledivit*, — *Tschagos* saaristoja lounaan päin Hindostanista, rikkaat kokos-pähkinöistä, ja noista kauri nimisistä kotelo-eläimistä, jotka Indiassa käyvät pienestä rahasta. — *Perim*, vähäinen saari Bab-el-Mandeb salmessa.

Itä-Indian saarennon länsi-puolella olevat maisemat *Assam*, *Arrakan*, *Pegu* ja *Tenasserim*.

Kaupungeita: *Akyab* (P. lev. $20^{\circ} 3'$, It. pit. $93^{\circ} 10'$), Arrakan-joen suussa; harjoittaa riisin, elfenluun, vaksin ja teakpuun kauppaa. 6 t. — *Rangoon* (P. lev. $16^{\circ} 47'$, It. pit. $96^{\circ} 15'$), erään Iravaddin suuhaaran reunalla; häyä kauppa risillä, rottingilla ja teak-puilla. 30 t. — *Bassien*, saman joen toisen suuhaaran reunalla. — *Maulmain* (P. lev. $16^{\circ} 30'$, It. pit. $97^{\circ} 37'$) ja *Amherst* (P. lev. $16^{\circ} 5'$, It. pit. $97^{\circ} 45'$); molemmilla on hyvä kauppa. Ulos viedään teak-puita, riisiä, tupakkaa, elfenluuta, kokos-pähkinöitä y. m. — Etelään päin ovat: *Yeh*, — *Taway*, — *Mergui* ja — *Tenasserim*. — Länteen päin on *Mergui-saaristo*. — Saari *Pulo Pinang* eli *Prins Wales*, jossa kaupunki — *Georgetown* (P. lev. $5^{\circ} 25'$, It. pit. $100^{\circ} 23'$), Malakkasalmessa;

vilkas merikulku. Vientitavaroita; kokos-pähkinät, riisi, indigo, pumpuli, tupakka, kahvi, sokuri, kryydit ja tina. 20 t. — Pulo Pinang aaren vasta-päästä olevaa rannikkoa nimitetään *Wellesley* maakunnaksi. Tästä etelään päin on *Malakkan* maakunta, jossa kaupunki — *Malakka* (P. lev. 2° 12', It. pit. 102° 16'), vähäisellä kaupalla. Viepi ulos tinaa, pippuria, sagoa, elfenluuta, kulta-hietaa, eepenholsia, rottinkia y. m. 7 t. — *Sinkapore* (P. lev. 1° 17', It. pit. 103° 53'), saari ja samanniminen kaupunki, joka asemansa, oivallisen satamansa ja kauppavapautensa kautta 45 vuoden kuluessa, jona aikana saari on ollut Englantilaisien vallassa, on kohonnut sekä itä- että länsipuolimaisten paikkain etevimmäksi tapulikaupungiksi. Tänne tulee laivoja ja tavaroita kaikista maailman osista, jonka vuoksi myös kauppaliike on melkoinen. Vientitavaroita: pippurit, muskotti, neilikat, kassia, sago, kahvi, riisi, aarakki, vuodat, sarvet, perlemono, rottinki, silkki, tina, kulta y. m. 150 t. — *Borneon* saaren luoteisella puolella: maakunta *Saravak*, jossa samanniminen kaupunki. *Borneon* pohjois-puolella on saari — *Labuan*, jolla on hyvä satama ja voipi tulla mainioksi kauppapaikaksi.

Kiinan eteläisellä rannikolla, Kantonin lahden suussa, on saari — *Hongkong*, jossa kaupunki *Viktoria* (P. lev. 22° 12', It. pit. 114° 13'). 10 t.

Afrikassa: Senegambiam rannikolla: *Portendik*, Senegal-joen pohjois-puolella. — *Bathurst*, — *S:t James*, — *Gillifrey*, — *Pisania*, — *Fort George* y. m., kaikki Gambian-joen reunalla tai sen likiseuduilla. Ulos viedään gummia, palmuöljyä, kultahietaa, elfenluuta, strutsin sulkia, ambraa, pumputia, vuotia, vaksia y. m.

Ylä-Guinean rannikolla kolonia: — *Sierra-Leona*, jossa pääkaupunki — *Freetown* (P. lev. 8° 27', L. pit. 13° 14'), linnalla varustettu; hyvä satama. 7 t. Englantilaiset ovat perustaneet tämän kolonian vapautettuja Neekeri-orjia varten, silläkin tavoin hävittääksensä orjakauppaa, joka yhä vieläkin on sangen suuri, sillä ainoastaan 1860—1864 vuosien välillä, ovat Englantilaiset ottaneet kiini 94 orja-laivaa.

Kulta- ja Orja-rannikolla Englantilaiset hallitsevat useampia paikkoja, joista nimitettäköön *Cap-Coast Castle*, *S:t James*, *Dixcove*, *Annamabu* sekä entiset Tanskan linnat *Kristiansborg*, *Fredensborg*, *Prindsensten* ja *Kongsten*.

Kap-maa, jossa *Kap-kaupunki* (*Cape Town*) (Et. lev. 33° 55', It. pit. 18° 26'), *Tafel*-lahden rannalla ja *Tafel*-vuoren juurella: Itä-Indiaan, Kiinaan ja Australiaan matkustavien laivain virvoituspaikka. Talvituulten kestäessä (Toukokuusta—Elokuuhun) tätä satamaa ei kuitenkaan voi käyttää. 25 t. — Likitienoilla kylä *Konstantia*, maailman-mainio oivallisesta viinistänsä. — *Simonstown* (Et. lev. 34° 11', It. pit. 18° 26'), *False*- eli Simonlahden rannalla; sota-laivain asento. — *Port Elisabeth* Algoa-lahden rannalla.

Kaakkoisessa rantamaassa osa Kafferin-maala nimeltä *Viktoria* eli *Natal*, missä kaupunki *Port Natal* (Et. lev. 29° 53', It. pit. 31° 2'), harjoittaa kauppaa monenmoisilla puunlajeilla, vuodilla, talilla y. m.

Saaria: *Atlantin meressä: Ascension*, — *S:t Helena*; molemmat ovat tärkeitä Itä-Indiaan matkustavien virvoituspaikoja. — *Virvoitus-saaret* eli *Tristan d'Acunha*. — *Indian meressä: Maskarenhas-saaret*, joista on nimittäminen *Mauritius* ja sen kaupunki *Port Louis* (Et. lev. 20° 9', It. pit. 57° 29'), linnoitettu; hyvä satama ja melkoinen kauppa sokurilla, kahvilla, ryytinneillikoilla, eepenholvilla y. m. 35 t. — *Amirantit*, — *Sechellit*.

Pohjois-Amerikassa: melkein koko pohjaisin osa, alaltaan paljon isompi kuin esim. koko Europan Wenäjä. Suurin osa kuitenkin on varsin vähän asuttu ja, kuten näyttää, varsin vähän asuttavakin. Erinäiset maajaksot ovat seuraavat: *Labrador*, suuri saarento, Hudsonin lahden ja salmen, Davisin salmen ja S:t Lorensin lahden välissä. — *Baffin-maa* ynnä muut varsin vähän tunnetut maat, jotka täyttävät seudun länttä kohden Baffin-lahdesta aukeaan Jäämereen saakka. — *Uusi Wales*, rantamaa länteen ja etelään päin Hudsonin lahdesta. Asujamet ovat osittain Eskimoeja, osittain Indianeja, jotka pyytävät turkkinahka-eläimiä ja myyvät nahat Hudsonin lahden komppanialle, joka tänne on perustanut monta kauppapaikkaa, joiden joukossa *Fort York*, Nelsonin suussa; komppanian kuvernörin istuin. — *Uusi Hannover*, vuorinen rantamaa Tyven-meren äärellä. Paitsi lukemainta joukkoa pikkusaaria on tämän maan ulkopuolella tuo isohko *kuningatar Charlottan saari*. — *Britannian Columbia*, johon kuuluu *Vancouverin saari* ja rantamaa vastapäätä sitä *Uusi Georgia*, jonka läpitse tuo kultarikas Fraser-joki kulkee. — *Canada*, maa pitkin Ylä-järveä, Huron-, Erie- ja Ontario-järviä sekä S:t Lorensin jokea, jonka kautta maa jakaantuu Ylä- ja Ala-Canadaan. Ala-Canadassa ovat kaupungit: *Quebec* (P. lev. 46° 49', L. pit. 71° 31'), Lorensin joen reunalla; hyvä kauppa, varsinkin rakennuspuilla, joitta viedään Europaan. 62 t. — *Montreal* (P. lev. 45° 30', L. pit. 73° 35'), eräässä saarella, siinä kohden missä Utava laskee S:t Lorensin jokeen; melkoinen kauppa turkkinahoilla, viljalla, petroleumilla y. m. 90 t. *Ylä-Canadassa: Toronto*, Ontarion rannalla; vilkas kauppa. 45 t. — *Uusi Brunsvig*, S:t Lorensin joen laskulahden eteläpuolella; kaup.: — *S:t John* (P. lev. 45° 14', It. pit. 66° 3'), Fundy-lahden rannalla. 30 t. — *Uusi Skottlanti*, saarento Fundy-lahden kaakkoisella puolella. Kaup.: — *Halifax* (P. lev. 44° 30', L. pit. 63° 37'), varustettu oivallisella sotasatamalla; hyvä kauppa kalalla, hirsillä y. m. 30 t.

Saaria: *Prins Edvardin saari*, *Kap Breton* ja *New-Foundlanti*, joka on merkillinen eräästä isosta, ulkopuolella löytyvästä hietamatalasta, jossa harjoitetaan suurinta kabiljonpyyntiä koko maailmassa. Pääpaikka on — *S:t John*, saaren itäisellä puolella. — *Antikosti*, S:t Lorensin joen lasku-lahden suussa. — *Bermudas-saaret*, joista suurimmat ovat: *Bermuda*, *S:t George* ja *Irlanti*; vientitavaroita: setri-puut, kokos-pähkinät, arrovijuuret (laji tarkkiä), perunat, sipulit ja muut kasvit.

Länsi-Indiassa: *Bahama-saaret* eli *Lucayit*, lukumäärältään noin 700, joista ainoastaan seitsemällä on asujamia. Ulos viedään pumpuli, kahvia, sokuria, maisia, mahonki-puuta ja väri-aineita. — **Suurista Antilleista:** *Jamaika*, jossa pääkaupunki *Kingston* (P. lev. 17° 58', L. pit. 76° 46'), vahva kauppa ja hyvä satama. Muuanne viepi sokuria, kahvia, rommia, inkivääriä, pumpulia, kakaota, tupakkaa, indigoa, riisiä, palmu-öljyä, vanillia, arrovijuurtia, mahonki-puuta y. m. 36 t. Muita satamia ovat — *Montegobay*, — *Port-Royal* ja *Morantbay* — Vähistä Antilleista: *Tortola*, *Virgin-Gorda*, *Aneguada*, *Barbuda*, *Anguilla*, *S:t Christofer* (kaup. Basse-Terre), *Newis* (kaup. *Charlestown*), *Montserratt*, *Antiqua* (kaup.: *S:t John*), *S:t Lucia* (kaup.: *Port-Castries*), *Dominique* (kaup.: *Roseau*), *Barbados* (kaup.: *Bridgetown*), *S:t Vincent* (kaup.: *Kingstown*), *Granada* (kaup.: *Georgetown*), *Tabago* (kaup.: *Scarborough*) ja *Trinidad* (kaup.: *Spanishtown*). Ilman-ala Länsi-Indian saarissa on ylimalkaan vaarallista Europalaisille, joihin enimittäin pahimmat kuume-
taudit rupeevat, paitsi Joulun ja Huhtikuun välisellä ajalla, jolloin tavallisesti lauhkea ja suotuista ilma vallitsee. Yleensä nämät saaret ovat hyvin viljellyt ja tuottavat runsaasti sokuria, kahvia, pumpulia, indigoa, krypteja, maisia, tupakkaa, kakaota ynnä kalliita puunlajeja, joita kaikkia viedään Europaan.

Kaakkoisella puolella Yucatanin saarentoa maisema *Honduras* jossa pääkaupunki — *Belize* (P. lev. 17° 29', L. pit. 88° 11'); hyvä kauppa. Viepi ulos mahonki-, setri-, campeche- ja keltaholtsin-puita, sassaparillia, rautatammea y. m. 2½ t.

Etelä-Amerikassa: osa Guyanan rantamaata, jossa koloniat *Essequibo*, *Demerary* ja *Berbice* ja kaupungit — *Georgetown* sekä — *New-Amsterdam*, jotka vievät ulos: kahvia, sokuria, rommia, pumpulia, vanillia, kanelia ja kakaota. — *Falklannin-saaret*, 200 pienempää ja kaksi suurta saarta, joissa satamat — *Port William* — *Egmont* ja — *Port Stephens*. Saaret ovat metsättömät ja paljaat, mutta sen sijaan arvamattoman rikkaat noista suunnattoman lihavista pinguini-hanhista, villi-raavasta sekä valaskalan- ja hylkeen lajeista. — *Staatien-maa*, saari, jonka *le Maine* salmi eroittaa Tuli-
maasta.

Australiassa Englantilaiset ovat valtansa alaiseksi omistaneet koko Australian manteren sekä valloittaneet seuraavat kuusi maajaksoa: *Ovenin-maa*, joka täyttää manteren koillis-osan Karpentarian lahteen asti lännessä; *Uusi Etelä-Wales*, eteläinen osa itä-Australiaa; *Viktoria*, Bass-salmen yläpuolella; *Etelä-Australia*, Spencerin lahden ja alimmaisen Murrayn ympärillä; *Länsi-Australia*, Uuden Hollannin lounainen nurkka; *Pohjois-Australia*, länteen päin Karpentarian lahdesta. *U. Et. Walesissa* kaup. *Sidney* (Et. lev. 33° 51', It. pit. 151° 14') ynnä tilavan sataman *Port Jacksonin* kanssa, pääkaupunki; joukko tehtaita ja hyvä kauppa, joka ulottuu melkein kaikkiin maailman aariin. Ulos viedään villoja, talia, vuotia, traania, kalan-luita,

kuparia, kultaa y. m. 60 t. — *Paramatta*, — *Newcastle*, — *Port-Magvaria*. — *Viktoria-maassa*: *Melbourne* (Et. lev. 37° 48', It. pit. 145° 30'), Port Philipin lahden partaalla; suuri kauppa ja merikulku. Satamaan tulee vuositain noin 2,000 laivaa. Vientitavarat samat kun Sidneyssä. 147 t. — *Geelong* ja — *Williamstown*. — Et. Anstraliassa: — *Adelaide* (Et. lev. 34° 55', It. pit. 138° 28'), missä Torrens-joki laskee S:t Vincentin lahteen; hyvä kauppa ja merikulku; ulos viedään etenkin kuparia. 35 t. — *Port Lincoln*, lähellä Spencerin lahden suuta. — Länsi-Australiassa: *Perth* (Et. lev. 32° 0', It. pit. 116° 0'), Joutsen-joen äärellä. — *Freemantle*, Joutsen-joen laskulahden partaalla, hyvä kauppa ja satama. — *Albany*, hyvä satama. — Pohjois Australiassa: Koburg-saarennossa perustettiin 1838 kaupunki *Viktoria*, mutta jätettiin taas 1845 taudillisen ilman tähden. Tähän kuuluu saaret: *Bathurst* ja *Melville*. Koloniassa kasvaa pumpuha, sokuri-ruokoja ja kaikellaisia etelä-hedelmiä suuressa täydellisyydessä.

Van Biemenin maa, suuri saari etelään päin Uudesta Hollannista, josta Bass-salmi sen eroittaa. Vuorinen ja runsasmetsäinen. Maan- ja viininviljelys sekä karjanhoito alkavat kukoistaa. Vientitavaroita ovat villat, vuodot, nahat, talit, traani, nisu y. m. Pääkaupunki on *Hobarttown* (Et. lev. 52° 43', It. pit. 157° 21'); hyvä satama; tehtaita ja virkeä kauppaliike, 30 t. — *Georgetown* ja *Launceston*, molemmat pohjois-rannikolla Tamar-joen äärellä.

Unsi Zeelanti, kaksi suurta saarta kaakkoon päin Uudesta Hollannista. Englantilaiset nimittävät pohjaisemman *New-Ulsteriksi* ja eteläisemmän *New-Munsteriksi* eli *Midle Islanniksi*. Vuoret ovat pilvien korkeuisia ja niitten rinteillä kasvaa ainollisia honkia. Ilman-ala on terveellistä ja suoloista; maa viljava. Vientitavaroita on kupari, rauta, tuli-kivi, aluna, salpietari, väri-puut, gummi, traani, pellavat ja villat. Pääkaupunki on *Auckland* (Et. lev. 36° 0', It. pit. 174° 30'), hyvä satama. — *Wellington*, — *Port Nicholson*, molemmat Cookin salmen partaalla. — *Port Otago*, eteläisemmässä saaressa.

Nordfolk-saari, johon Englannista lähetetään raaimmat pahan-tekijät.

Alamaitten Kuningaskunta.

(641 srkp.; 3 $\frac{3}{4}$ milj. asuk.).

Tämä myöskin *Hollanniksi* nimitetty valtakunta rajoittuu pohjasessa ja lännessä Pohjamereen, josta Dollartin lahti koillisella rajalla ja tuo iso Zuider Zee syvältä tunkeuvat maahan; etelässä Belgiaan; idässä Preussiin ja Hannoveriin. Maan pääjoki on *Rhein*, joka täällä jakaantu

moneen haaraan; eteläisen nimi on *Waal*, joka yhdistyy *Maasiin*; pohjaisin eri osat ovat *Yssel*, joka kulkee Zuider Zeehen, varsinainen Rhein (nyt paljaana purona), jonka laskee aukeaan Pohjamereen sekä *Leck*, joka lähellä merta yhtyy Merveen, miksi Waalia ja Maasia yhdistyneinä nimitetään. *Schelden* suuhaarat sattuvat myöskin tähän maahan ja synnyttävät, Rheinin suuhaarojen kanssa, varsin lavean deltamaan. Koko valtakunta on yhdenmuotoista, kivitöntä ja metsätöntä tasankoa, jonka läpitse kanavia käypi; rantamaa on sioisnut merta alemmaksikin, niin että sitä osittain luonnollisilla hietasäikillä (düneillä), osittain korkeilla sulku-laitoksilla täytyy vedentulvilta suojella. Ilma on kosteaa ja sumuista, talvi leutoa, vaan kesät viileitä. Pohjois-osa on enemitten hetteistä laidunta; etelä-osassa harjoitetaan parhaastansa maanviljelystä. Viljan saalis ei kuitenkaan riitä tarpeesen, jonka tähden myös karjanhoito on hyvin tärkeä elatuskeino maan pohjasessa osassa. Merikulussa, keinollisuudessa ja kaupassa Alamaalaiset yhteen aikaan voittivat kaikki muut Europan kansat; ja vaikka nämät elatuskeinot sittemmin ovat vähentyneet, ne kuitenkin vielä ovat korkealla kannalla. Asujamet tunnustavat enimmäksi osaksi Reformerattua uskontoa. Kuninkaan valtaa vähentää lainlaatijasäätykunta, jota täällä sanotaan *Generalstateiksi*. Päämaasta eroitettuina ovat nuot saksalaiset *Limburgin hertuakunta* ja *Luxemburgin suurihertuakunta*, jotka kuuluvat Alamaitten kuningaskuntaan.

Amsterdam (P. lev. 52° 22', It. pit. 4° 54'), Zuider-Zeen rannalla, rakennettu 90 saareen, jotka ovat keskenänsä yhdistetyt 290 sillalla. Varsinainen pääkaupunki. Europan etevimpiä kauppa-kaupungeita. Purjehtiminen Zuider Zeellä on varsinkin suuremmilla laivoilla kovin vaikea monien matalain tähden. Sen vuoksi onkin kanali rakennettu sataman pohjoispuolelta Nieve Diepiin. Kaupungissa käy vuosittain 2,000—2,600 laivaa, jotka tuovat sokuria, kahvia, kryptejä, tupakkaa, pumpulia, teetä, indigoa, kochenillia, viiniä, villoja, viljaa, puutavaraa, pikeä, tervaa, hamppuja, pellavia y. m. Ulos viedään sekä oman maan että alusmaitten tavaroita, joista mainittavimmat ovat: juustot, voi, krappi, apilaan-, hampun- ja pellavan-

siemenet. liin-öljy, liina-kankaat, geneverviina, kryydit, kahvit, sokurit, koche-nilli, indigo, pumpuli, teet, tupakka y. m. 263 t. — *Rotterdam* (P. lev. 51° 55', H. pit. 4° 29'), Merven partaalla, valtakunnan toinen tehdas- ja kauppa-kaupunki. Tuonti- ja vientitavarat ovat samat kuin Amsterdamin. Täältä kuljetetaan siirtolaisia Amerikkaan. 112 t. — *Sciedam*, Maasin varrella Rotterdamin lähellä; genever-viina polton pääpaikka. 16 t. — *Dordrecht*, Mervide saarella, jonka Maasi tekee; tehtaita ja hyvä kauppa, etenkin lyyvitillä. Täällä lyödään nuot mainiot Hollannin tukatit. 30 t. — *Bergen-op-Zoom*, Schelden varrella; Europan lujimpia linnoja. Sarteli-kalan pyyntöä ja kauppaa. 8 t. — *Vliessingen*, Schelden äärellä; solasatama ja linna. 8 t. — *Zaardam*, jossa Wenäjän Zaari Pietari Suuri työmiehenä opetteli laivanrakennus-taitoa. — *Haaq*, kuninkaan asunto. 84 t.

Alusmaita.

Aasiassa: *Jaavan saari*, joka suurista Sunda saarista on parhain viljelty. Täällä on kaupungit: *Batavia* (Et. lev. 6° 8', It. pit. 106° 50') luoteisella rannalla; Alamaitten Itä-Indiassa olevien koloniat hallituksen istuin; suuri kauppa ja merikulku. Alamaalaisten kaupan pääpaikka Itä-Indiassa, jonka vuoksi tänne tulee laivoja kaikista maailman ääristä. Vientitavaroita: kahvi, sokuri, indigo, riisi, pumpuli, tupakka, tee, aarakki, muskotti, monenlaiset väripuut, kassia, gurmekka, panskrööri, lääke-kasvit y. m. 60 t. — *Surabaja* (Et. lev. 7° 13', It. pit. 112° 47'), missä Kadiri-joki laskee Madura-salmeen; tätä nykyä kansakkain ja kukostavin kaupunki; saaren paras satama; pumpuli-tehtaita, laivavarveja, kanuna-pajoja ja aimollinen kauppa samoilla tavaroilla, kuin Bataviassakin. 90 t. — *Samarang* (Et. lev. 6° 57', It. pit. 110° 27'), linnoitettu; hyvä kauppa, vaikka satama on huono. 22 t. — Eteläisellä rannikolla on nykyisinä aikoina monta hyvää satamaa ja kauppapaikkaa syntynt, niinkuin: *Bassaruvan*, *Probolingo*, *Patjitang*, *Tjilat-jab* y. m. Jaavasta koilliseen päin on tuo vähäisempi saari *Madura*.

Sumatra saaren eteläiset ja läntiset osat, jossa löytyy kaupungit: — *Palembang* (Et. lev. 2° 50'. It. pit. 104° 33'), etevin kaupunki. Hyvä satama ja kauppa pippureilla, tinalla y. m. 25 t. *Lamong*, — *Benkulen*, — *Indrapoura* ja *Menang-kabou*. Näitten paikkain vientitavarat ovat: kulta, kupari, rauta, tuli-kivi, nafta, salpietari, tina, riisi, kokos-pähkinät, bambu-kaisla, bananas, sago, hirsi, sokuri-ruoko, gurmekka, kahvi, eepenholsi, teak-puut, kryydit, kamferti, bensoe, guttaperka ja korallit.

Borneon eteläinen ja lounainen osa, kussa koloniat: — *Pontianak*, — *Sambas*, — *Succadana* ja *Banjermassing*. Vientitavaroita ovat timantit, kulta, rauta, sinkki, kupari, tina, riisi, leipäpuun-hedelmät, pippurit, kamferti, bensoe, batatit, beteli, sago, pumpuli, neilikat, muskotti, sandarakki, eepenholsi, väri- ja santeli-puut.

Celebes-saarella koloniat: — *Menado*, — *Kema*, — *Corontalo*, — *Vlaardingen* (Et. lev. 5° 9', It. pit. 119° 32'), kussa ennen oli kaupunki *Macassar*. Kaupungin satama on *Jompomdam*, joka on vapaa satama ja kuvernörin istuin. 25 t. Etevimät tavarat ovat riisi, maisi, pavut, kulta, rauta, kupari, timantit, maniokki (erään pensas-juuren jauho, joka on tervellinen ruoka-aine ja sopiva laivanmuonaksi; tästäpä myös saadan tapiokaa), tupakka, indigo, santeli-puut, eepenholsi, kilpikonnan-kuoret, sumakki, beteli, y. m.. joilla tavaroilla Alamaalaiset harjoittavat voitollista kauppaa.

Itäpuolella Sumatraa saaret: — *Banka*, — *Billiton* ja *Bintang*, jossa kaupunki — *Rhio*. Vähien Sunda saarien rannikoilla koloniat: — *Lombok*, — *Sumbava*, — *Flores*, — *Sandalwood*, — *Timor* y. m. — *Molukkit*, joista suurimmat ovat: *Gilolo*, — *Amboina* (kryytineilikkain kotimaa), — *Ternate*, jossa linna *Oranien*, kuvernörin asuinsija, *Oby*, — *Ceram*, — *Buro* y. m. Kaakkoon päin ovat *Bandasaaret*, melkein vaan moniaita luotoja, mutta tärkeät sen vuoksi että ovat ainoat, missä muskottipuu täydelliseksi kasvaa.

Afrikassa: kultarannikolla koloniat: — *S:t Georgedella-Mina*, — *Commenda*, — *Chama* y. m. Vientitavaroita ovat kultahieta, indigo, pippurit, pumpuli, sokuri-ruoko, palmu-öljy, kopali, kantschukki, gummi, ambra y. m.

Amerikassa: Vähistä Antilleista — *Buen Ayre*, *Curacao*, *Aruba*, *Avesaaret*, *S:t Eustache*, *Saba* ja osa *S:t Martinista*. — *Guyanassa* keskimäinen osa: *Surinam*, jossa pääkaupunkina — *Paramaribo* (P. lev. 5° 49', L. pit. 55° 22'), lähellä Surinam-joen suuta; hyvä satama ja kauppa. Viepi ulos pumpulia, sokuria, kahvia, siirappia, rommia, kakaota, riisiä, tapiokaa, tärkkiä, tamarindia, qvassiaa, gummia ja paljon kalliita puulajeja, niinkuin: guajakkia, jacarandaa y. m. 20 t. Joen suussa on linna — *Uusi Amsterdam*.

Belgian Kuningaskunta.

(536 srkp.; $4\frac{5}{6}$ milj. asuk.).

Rajoittuu luoteessa Pohjamereen; pohjasessa Alamaihin; idässä Limburgiin, Preussin Rheini-maakuntaan ja Luxemburgiin, lounaassa Ranskaan. Jokia: *Schelde* ja *Maas*, syrjäjokinensa. Etelä-osa, jonka läpitse käypi haaroja *Ardenneistä*, on metsäistä ja matalavuorista, sekä sisältää rautaa ja kivihiiltä; muu suurempi osa maata on Hollannin tapaista, mutta ei niin hetteistä. Peltoa täällä viljellään samoin kuin muualla kryytimaata, mutta viljaa kuitenkin tuodaan maahan tuon tiheän kansaston vuoksi; sen sijaan maasta viedään paljon pellavaa ja hamppua. Vastahakaan Hollantia keinollisuus täällä voittaa kaupan; omatoiminen

merikulku on vähäpätöinen. Vireydessä Belgia vetää ver-
toja Englannille ja Ranskalle; täällä esim. valmistetaan
parempia verkoja kuin missään muussa maassa; harjoite-
taanpa myöskin pitsin-nypläystä ja palttinankutomista erin-
omaisella taitavuudella. Suuri joukko rautateitä ja kana-
lia yhdistyttävät sisäisen liikkeen ja tekevät sen hyvinkin
virkeäksi. Uskonto on katolinen; hallitusmuoto perustus-
laillinen kuningaskunta.

Brüssel (P. lev. 50° 51'. It. pit. 4° 21'), valtakunnan pääkaupunki;
tehtaita; hyvästi nakennettu. Täällä valmistetaan maailman kauniimpia ja
kalliimpia pitsejä. 82 t. — *Antwerpen* (P. lev. 51° 13', It. pit. 4° 24'), Schel-
den varrella; aimollinen kauppakaupunki; suuria verka-tehtaita. Tänne tulee
vuosittain 1500—2000 laivaa, jotka vievät: palttina-, pumpuli- ja villa kan-
kaita, sokuria, pitsejä, rauta- ja teräs-tavaroita, lasia, poslinia y. m.; ja
tuovat: kahvia, viljaa, sokuri-ruokoa, puu-tavaroita, harkko-rautaa ja muita
tehtaitten raaka-aineita. 120 t. Keski-ajan loppupuolella tämä kaupunki oli
Europan suurimpia kauppakaupungeita. — *Ostende* (P. lev. 51° 14', It. pit.
2° 56'), Pohjameren rannalla; tehtaita ja kauppaa sekä säännöllinen höyry-
laivain yhdistys useampien paikkain kanssa. Ulos vie parhaiten: tehtaan
tavaroita, voita, teuras-karjaa, hevosia, ostroneita y. m.; sisälle tuopi: kolo-
nian tavaroita, villoja, suoloja ja viiniä. 15 t. — Nämät ovat Belgian ete-
vimmät merikaupungit, mutta kaupungit *Brügge*, *Gent*, *Loewen* ja *Brüssel*
ovat jokien ja kanalien kautta meren kanssa yhdistetyt.

Pohjois-Amerikassa Belgiassa on kolonia *S:t Thomas*, Honduras-lahden
eteläisellä rannalla, perustettu 1843.

Saksa.

(11,466 srkp.; 46 milj. asuk.).

Rajat: pohjasessa Pohjameri, Tanska ja Itämeri; idässä
Preussi, Puola, Galizia, Unkari ja Kroatia; etelässä Adrian
meri, Venetia, Lombardia ja Schweitsi; lännessä Ranska,
Belgia ja Alamaat.

Maan eri korkeuden suhteen sopii Saksan ala jakaa
3 osaan: *tasainen Saksa*, suuri alamaa, käsittävä melkein
koko pohjois-puoliskon; *matalavuorinen Saksa*, joka käsit-
tää suurimman osan etelä-puoliskoa; *korkeavuorinen Saksa*,
ainoastansa eteläisin osa. Tämä maan eri korkeus vaikut-

taa aivan monenlaista maanlaatua, niin että kankaat, rämeet, metsät, niityt ja pellot täällä vaihtelevat.

Schwartzwaldista alkain juoksee *Tonava* Saksan eteläosan läpitse itää kohden Mustaan mereen; *Oder*, joka alkaa Sudeteistä ja virtaa itäisen Saksan läpitse luoteeseen päin Itämereen; *Elbe*, joka alkaa Riesengebirgen eteläiseltä vierteeltä ja virtaa luoteesen päin keskimäisen Saksan läpitse Pohjamereen; *Weser*, *Ems* ja *Rhein-virran* ylimmäinen osa läntisen Saksan läpitse Pohjamereen.

Ilman-ala on ylimalkaan leutoa ja kosteaa, erittäin ihaanaa Rheinin eteläisessä laaksossa, Neckarin suuhun saakka.

Maanviljelys, karjanhoito ja vuorityö ovat suuresti edistyneet; metsänhoitoa harjoitetaan paljolla huolella; samaten viininviljelystä ja muuta puunviljelystä siksi sopivissa paikoissa. Manufaktureja harjoitetaan kaikellaisia. Kauppa on melkoinen, varsinkin sisämaassa, jossa sitä toimitetaan monilukuisten haaksikulkuisten jokien ja kanavien sekä kosolta löytyvien rautateitten avulla. Uskonnon suhteen toinen puoli asukasten lukumäärästä on katolikeja, toinen Protestanteja.

Saksa oli ennen jaettu 34 eri valtakuntaan, jotka yhteensä tekivät *Saksan valtioliiton*; mutta 1866 vuoden sodan kautta on suuri muutos tapahtunut, sillä tavoin että valtakunta tätä nykyä käsittää melkein kaikki maat Itä- ja Pohjamerestä alkain Main-virtaan, Baieriin ja Sachsiin saakka. Tosin tällä alalla vielä löytyy monta vapaa valtiota, mutta ne ovat kuitenkin Preussin kanssa liittoon yhtyneet ja osittain itsenäisyyden oikeuksista luopuneet. Tässä kirjassa on Saksan vanhaa jakoa selvyden vuoksi vielä noudatettu.

Itävallan Keisarikunta.

(11,760 srkp.; 36 milj. asuk.).

Rajana ovat: Pohjasessa Wenäjä ja Preussi; lännessä Baieri ja Schweitsi; etelässä Italia, Adrian meri ja Turkki;

idässä Turkki. Valtakunnan maat ovat osittain Saksassa, osittain ulkona Saksasta ja eriävät suuresti toisistansa sekä luontonsa puolesta että asukasten tapojen ja kielen suhteen.

Maan pääjoki on tuo sisämäisen yhdistyksen suhteen hyvin tärkeä *Tonava*. Ilman-ala on ylimalkaan lauhkeaa. Pää-elatuskeinona on maanviljelys. Asujamet ovat moninaista sukuperää: *Slavilaisia, Saksalaisia, Magyareja, Italia-laisia, Walakkialaisia, Juutalaisia*. Useimmat tunnustavat Katholista uskontoa.

1) *Saksalaisia maita: Itävalta; Salzburg; Steiermark; Illyria*, johon kuuluu a) *Kärnthi*; b) *Kraini*; c) *Istrian saarento; Tyroli, Böhmi, Mähri* ynnä Itävallan *Schlesia*.

Itäqallassa: Wien (P. lev. 48° 13', It. pit. 16° 23'), Tonavan varrella, koko Keisarikunnan pääkaupunki, Saksan lavein ja kansakkain kaupunki, 34 esikaupunkia; koko Itävallan kaupan keskus. 581 t.

Steiermarkissa: Grätz, Murin varrella. Rauta- ja teräs-tehtaita. 63 t.

Illyrissa: Triest (P. lev. 45° 40', It. pit. 13° 51'), Adrian meren tekemän Triestin lahden rannalla; keisarikunnan tärkein merikauppakaupunki, etenkin Levantin ja Egyptin kaupan tähden, johon paitsi purjelaivoja käytetään 60 suurempaa höyrylaivaa. Etevimmat tavarat, jotka tänne tuodaan ja täältä viedään ovat, paitsi kolonian-tavaroita, rusinat, korintit, öljyt, vuodot ja nahat, väri-aineet, levantin-pumpuli, vilja, riisi, hamput, kallepelit, vaksi, rohto-aineet, rakennus-puut y. m. 105 t. — *Istrian saarennessa* ovat kaupungit: *Pirano* ja *Trevigno* eli *Rovigno*, jotka molemmat harjoittavat sarteli- ja thonkalain pyyntöä, laivan-rakennusta ja kauppaa suolalla, viinillä, öljy-marjoilla, makaroneilla ja kaloilla.

Tyrolissa: Inspruck, Innin varrella; silkki-, hansikka-, nauha- ja lasi-tehtaita, 15 t.

Böhmässä: Prag, Moldaun varrella; Böhmin kaupan ja keinollisuuden keskus. 145 t.

Mährissä: Brünn, Zittavan varrella; villa-, silkki- ja pumpuli-tehtaita. 40 t.

2) *Puolalaisia maita: Galizia*, tasankomaa Karpathein pohjoispuolella. — *Lemberg*, pääkaupunki; verka- ja pumpuli-tehtaita. — *Krakau*, Weichselin varrella; Puolan kuningaskunnan vanhin pääkaupunki; ennen vuotta 1846 tasavalta. Harjoittaa hyvää kauppaa, jota enimitten toimittaa Juutalaiset. 43 t.

3) *Unkarilaisia maita: Unkari*, maa Karpathein etelä-puolella; *Siebenbürgi*, Unkarin kaakkoisessa syrjässä; *Temesvarin Banati*, Unkarin eteläinen

osa Theiss-virran itäisellä puolella; *Servian Woivodikunta*, Unkarin eteläinen osa Theissin ja Tonavan välissä. Unkarin kaikkein suurempi osa on tasamaata, joka, vaikka huonosti viljelty, on rikas viljasta (nisusta, rukiista, ohrista, maisista ja riisistä), sarvinaudoista, lampaista ja hevosista, etelä-hedelmistä ja varsinkin viinistä, joista mainittakoon *Tokaieri*. Muualle viettäinkin paljon härkiä, villoja, nisua ja viiniä. Karpatheissa löytyy Euroopan rikkaimmat kultakaivannot, paljon hopeaa ja muuten useimpia muita mitalleja.

Unkarissa: Ofen (Buda) Tonavan oikealla rannalla, jonka vastapäätä toisella rannalla on *Pest*. Nämät molemmat ovat yhtenä kaupunkina, nimellä *Buda-Pest*, jota kaunis ripus-silta yhdistää. Suuria verka-, silkki-, palttina-, öljy- ja tupakka-tehtaita. Wienin jälkeen valtakunnan paras kauppa-kaupunki. 190 t.

Siebenbürgissä: Hermanstadt. 18 t. — *Klaussenburg*, erään Szamosjoen haaran rannalla. 28 t.

4) *Slavilaiset maat: Slavonia*, Draun oikealla rannalla; *Kroatia*, Saun ympärillä, Draun ja Adrian meren välillä; *Dalmatia*, soikea rantamaa Adrian meren itäisellä puolella; *Sotilas-rajaa*, soikea maan-ala pitkin Turkin rajaa Adrian merestä, Savea ja Tonava myöden, Karpatheihin saakka. Asujamet ovat maata viljeleviä sotamiehiä sotilaan tapaisella hallituksella.

Slavoniassa: Essek, Daun varrella, silkki-tehtaita. 14 t.; *Kroatiassa: Agram*, Kroatian ja Slavonian yhteisen «banin» (vallanpitäjän) istuin. 17 t. — *Fiume*, (P. lev. 45° 19', It. pit. 14° 29') Qvarnero lahden rannalla; vapaa-satama, tehtaita. Ulos viepi viljaa, tupakkaa, viiniä, suolaa, hamppuja, pellavia ja rakennus-aineita; sisälle tuodaan kolonian tavaroita, öljyä y. m. 15 t. — *Dalmatiassa: Zara* (P. lev. 44° 7', It. pit. 15° 18'), pääkaupunki ja satama; silkki-, pumpuli- ja nahka-tehtaita; viinin, juuston, mantelin, likörin (maraschino) ja fiikunan kauppaa. 9 t. — *Spalatro* (P. lev. 43° 29', It. pit. 16° 27'), kauppaa viinillä, öljyllä, fiikunoilla, silkki-, villa- ja nahka-tehtaita sekä sartin kalastusta. Kaupungilla on 2 satamaa, ulkonainen ja sisämäinen, molemmat hyvällä ankkuri-pohjalla. 10 t. — *Ragusa* (P. lev. 42° 38', It. pit. 18° 9'), silkki-, nahka- ja saipuan tehtaita; laivanrakennusta ja kauppaa, etenkin öljyllä ja anjovis-kaloilla. 9 t.

Preussin Kuningaskunta.

(5,110 srkp.; 18 milj. asuk.).

Tämä valtakunta on ollut jakaantuneena kahteen erinänsä olevaan osaan. Itäinen ja suurempi osa rajoittuu pohjasessa Itämereen; idässä Wenäjään; etelässä Itävaltaan;

lännessä muutamiin entisiin saksalaisiin ruhtinakuntiin. Tämän osan maat ovat osittain Saksassa, osittain ulkona Saksasta, niim: *Preussi*, *Poseni*, *Brandenburg*, *Pommeri*, *Schlesia* ja *Sachsi*. Näitten maitten läpitse kulkee alimainen *Weichsel*, koko *Oder* ja keskimäinen *Elbe*, jotka kaikki vastaan-ottavat monta lisäjokea. Ilman-ala on kosteaa, lauhkeaa ja terveellistä; rannikko-maissa epätasaista. Maa pohjoisissa ja itäisissä osissa on tasaista, metsäistä ja vaihtellen hietta-nummista; kuitenkin siinä tavataan viljaviakin paikkoja. Muuten maa on hedelmällistä ja hyvin viljeltyä.

Läntisessä osassa *Westphali* ja *Rheini*-maakunta ovat etevimmät, ja näitten läpitse juoksee Rhein lisäjokineen. Ilman-ala on laukkeaa ja hyvin suloisia; maan hedelmällisyys suuri.

Koko Preussissä keinollisuus ja tehtaat ovat suurenarvoiset; mutta kuitenkin maanviljelystä ja karjan-hoitoa pidetään pää-elatuskeinona. Kauppa on hyvin virkeä ja maan kulku-neuvoja edistyttää monilukuiset kanalit ja suuri joukko rautateitä. Useimmat asujamet tunnustavat Lutherin uskoa, muut ovat Katholilaisia. Hallitusmuoto on perustuslaillinen monarkia.

Edellämainituista osista eroitettuna on *Hohenzolleri*, vähäinen ala ylimäisen Tonavan ympäri pohjois-puolella Boden-järveä. Asujamet ovat Katholikeja ja elävät karjanhoidolla ja maanviljelyksellä.

Brandenburgissa: — *Berlin* (P. lev. 52° 30', It. pit. 13° 24'), Spreen varrella; valtakunnan pääkaupunki ja Kuninkaan istuin. Europan parhaiten rakennetuita kaupungeita. Tärkeitä tehtaita ja suuri kauppa. 538 t.

Posenissa: *Posen*, Warthan varrella; melkoinen kauppa. 42 t.

Schlesiassa: *Breslau*, Oderin varrella, valtakunnan toinen kaupunki. Vahva kauppa- ja tehdas-liike; suurimmat villa-märkinat Europassa. 146 t.

Sachsenissa: *Magdeburg*, Elben pohjoisen polven reunalla; tehtaita; sisäisen Saksan ja Hampurin välillä olevan kaupan keskus. 80 t. — *Eisleben*, vuorikaupunki; kuparikaivannoita; Lutherin syntymä- ja kuolinpaikka. 11 t.

Preussissä: *Memel* (P. lev. 55° 43', It. pit. 21° 9'), Kurische Haf-
fin suussa, missä Dange-joki laskee Itämereen. Melkoinen kauppa ja meri-
kulku. Ulos viepi puutavaroita, pellavia, hamppuja, harjaksia, vuotia, pella-
van-siemeniä, vaksia, pikeä, tervaa, viljaa y. m.; sisään tuodaan kahvia,
sokuria, kryytejä, väripuuta, tupakkaa, rommia, pumpulilankaa, viiniä y. m.
19 t. — *Königsberg* (P. lev. 54° 42', It. pit. 20° 32'), missä Pregel laskee
Frische Haffiin. Tehtaita; hyvää kauppaa ja merikulkua. 95 t. — *Pillau*,
eräällä niemensoikaleella Frische Haffin suussa; Königsbergin satama. Vienti-
tavaroita: vilja, vuodat, nahat, luut, öljykatkut, pellavat, harjakset, öljy, meri-
kiven (bernsteinin) teokset, metsätavarat; tuontitavarat samat kun Meme-
lissä. 5 t. — *Danzig* (P. lev. 54° 21', It. pit. 18° 40'), lähellä Weichselin
läntisintä suuta; linnoitettu; etevimpiä kauppakaupungeita Itämeren ran-
noilla. Satama *Neufahrwasser* on lähes peninkulman matkaa kaupungista.
Viepi muuanne nisua, rukiita, ohria, kauroja, herneitä, puutavaroita esim.
masto-puita, tammilankkuja ja keulapuita, potaskaa, luita, sinkkiä, villoja,
höyheniä, paloviinaa, olutta y. m.; sisälle tuopi kolonian tavaroita, viiniä,
öljyä, kuparia, lyijyä, turkkinahkoja, pumpuli-kankaita ja lankaa, silkkiä,
indigoa, väripuita y. m. 73 t.

Pommerissa: *Kolberg* (P. lev. 54° 11', It. pit. 15° 34'), Persante-
joen suussa; linnalla varustettu; kauppaa ja merikulkua; harjoittaa lohen
ja nahkiaisen pyyntiä. Lähiseuduilla suolavuori. 11 t. — *Stettin* (P. lev.
53° 25', It. pit. 14° 33'), likellä Oderin suuta. Preussin etevin kauppakau-
punki; luja linna; paljon tehtaita. Suuremmat laivat eivät pääse kulkemaan
kaupunkiin saakka, vaan purkavat ja lastaavat *Svinemündessä*. Tuontitava-
rat ovat väri-aineet, viinit, öljyt, sillit, suolat, kivihiilet, rauta ja rautata-
varat, palmu-öljy, kahvi, sokuri ja riisi; vientitavarat ovat nisu ja muu vilja,
viinat, honka- ja tammi-puut, villat, nauriin-öljy y. m. 63 t. — *Stralsund*
(P. lev. 54° 19', It. pit. 13° 5'), Gellén lahden äärellä, joka eroittaa Rüge-
nin manteresta; tehtaita, laivanrakennusta, merikulkua ja kauppaa. Ulos
viedään parhaiten viljaa, hirsii, olutta y. m.; sisälle tuodaan suoloja kolo-
nian-tavaroita. 24 t. Pommeriin kuuluvat myöskin saaret: *Rügen*, *Usedom*
ja *Wollin*.

Westphalissa: — *Münster*, eräällä tasangolla. Aa-joen äärellä;
tehtaita ja kauppaa. 25 t.

Rheini-maakunnassa: *Köln*, Rheinin varrella; sillan kautta yh-
distetty toisella rannalla olevan *Deutzin* kanssa; molemmat varustetut.
Vahva tehdas-keinollisuus sekä virkeä merikulku pienemmilla purje- ja höy-
rylaivoilla; hyvä kauppa. Sen tuomiokirkko, vaikka valmistamaton, on gö-
tiläisen rakennustaiteen mestariteos. 121 t. — *Aachen*, lämpimistä kylvyis-
tänsä tunnettu; tehtaita ja kauppaa. 60 t. — *Düsseldorf*, Rheinin varrella;
harjoittaa hyvää kauppaa. On tätä nykyä muutunut oivallisten maalarein
ja niitten oppilasten kokoumapaikaksi. 41 t.

3. Baierin Kuningaskunta.

(1,385 srkp.; 5 milj. asuk.).

Tämä valtakunta on kaksi erikseen olevaa osaa. Pääosa rajoittuu etelässä Tyrolin-Alppeihin; idässä Böhmervaldiin sekä Inn ja Salza-jokiin; pohjoisessa useampiin saksalaisiin ruhtinakuntiin; lännessä Würtembergiin. Maan eteläisessä osassa kulkee Tonava syrjäjokinensa; pohjois-osassa juoksee Main-joki, joka Ludvigin kanalin kautta on yhdistetty Tonavan kanssa ja niinmuodoin yhdistää Pohjameren ja Mustanmeren. Valtakunnan toinen osa, *Rhein-Baieri*, on toisella puolen Rheiniä, Vogesein pohjoisvierteellä. Kaikkialla on tässä maassa hedelmällisyys hyvin suuri ja maanviljelystä harjoitetaan toimella ja halulla. Yleisin uskonto on Katholinen.

München (P. lev. 48° 9', It. pit. 11° 35'), Isarin varrella; valtakunnan pääkaupunki; komeimpia kaupunkeita Euroopassa; kallis taide-aarteitten kokous. Monta ja suurta oluenpano-laitosta. 148 t. — *Nürnberg*, kuuluisa käsityöläistensä näppäryydestä taideteoksissa. 63 t.

Rhein-Baierissa: *Speier*, missä Speierback Rheiniin laskee; melkoinen kauppa ja merikulku Rheinillä. 12 t.

4. Würtembergin Kuningaskunta

(354 srkp.; 1³/₄ milj. asuk.).

Rajoittuu etelässä Boden-järveen; lännessä ja pohjassessa Badeniin; idässä Baieriin; lounaiseen osaan pistää Hohenzolleri. Maan pääjoki on Neckar; etelä-osassa juoksee Tonava, ja Baierin rajalla Iller. Würtemberg on vuorimaata; pohjois-osa, etenkin tuo ihana Neckarin laakso, on vilja- ja viinimaata, oivallisesti viljeltyä ja puutarhan näköistä. Useimmat asujamet ovat Protestanteja.

Stuttgart (P. lev. 48° 47', It. pit. 9° 11'), likellä Neckaria ihanassa laaksossa; pääkaupunki. Kauppansa puolesta vähä-arvoinen. 56 t.

5. Badenin Suuriherttuakunta.

(278 srkp.; 1½ milj. asuk.).

Pitkä ja kaitainen maa-ala, joka koskee kaakossa Boden-järveen; etelässä ja lännessä Rheiniin; pohjaisessa Hessen-Darmstadtin ja Baieriin; idässä Würtembergiin. Suurimman osan maata täyttää Schwarzwald, mutta tämän vuoriseudun laaksot ovat viljavia ja viinikäynnös kasvaa vuorenkukkuloille saakka; Rheinin varrella kasvaa mantelia ja kastanjia. Keinollisuus, tehtaan-liike ja kauppa on suuri. Asujamista on enin osa Katholikeja.

Karlsruhe (P. lev. 49° 1', It. pit. 8° 24'), pääkaupunki; kauniisti rakennettu; tehtaita. 27 t. — *Heidelberg*, ihanassa Neckarin laaksossa. Kuuluisa Yliopisto.

6. Hessen-Darmstadtin Suuriherttuakunta.

(157 srkp.; 880 t. asuk.).

Tämä on kaksi kaitaisen alan kautta eroitettua osaa: *a)* Eteläinen osa, *Rein-Hessen*, molemmin puolin Rheiniä, Badenista Main-jokeen. *b)* Pohjoinen osa, *Ober-Hessen*, etelä-osasta eroitettu Frankfurtin ja Kurhessenin alojen kautta. Saksan ihanimpia maakuntia, jossa lehtimetsällä peitetyt vuoret vaihtelevat laaksoin, viinikunnasten ja peltovainioitten kanssa. Erittäin ihana on Rheinin laakso. Keinollisuus ja maan elinkeinot ovat erinomaisen kukoistavassa tilassa. Asujamet ovat enimmäkseen Lutherin-uskolaisia. Ober-Hessen kuuluu tätä nykyä Preussiin.

Darmstadt (P. lev. 49° 52', It. pit. 8° 39'), pääkaupunki. 30 t. — *Worms*. — *Mainz*, missä Main yhtyy Rheiniin; ikivanha kaupunki. 41 t.

7. Hessen-Kasselin Waaliruhtinakunta.

(174 srkp.; 745 t. asuk.).

Päämaa molemmin puolin Fuldaa on vuorista maa-seutua. Keinollisuus ja kauppa ovat suuret. Asujamet enimmäkseen Reformeratuita. Kuuluu nyt kokonaan Preussiin.

Kassel (P. lev. 51° 19', It. pit. 9° 27'), Fuldan varrella; tehtaita. 39 t.

8. Nassaun Herttuakunta.

(85 srkp.; 468 t. asuk.).

Kaakossa, etelässä ja lounaassa on Rhein; pohjasessa Preussi; idässä Hessen. Maan etelä-osassa on tuo kaunis Taunus-niminen metsävuori, ja herttuakunnan keskitse juoksee Lahn. Nassau on mitä kauniimpia maa-aloja ja täällä kasvaa jaloimpia viininlajeja. Asujamet ovat enimmäkseen Protestantteja. Tätä nykyä Preussin hallussa.

Wiesbaden (P. lev. 50° 4', It. pit. 8° 19'), lämpimistä kylvyistänsä tunnettu. 21 t.

9. Sachsin Kuningaskunta

(271 srkp.; 2,340,000 asuk.)

on Erzgebirgen pohjoisella vierteellä, joka vuori täyttää yhden osan maata ja jolla on melkein kaikellaisia mineraleja, kultaakin. Valtakunnan pohjois-osa on sen sijaan tasaista, yltäkyllin viljavaa. Vahva lampaankasvatus ja karjanhoito. Pääjoet ovat Elbe ja Mulde. Sachsi on mitä kuuluisimpia maita asukastensa ahkeruudesta ja keinollisuudesta eikä missään maassa paitsi Englannissa ole väkiluvun suhteen enemmän tehtaita, kun täällä. Meikein kaikki maan asujamet ovat Lutherin-uskolaisia.

Dresden (P. lev. 51° 7', It. pit. 13° 44'), Elben varrella; valtakunnan pääkaupunki; Saksan kauniimpia kaupungeita. 127 t. — *Leipzig*, kuuluisa suurista markkinoistansa (messuistaan); Saksan kirjakaupan keskus. 78 t.

10. Hannoverin Kuningaskunta.

(698 srkp.; 1,920,000 asuk.).

Saksan luoteisissa osassa. Elbe on maan koillisena rajana; lähellä länsirajaa juoksee Ems; maan keskitse käy Weser, johon yhtyy Aller ynnä Leine. Valtakunta ei ole yhtä-jaksoista maata, sillä Braunschweigin ala katkaisee eteläisen osan pohjaisesta. Luonnonlaatu on varsin erilaista: etelässä pikkuvuorista maata; idässä tuo suuri *Lüne-*

burgin nummi; meren ja jokien äärillä ruohoisia niittyjä; sisämaassa kuivia nummia ja rämeitä. Maanviljelys ja karjanhoito ovat pää-elatuskeinona. Harzissa harjoitetaan melkoista vuorityötä. Asujamet ovat enimmäkseen Lutherin-uskolaisia. On nykyään Preussin vallan alainen.

Hannover (P. lev. 52° 22', It. pit. 9° 45'), Leinen varrella; valtakunnan pääkaupunki; tehtaita ja hyvää kauppaa. 71 t. — *Emden* (P. lev. 53° 23', It. pit. 7° 11'), missä Ems laskee Dollartin lahteen; meri-, tehdas-, ja kaupunkikaupunki. Ulos viepi ohria, juustoa, viinaa, talia, viljoja, vuotia y. m.; sisälle tuopi hirssiä hamppuja y. m. 12 t. — *Lüneburg*, jossa suuri suolalaitos.

11. Oldenburgin Suuriherttuakunta.

(114 srkp.; 301 t. asuk.).

Päämaa yhtyy pohjasessa Pohjamereen, vaan muuten sitä ympäröi Hannoverin ja Bremenin alat. Suuri osa maata on nummia ja turverämeitä, mutta rantamaassa ja Weserin varrella on lihavaa laidunta. Uskonto on Lutherinen.

Oldenburg (P. lev. 53° 9', It. pit. 8° 14'), Hunte-joen varrella; pääkaupunki; vähäinen merikulku. 8 t.

12, 13. Meklenburgin Suuriherttuakunnat.

(Schverin: 244 srkp.: 552 t. asuk. — Strelitz: 49 srkp.; 100 t. asuk.).

Rajoittuu pohjasessa Itämereen; idässä ja etelässä Preussiin; lännessä Hannoveriin ja Holsteiniin. Maa on kaunista ja viljavaa; pienet järvet vaihtelevat metsäin, peltovainioitten ja niittyjen kanssa, minkätähden maanviljelys ja karjanhoito ovat pää-elatuskeinona. Vahva hevoisten ja lampaitten kasvat. Melkoinen kauppaliike. Uskonto on Lutherinen. Maa jaetaan kahteen Suuriherttuakuntaan:

a) *Mecklenburg-Schverinissä.*

Schverin, erään järven rannalla; pääkaupunki. 33 t. — *Wismar* (P. lev. 53° 53', It. pit. 11° 27'), meri- ja kaupunkikaupunki. 13. — *Rostock* (P. lev. 54° 6', It. pit. 12° 8'), Warnow-joen rannalla; tehtaita; melkoinen kauppa

ja merikulku. Kaupungilla on neljättä sataa omaa laivaa, jotka vievät ulos parhaiten viljaa, villoja, luita, pellavia, elukoita; sisälle tuovat kolonian tuotteita, viiniä, käsiteos-tavaroita. 26 t.

b) *Mecklenburg-Strelitz*, jossa *Neu-Strelitz*.

14. Hessen-Homburgin Maakreivikunta

(5 srkp.; 27 t. asuk.)

on kaksi vähäistä maankappaletta; toinen Rhein-Baierin ja Rhein-Preussin välissä, toinen Nassaun ja Ober-Hessenin välissä. Nyt Preussin alaisena.

Homburg, kuuluisa runni- ja kylpypaikka. 5 t.

15. Waldeckin Ruhtinakunta

(21 srkp.; 60 t. asuk.)

on kaksi maankappaletta; suurempi Kur-Hessenin ja Westphalin välissä, pienempi Hannoverin ja Westphalin välissä.

Arolsen, 2 t.

16. Sachsen-Weimarin Suuriherttuakunta

(66 srkp.; 280 t. asuk.)

on useampia maanlohkoja, joitten läpitse juoksee Werra, Saale ja Elster.

Weimar, erään Saalen syrjäjoen varrella; Suuriherttuan istuin. 14 t.
Jena, kuuluisa Yliopisto. 7 t.

17. Sachsen-Koburg-Gothan Herttuakunta.

(36 srkp.; 164 t. asuk.).

Kaksi suurempaa maanpalaa, kummallakin puolella Thüringerwaldia, ynnä moniaita vähempiä.

Koburg, pääkaupunki. 10 t. — *Gotha*, kuuluisa tähtitorni. 16 t.

18. Herttuakunta Sachsen-Meiningen.

(45 srkp.; 178 t. asuk.).

Sijaitsee ylimäisen Werran ympärillä.

Meiningen, Werran varrella. 7 t.

19. Sachsen-Altenburgin Herttuakunta.

(24 srkp.; 141 t. asuk.).

Kaksi maanpalaa; läntisen läpitse juoksee Saale ja itäisen läpitse Pleisse.

Altenburg, pääkaupunki. 17 t.

20, 21. Reussin Ruhtinakunnat.

(Greiz: 7 srkp.; 43 t. asuk. — Schleiz: 15 srkp.; 86 t. asuk.).

a) *Reuss-Greiz*, Elsterin ympärillä. — *Greiz*, 10 t.

a) *Reuss-Schleiz*, Saalen ympärillä. — *Schleiz*, 5 t.

22, 23. Schwarzburgin Ruhtinakunnat.

(Rudolst: 17 srkp.; 73 t. asuk. — Sondersh.: 15 srkp.; 66 t. asuk.).

a) *Schwarzburg-Rudolstadt*, Thuringervaldin pohjaisella vierteellä. — *Rudolstadt*, Saalen varrella, pääkaup. 6 t.

b) *Schwarzburg-Sondershausen*, maanpala Preussin Sachsin sisällä. — *Sondershausen*, pääkaup. 6 t.

24, 25. Anhaltin Herttuakunnat.

(48 srkp.; 193 t. asuk.).

a) *Anhalt-Bernburg*, alimaisen Saalen ympärillä. — *Bernburg*, 11 t.

b) *Anhalt-Dessau-Köthen*, Elben sekä alimaisen Mulden ympärillä. — *Dessau*, Mulden varrella; pääkaupunki. 16 t.

26. Braunschweigin Herttuakunta

(67 srkp.; 292 t. asuk.)

on useita eriksensä olevia alusmaita, joista tärkeimmät Harzin äärellä.

Braunschweig, pääkaupunki; melkoisia tehtaita. 42 t.

27, 28. Lippen Ruhtinakunnat.

(Detmold: 20 srkp.; 111 t. asuk. — Schaumburg: 8 srkp.; 31 t. asuk.).

a) *Lippe-Detmold*, jota Westphali ympäröi. — *Detmold*, 5 t.

b) *Schaumburg-Lippe*, Hannoverin, Westphalin ja Hessen-Kasselin välissä. — *Bückeburg*, 4 t.

29. Liechtensteinin Ruhtinakunta.

(3 srkp.; 7 t. asuk.).

Tämä Saksan kaikkein vähäpätöisin valtakunta on Tyrolin ja Schveitsin välissä, eräässä alppilaaksossa Rheinin oikealla rannalla. — *Waduz*, pääkaupunki 11 t.

30. Luxemburgin Suuriherttuakunta ja Limburgin Herttuakunta.

(Katso Alamaitten Kuningaskunnan alla).

31. Schlesvigin, Holsteinin ja Lauenburgin Herttuakunnat.

(340 srkp.; 1 milj. asuk.).

Nämät maat on Preussi nykyisin valloittanut Tanskan hallusta. Niitä rajoittaa pohjasessa Juutinmaa; idässä Vähä Belti, Itämeri ja Mecklenburg; etelässä Hannover; lännessä Pohjameri. Maa on ylimalkaan tasaista ja sangen hedelmällistä. Viljaa se kasvattaa sekä asujanten tarpeeksi että ulos-viemiseksikin. Kauppa on hyvin virkeä. Ilman-ala on lauhkeata. Uskonto on Lutherinen.

Schleswigissä: *Apenrade* (P. lev. 55° 3', It. pit. 9° 25'), vähän Beltin rannalla; melkoinen kauppa ja merikulku. 5 t. — *Flensburg* (P. lev. 54° 47', It. pit. 9° 26'), erään lahden rannalla; elevin kauppa- ja meri-kaupunki. 19 t. — *Eckernförde* (P. lev. 54° 28', It. pit. 9° 50'), hyvä satama, mutta vähäinen kauppa. 5 t. — *Tönning* (P. lev. 54° 20', It. pit. 8° 57'), Eiderin suussa; kauppaa ja merikulku. 4 t. Pohja- ja Itämeren yhdistää täällä Eider-joki ja Eider- eli Holsteinin-kanava, jonka suu Itämerestä lähtien on *Holtenaussa*; ei kuitenkaan tätä tietä sovi kulkea muilla, kun pienemmilla laivoilla.

Holsteinissa: Kiel (P. lev. 54° 19', It. pit. 10° 7'), hyvä satama, melkoinen kauppa ja merikulku. Täällä käy vuosittain noin 2000 laivaa, vaikka osaksi pienempiä. Ulos viepi voita, juustoa, viljaa, siemeniä, savustettuja kaloja (böcklingiä) y. m. 18 t. — *Glückstadt* (P. lev. 53° 48', It. pit. 9° 24'), Elben varrella. Kaupunki varustaa vuosittain laivoja valaskalan pyyntiin. 7 t. — *Altona* (P. lev. 53° 33', It. pit. 9° 57'), Elben varrella, aivan likellä Hampurin esikaupunkia *S:t Paulia*. Muuten Altona on kauppauksia suhteen hyvin likisesti yhdistetty Hampuriin. 45 t.

Lauenburgissa: Lauenburg, Elben varrella. 5 t.

Neljä vapaata Valtakaupunkia.

Nämät neljä kaupunkia, vähine aloinensa, ovat itsekin erinäinen valtakunta, tasavaltaisella hallitusmuodolla. Kaikissa neljässä uskonto on Protestanttinen.

32. Hampuri (P. lev. 53° 34', It. pit. 10°), Elben varrella; Saksan, kentiesi koko Europan, suurin kauppakaupunki. Kaupungilla on koko joukko tehtaita ja harjoittaa suurta laivan rakennusta. Siinä käy vuosittain noin 4,000—5,000 laivaa. Sen oma kauppalaivasto nousee 400 suurempaan laivaan. Sisälle tuopi raaka-sokuria, kahvia, pumpulia, pumpulilanka, ja kankaita, tupakkaa, vuotia, indigoa, viiniä, paloviina, rommia, aarakkia, väripuita, teetä, kryytejä, pellavia, rautaa, pikeä, tervaa, puutavaroita y. m. Suurin osa näistä tavaroista viedään taas osaksi muihin maihin, osaksi sisäiseen Saksaan. 176 t.

33. Lübecki (P. lev. 53° 52', It. pit. 10° 40'), likellä Traven laskua Itämereen; harjoittaa melkoista kauppaa, etenkin Itämerellä. Täällä käy vuosittain noin 1000 laivaa. 38 t.

34. Bremen (P. lev. 53° 5', It. pit. 8° 48'), Weserin varrella; paljon tehtaita, suuri kauppa ja merikulku. Sen kauppalaivastossa on lähes 300 suurempaa laivaa. Bremenin asema ei ole merikululle oikein sopiva, jonka tähden satamat *Vegesack* ja *Bremerhaven* ovat perustetut. Viime mainittuun suuremmat laivat aina seisahduttavat. Tuontitavaroita ovat: tupakka, kahvi, sokuri, pumpuli, öljy, rommi, rauta, tina, viinit, tee, hirret, hamput, jotka kaikki osaksi taas viedään muualle. Osaksi Bremenin suuremmat laivat kuljettavat siirtolaisia Amerikkaan. 67 t.

35. Frankfurt am Main (P. lev. 50° 7', It. pit. 8° 41'), suuria tehtaita; harjoittaa hyvää kauppaa ja pitää vuosittain 2 suurta markkinaa. 76 t.

Kolme ensimmäistä ovat tätä nykyä Preussiin liittoutuneina, vaan viimeinen siihen kokonaan yhdistetty.

Schweitsin Tasavalta.

(739 srkp.; 2,510,000 asuk.).

Rajoittuu etelässä Italiaan; idässä Itävaltaan (Tyroltiin) ja Liechtensteiniin; pohjasessa Badeniin ja Boden-järveen; lännessä Ranskaan. Schveits on alppimaa, jonka *Alpit* melkein kokonaan täyttävät. Pääjoet ovat: *Rhein*, joka saa alkunsa S:t Gotthardin vuorensolmusta ja juoksee *Boden-järven* läpitse länteen päin; *Rhone*, joka myös saa alkunsa S:t Gotthardista ja juoksee länteen päin *Genfer-järven* läpitse. Viimemainittujen järvien vedenpinnat ovat lähes 1,200 jalkaa korkeammat, kuin Pohjameren pinta. Laaksot ovat jotenkin viljavia ja syvimässä kasvaa etelä-hedelmiä, jopa viiniäkin. Vuorien vierteet ovat peitetyt metsillä ja ruohoisilla niityillä, joilla karjaa syötetään keväällä; korkeammalla loppuu lehtimetsä, mutta siellä kasvaa vielä runsaasti ruohoa, ja tänne karjat kesällä ajetaan laitumelle; ylempänä loppuu myöskin havumetsä ja maa on niukasti peitetty alppikukilla, sammalilla ja karpeilla, jotka vaihtelevat laveain lumi-aukioitten kanssa; viimein alkaa, 8—10 tuhannen jalan korkeudella, ikuisen lumen raja. Karjanhoito niinmuodoin on maan pää-elatuskeino; ei missään koko Euoropassa lehmät ole suurempia, maito runsaampaa ja siitä tehty juusto lihavampaa. Uskonnoltaan vähän paremmin kuin $\frac{1}{3}$ on *Katholikeja*, muut Reformeratuita. Schveitzissä on 22 niinkutsuttua kantonia, yhdistettyinä yhteen valtakuntaan tasavaltaisella hallitusmuodolla. Hallitusta nimitetään *Liiton-neuvostoksi* ja sen vuosittain valitun esimestä *Liiton-presidentiksi*.

Bern (P. lev. 46° 57', lt. pit. 7° 27'), Aarin varrella: liitokunnan pääkaupunki; harjoittaa hyvää kauppaa; tehtaita. 30 t.

Ranskan Keisarikunta.

(9,880 srkp.; 37½ milj. asuk.).

Mantereinen ala rajoittuu luoteessa Kanaliin, lännessä Atlantin mereen, etelässä Spaniaan ja Wälimereen, idässä

Italiaan, Schveitsiin, Saksaan ja Belgiaan. Paitsi sitä tähän kuuluu *Korsikan* saari Välimeressä.

Maan läpitse juoksee länteen päin *Seine*, *Loire* ja *Garonne*, etelään päin *Rhone*, jotka kaikki merta kohden kulkeissansa vastaan ottavat monta lisäjokea. Näitä jokia yhdistävät toiseensa moninaiset kanalit ja sillä tavoin myöskin Atlantin- ja Välimeren, Välimeren ja Kanalin, Väli- ja Pohjameren, Atlantinmeren ja Kanalin jne. Tähän tulee vielä hyvät tiet ja joukko rautateitä, jotka huojentavat yhdistystä paikkakuntain välillä. Ilman-ala on lauhkeata mutta eri-laatuista paikkain asemaa myöden. Maan kasvullisuus on niin moninainen tuotetten suhteen, että harvat maat sille vertoja vetää. Viinistä Ranska on Unkarin jälkeen Europan rikkain maa. Kaikkein tuotteliaampi viinimaa alkaa Seinen eteläpuolelta; mutta parhaimmat viinilajit (*Champagne* ja *Bourgogne*) kasvavat valtakunnan koillisessa osassa. Etelä-Ranskassa harjoitetaan myöskin silkinviljelystä; mutta ainoastansa Välimeren rantamaissa menestyy olivi, granatit, pomeransit ja mantelit. Maan pohjoisosassa kasvaa yltäkyllin omenia, plommoneita ja varsinkin kastanjeja, joita muutamissa paikoin syödään leivän verosta. Mineraleista Ranskassa varsinkin on rautaa, hivihiiliä ja suolaa.

Ranskan asujamet ovat suuresti edistyneet taiteissa, tieteissä ja käsitöissä. Manufaktureissa ne voittavat kaikki muut kansat silkinkudelmissa ja melkein kaikellaisissa muotija koreus-kaluissa. Useimmat asukkaat ovat Katholikeja. Ranska on vuodesta 1852 keisarikunta perustuslaillisella hallitusmuodolla. Senatin ja Lainsäätäjäkunnan arvo on kuitenkin niin supistettu, että Keisarilla on melkein rajoittamaton valta. Hallintoa varten maa on jaettu 89 departementiin.

Paris (P. lev. 48° 50', It. pit. 2° 20'), Seinen varrella. Valtakunnan pääkaupunki; suuri kauppa ja joukko tehtaita, etenkin kaikellaisia koreuskaluja varten. Vaikka Lontoo voittaa Parisin suuruudessa ja väkiluvussa,

Parisia kuitenkin monissa kohden pidetään Europan etevimpänä kaupunkina, tämä kun on europalaisen sivistyksen keskus ja maailmaa hallitsevien muotien pesäpaikka. 2 milj. — *Dunkerque* (P. lev. 51° 2', It. pit. 2° 23'), Pohjameren rannalla. Vilkas merikulku ja kauppa; tehtaita; laiva-varveja; kalan ja ostronin pyyntiä. 30 t. — *Calais* (P. lev. 50° 57', It. pit. 1° 51', lähellä Kanalin soukinta paikkaa, josta kuljetaan Englantiin. Tehtaita, kauppaa ja merikulkua. 13 t. — *Boulogne* (P. lev. 50° 43', It. pit. 1° 35'), Kanalin äärellä. Kaupungilla on säännöllinen höyrylaivain yhdistys useampien Englannin kaupunkien kanssa ja niinmuodoin suuri kauppaliike; kiellettyin tuontitavarain vara-asema; kauppaa pohjois-maitten tuotteitten, hamppu- ja puutavarain, viinein ja paloviinan kanssa; kalan-pyyntiä Newfoundlandissa. 30 t. — *Havre* (P. lev. 49° 29', It. pit. 0° 7'), Seinen suussa, tehtaita; harjoittaa suurta kauppaa ja merikulkua. Etevimmat vientitavarat ovat silkki- ja villa-kankaat, pitsit, hansikat, koru-tavarat, hajukkeita, viinit, paloviina. Kuljettaa myöskin siirtolaisia Amerikkaan. Tuontitavaroita: kolonian-tuotteet, kahvi, pumpuli, puuöljy, indigo, tupakka, vuodat, väripuut, suola- ja kapakala y. m. Havre on pidettävä Parisin varsinaisena satamana. 75 t. — *Honfleur*, etelä-puolella Seinen suuta; hyvä satama ja kauppa. 10 t. — *Cherbourg* (P. lev. 49° 38', L. pit. 1° 37'), Kanalin partaalla; äärettömän suuria ja kalliita laitoksia laivaston tarpeeksi; tehtaita ja melkoinen kauppa. 40 t. — *St Malo* (P. lev. 48° 39', L. pit. 2° 1'), Rancejoen suussa; harjoittaa kauppaa ja merikulkua, valaskalan ja kapa-turskan pyyntiä. 11 t. — *Brest* (P. lev. 48° 23', L. pit. 4° 29'), linnoitettu, tärkeä sotasatama; kauppaa ja merikulkua. 50 t. — *Lorient* (P. lev. 47° 46', L. pit. 3° 21'), Blauets-joen suussa. Valtakunnan etevin laivanrakennus-kaupunki, hyvä satama ja kauppa vaksilla, hunajalla, voilla, paloviinalla, sarteileillä y. m. 30 t. — *Nantes* (P. lev. 47°, L. pit. 1° 32'), Loiren reunalla; valtakunnan etevimpiä kauppa- ja tehdaskaupungeita; melkoinen merikulku. Suurempien laivain satama on *Paimboeuf*, joka myöskin harjoittaa kalapyyntiä Newfoundlandissa sekä laivanrakennusta y. m. (Tuonti- ja vientitavarat katsoo Havre). 114 t. — *La Rochelle* (P. lev. 46° 10', L. pit. 1° 9'), linnoitettu merikaupunki; harjoittaa merikulkua sekä kauppaa väkeviinalla, konjakilla ja kolonian-tuotteilla. 18 t. — *Rochefort* (P. lev. 45° 57', L. pit. 0° 57'), lähellä Charenten suuta; sotasatama; melkoinen kauppa ja merikulku. 30 t. — *Bordeaux* (P. lev. 44° 51', L. pit. 0° 32'), 10 peninkulmaa Garonnen suusta; hyvä ja mahtuva satama, suuri merikulku ja erinomaisen vahva kauppa etelä-Ranskan viineillä, paloviinalla, konjakilla ja hedelmillä. Sisälle tuopi kolonian- ja pumpuli-tavaroita, rautaa, kivihiiliä ja puutavaroita. 163 t. — *Bayonne* (P. lev. 43° 30', L. pit. 1° 28'), Adourin varrella; hyvä satama, kauppa ja merikulku. Viepi muuanne viiniä, paloviina, laivanmastoja, hirssiä, tervaa, korkkia, terpettiä, hamppuja, liköriä, cremortartaria y. m.; tuopi sisälle olivinöljyä, villoja y. m. 20 t.

Pitkin Atlantin meren rannikkoa saaret: *Quessant, Belle Isle, Dieu, Re ja Oleron* ynnä monta pienempää.

Välimeren rannalla: *Cette* (P. lev. 43° 23', It. pit. 3° 40'), harjoittaa merikulkua ja melkoista kauppaa. Vientitavaroita: viinit, paloviina, panskryönä, mantelit, suolat, likörit, saipuat, lasitavarat y. m.; tuontitavaroita: puu-aineet, kolonian-tuotteet, suola-kala y. m. 20 t. — *Marseille* (P. lev. 43° 18', It. pit. 5° 22') Lyonin lahdelman äärellä; joukko tehtaita. Ranskan etevin meri- ja kauppakaupunki, etenkin Levantiin kaupan suhteen. Vientitavaroita: etelä-hedelmät, öljy, saipua, krappi, viinit, sokuri, kolonian-tuotteet, pumpuli-, villa- ja silkki-tavarat, paloviina, väripuut, anjovis- ja sardelikalat, likörit, korkki y. m.; tuontitavaroita: pumpulit, villat, vuodat, silkki, tali, öljy, puutavarat sekä semmoiset tavarat, joita enimmäksi osaksi kohta taas viedään muualle, niinkuin vilja, tuli-kivi, kolonian- ja apteekin tavarat sekä väri-aineet. 261 t. — *Toulon* (P. lev. 43° 7', It. pit. 5° 56'), vahva linna ja sotasatama, melkoinen kauppa ja merikulku. 90 t. — *Hieres* itäpuolella viimeksimainittua kaupunkia, meren lähellä; viinin, hedelmäin, öljyn, ja suolan kauppaa. 11 t. Tähän kuuluu myös n. k. *Hières saaret*. — *Nizza* (P. lev. 43° 42', pit. pit. 7° 17'), meren rannalla, satama. Ulos viepi öljyä, etelähedelmiä ja kukkia. 38 t. Samalla rannikolla löytyy vielä nuot pienemmät satamakaupungit *S:t Tropez, Antibes* ja *Villafranka*, jotka harjoittavat laivan rakennusta, merikulkua ja merikalastusta. Parisin perästä valtakunnan aimollisin kaupunki on — *Lyon*, Rhonen varrella, joka etenkin on kuuluisa noista suunnattoman suurista tehtaistansa, joissa valmistetaan maailman kauniimpia silkikankaita. 320 t.

Välimeressä on *Korsikan* saari, jonka pääkaupunki *Ajaccio* (P. lev. 41° 54', It. pit. 8° 45'), harjoittaa kauppaa viinillä ja hirsillä. Napoleon I:sen syntymäpaikka. 13 t

Alusmaita.

Aasiassa: *Pondichery* (P. lev. 11° 55', It. pit. 79° 49'), ja vähän etelään päin — *Carical*, molemmat *Koromandel-rannikolla* ja ilman varsinaista satamaa. Vievät ulos riisiä, heteliä, indigoa, tupakkaa, sokuria, kahvia, aarakkia, rommia y. m. — *Yanaon* Godaveri-joen suuhaara-maassa. — *Chandernagore* (P. lev. 22° 50', It. pit. 88° 23'), Hoogly-joen reunalla. — *Malabar-rannikolla* — *Mahe* (P. lev. 11° 42', It. pit. 75° 38'), viepi ulos pipuria, kartemummaa, kanelia, santelipuuta, kokospähkinöitä ja aarakkia. 6 t.

Afrikassa: *Algerian* maa, pohjois-rannikolla. Tämä maa, jota valloitettiin 1830, käsittää tuon ennen kuuluisan Algerian rosvo-valtakunnan, rajoittuen idässä Tunisiaan ja lännessä Maroccoon. Maan läpitse käyvät *Atlas*-vuoret. Karjanhoito, varsinkin hevosten, lammasten ja kanain kasvatusta, on asukkasten pää-elatuskeino. Kaupan ja keinollisuuden pesäpaikka on pääkaupunki — *Algier* (P. lev. 36° 46', It. pit. 3° 4'),; kenraalikuvernörin is-

tuin; meri-arsenaali; tehtaita, merikulkua ja kauppaa. Tuontitavaroita: viinit, viinat, liina-, villa-, pumpuli- ja silkki-kankaat, nahka, sokuri, työ-kalut, lasi-, hopea- ja kulta-tavarat, sota-aseet, saipua, vilja, ruoka-aineet, suolat ja rakennus-aineet; vientitavaroita: vuodat, korallit, hevoset, vaksi, luut, sarvi, rohto-aineet, kermes-siemenet (väri-aine), strutsin sulat, hartsi ja elehvantin luut. 50 t. Pienempiä ranta- ja satamakaupungeita ovat: *Budjia*, *Scherschel*, *Tenez*, *Oran*, *Arzew*, *Mers-el-Kebir*, *Mostaganen*, *Bona*, *la Calle*, *Philippeville*.

Senegambiassa: *S:t Louis*, — *Podhor*, — *Bakel*, — *Albreda*, — *Sedhion*, — *Goreen* saari Kap Verden lähellä y. m. Näitten paikkain vientitavarat ovat gummi, palmu-öljy, kultahieta, elehvantin luut, strutsin sulat, ambra, pumpuli, vuodat, vaksi, rauta, tamarindit mastiksi (hartsi) y. m.

Ylä-Guineaan perustettiin v. 1814 kauppapaikat — *Bassam*, — *Assinie* ja *Gaboon*.

Saaret: *Bourbon* jossa — *S:t Denis* (Et. lev. 20° 52', It. pit. 55° 30') saaren pohjois-puolella, pääkaupunki ja — *S:t Paul*, länsi puolella. Molemmilla on huonot satamat. Vientitavarat ovat sokuri, kahvi, kryptineilikat, väripuut, kakao, tupakka, muskotti, kilpi-luut y. m.; tuontitavarat: viinit, öljy, soopa, karja-eläimet, posliini, rauta- ja manufakturi-tavarat, suolat. — *S:t Marie*, lähellä Madagaskar-saaren itä-rannikkoa ja — *Nosse-Be*, lähellä saman saaren luoteista rantaa. — *Mayotta*, eteläisin Comoro-saarista.

Pohjois-Amerikassa: lähellä New-Foundlandia: saaret *S:t Pierre* ja *Miquelon* jossa kalastajat asuskelevat.

Länsi-Indiassa: saaret a) *Guadeloupe*, jossa — *Basse-Terre* (P. lev. 15° 59', L. pit. 61° 44') saaren lounaisella puolella, pääkaupunki; ilman satamaa, ja — *Point-a-Pitre*, hyvä satama; saaren kaupan pääpaikka. — b) *Martinique*, kussa pääkaupunki *Fort Royal* (P. lev. 14° 36', L. pit. 61° 4'); hyvä ja avara satama; sekä *S:t Pierre*. — c) Saari-ryhmät: — *Les Saintes*, *Marie-Galante* ja *La Desiderade*. — d) osa *S:t Martinista*. Näitten saarten vientitavarat ovat sokuri, kahvi, pumpuli, kakao, kryptineilikat, indigo, riisi, tupakka, kassia, väripuut, eepenholsi, tulikivi, rommi, maniokki, inkivääri, bananas, ananas y. m.; tuontitavaroita ovat jauhot, öljy, viinit, juoma-aineet, silkki-, pumpuli- ja villa-kankaat, lasi, paperi, kynttilät, saipua, rauta-tavarat y. m.

Etelä-Amerikassa: *Guyan*an itäinen osa, kussa kaupunki — *Cayenne* (P. lev. 4° 56', L. pit. 52° 20'), saarella Cayenne-joen suussa. Kolonian tuotteitten vara-asema, jommoisista ovat väripuut, kakao, kahvi, sokuri, pumpuli, indigo, neilikat, vanilli, orleana (väri-aine), cayenne-pippurit, tupakka, kautschukki y. m.

Australiassa: — *Seura-saaret*, — *Marquesas-saaret* sekä — *Uusi-Kaledonian* saari. Edelliset saaret ovat varsinkin hedelmälliset; ilman-ala on myös ihanaa, niin että näitä sopii sanoa maailman paratiisiksi. Etevimmät

tuotteet ovat: leipäpuun hedelmät, bananit, kakao, santelipuut, sokuri ja arrow-juuret.

Pyreneitten saarento,

yhtyy koillisessa Ranskaan; rajoittuu pohjasessa Biskajan lahteen, lännessä Atlantin mereen (jota saarennon ulkopuolella tavallisesti sanotaan *Spanian mereksi*), etelässä Gibraltarin salmeen ja Välimereen, idässä Välimereen.

Valtiollisessa suhteessa saarento on jaettu *Spanian* ja *Portugalin* kuningaskuntain, Andorran tasavallan sekä tuon vähäisen Britannian alan Gibraltarin välille.

Spanian Kuningaskunta.

(9,200 srkp.; 16 milj. asuk.).

Maa on ylimalkaan vuorista ja keskimäistä osaa sopii sanoa ylämaaksi. Suurimmat joet ovat *Ebro*, *Guadalaviar*, *Xucar*, ja *Segura*, jotka kaikki kulkevat itään päin Välimereen. Atlantin mereen laskevat *Guadalquivir*, *Guadiana*, *Tajo*, *Duero* ja *Minho*. Ilman-ala on eri paikkain korkeutta myöden hyvin erilaatuista. Pohjaisen ylämaan korkeasta asemasta seuraa, että tämä osa luonnon, ilman-alan ja tuotteen suhteen suuresti eroo rantapaikoista. Keskimäisen ylämaan metsättömät tasangot ovat hiedalla peitetyt; niissä löytyy varsin vähän vettä ja niitä rasittaa talvella kylmyys, kesällä tukala kuumuus. Siellä nähdään toisinaan paljaita nummia, toisinaan laihoja viljavainioita; harvoin mitään puuta, paitsi olivia. Joet ja purot kuivettuvat kesällä. Ei palmut eikä pomeransit menesty. Rantamaat päin vastoin nautitsevat runsaampaa sadetta, tasaisempaa lämpö määrää sekä varsin tuotteliasta ja ihanaa kasvullisuutta; pohjaisessa rantamaassa kasvaa omenia, perunoita ja kastanjeja; muissa rantamaissa jaloja etelähedelmiä; kaikkialla viinakäynnöksiä, jotka tuottavat jaloimpia viinejä, silkkiäispuita, vehnää ja maisia.

Asujamet eivät ahkeruudella käytä maansa saaliinlähteitä; ei maan-, ei puunviljelystä, ei karjanhoitoa, ei vuorityötä eikä tehtaantointia harjoiteta oikealla huolella. Tehtaat valmistavat enimmittin tupakkaa ja silkkiä, vaikka suurempi osa maan tuottamasta silkistä raakana muualle viedään. Sisäinen kauppa on vähäpätöinen; ei hyvät tiet, ei kanavat eikä haaksikulkuiset joet yhdistä maan sisempiä osia toistensa eikä rantojen kanssa. Merikulku ja merikauppa olivat muinoin varsin aimolliset, mutta ovat tätä nykyä vähentyneet niin, että muukalaiset kauppiaat ja merikulkijat enimmäksi osaksi toimittavat sekä viennin että tuonnin. Uskonto on Ruomin-katholinen.

Madrid (P. lev. 40° 25', L. pit. 3° 42'). eräällä tasangolla Tajoon laskevan Manzanares-joen varrella; valtakunnan pääkaupunki ja kuninkaan istuin; kauppaa harjoittamaton ja keinollisuudeltansa vähäpätöinen. Enin osa asujamista etävät hovin ja aateliston tuhlaamisesta. 285 t. — *San Sebastian* (P. lev. 43° 21', L. pit. 2° 0'), linna, merenrannalla. Vähäpätöinen kauppa ja merikulku. 15 t. — *Bilbao* (P. lev. 43° 14', It. pit. 2° 49'), Ytai-chaval-joen rannalla; kauppaa ja merikulkua. Viepi muualle villoja, rautaa ja hedelmiä; sisään tuopi pumpulia- ja villa tavaroita, kalaa ja kolonian-tuotteita. 10 t. — *Santander* (P. lev. 43° 28', L. pit. 3° 47'), hyvä satama, tärkeä merikaupunki. 25 t. — *Ferrol* (P. lev. 43° 29', L. pit. 8° 13') sotasatama; Europan parhaimpia satamia. 20 t. — *Coruña* (P. lev. 43° 22', L. pit. 8° 22'). erään lahden rannalla; varustettu sotasatama; tehtaita; kauppaa Amerikan kanssa. 30 t. — *Vigo* (P. lev. 42° 12', L. pit. 8° 35'), Vigo lahden rannalla; hyvä satama, kauppa ja merikulku. Tärkeä pysäys paikana niille höyrylaivoille, jotka Englannista käyvät Portugalissa, Gibraltarissa, Cubassa ynnä muissa paikoissa. 8 t. — *Sevilla* (P. lev. 37° 23', L. pit. 6° 1'), Guadalquivirin varrella; on kaikkina aikoina ollut rikas ja aimollinen kaupunki. Vielä nytkin sillä on tärkeitä tehtaita, suuri merikulku ja kauppa. Vientitavaroita: villat, viinit, elävähopea, olivit, olivin öljy ja hedelmät; tuontitavaroita: manufakturi-teokset, vuodat, hamput, pellavat, puu- ja kolonian tavarat. Päälle 14 jalan syvyiset laivat eivät ui ylös Guadalquiviriin. 122 t. — *Cadiz* (P. lev. 36° 32', L. pit. 6° 17'), eräällä Leon saaren niemenseikaleella; hyvä satama; aimollinen kauppa ja merikulku. Vientitavaroita: viinit, öljy, paloviina, hedelmät, suolat, safrani, soda y. m.; tuontitavaroita; manufakturein-, koloniain- ja puu-tavarat, vuodat, juusto, voi, kivihiilet y. m. 72 t. — *Algesiras*, Gibraltar-lahden rannalla; vähäinen kauppa. 8 t. — *Malaga* (P. lev. 36° 44', L. pit. 4° 22'),

erään Välimeren lahden rannalla; tehtaita ja kauppaa. Ulos viepi viiniä, hedelmiä, lyijyä, olivin öljyä, manteleita ja rusinoita y. m.; sisään tuodaan sualattua kalaa, kolonian-, manufakturi- ja puu-tavaroita. 89 t. — *Almeria* (P. lev. 36° 47', L. pit. 2° 31'), erään ison Välimeren lahden rannalla; kaupitsee viiniä, salpietaria, sodaa, lyijyä y. m. 17 t. — *Cartagena* (P. lev. 37° 37', L. pit. 0° 58'), parhaimpia välimeren satamia; sotasatama; melkoinen kauppa. 37 t. — *Torre Vieja*, suola-kauppaa, etenkin Ruotsin, Norjan ja Suomen kanssa 2 t. — *Alicante* (P. lev. 38° 21', L. pit. 0° 31'), hyvä kauppa ja merikulku. Vientitavaroita: viinit, soda, öljy, mantelit, safrani, hedelmät y. m.; tuontitavaroita: liinakankaat, suola-kala, tupakka, rauta, rakennuspuut, sokuri, kahvi, indigo, pumpuli y. m. 23 t. — *Valencia* (P. lev. 39° 26', L. pit. 0° 24'), Guadalaviarin partaalla, palmulehtojen ja hedelmäpuistojen keskellä. Aimollisia silkki- ja sametti-tehtaita. Vähäinen kauppa ja merikulku. 106 t. — *Barcelona* (P. lev. 41° 25', It. pit. 2° 11'), lähellä Llobregat-joen suuta; valtakunnan etevin kauppa- ja tehdaskaupunki. Tuontitavaroita: pumpuli, sokuri, kahvi, kakao, kolonian-tuotteet, suola-kala, puu-tavarat, kivihiilet, vuodat, sarvi, rauta y. m.; vientitavaroita: silkki ja silkkitavarat, saipua, paperi, viinit ja joukko tehdastavaroita. 180 t.

Saaria: Välimeressä: a) *Balearit*, Mallorca ja Minorca; b) *Pithiusit*, Iviza, Formentera ja Cabrera. Tuottavat runsaasti viljaa, öljyä, viiniä ja etelähedelmiä.

Palma (P. lev. 39° 33', It. pit. 2° 43'), Mallorcan lounaisella puolella; vähäinen, mutta hyvä satama, Harjoittaa kauppaa saaren tuotteilla. 43 t. — *Port-Mahon* (P. lev. 39° 47', It. pit. 4° 19'), Minorcan itäisellä puolella. Kauppaa ja merikulku. 16 t. — *Iviza* (P. lev. 38° 54', It. pit. 1° 27'), saman nimisen saaren eteläisellä rannikolla; avara ja varustettu satama; suolain, viinein ja hedelmäin kauppa. 6 t.

Ulkomaisia alusmaita.

Afrikassa: *Ceuta*, linnoitettu kaupunki Maroccossa vastapäätä Gibraltaria. Tähän kuuluvat myös kolme pientä saarta *Penjon de Veles*, *Alhuzemas* ja *Melilla*, jotka ovat Välimeressä Maroccan rannikon lähellä. — *Kanarian saaret* ulkopuolella Afrikan luoteista rannikkoa. Suurin näistä on *Teneriffa*, jossa kaupunki — *Santa Cruz* (P. lev. 28° 28', L. pit. 16° 15'); viepi paljon viiniä muuante. 8 t. — *Guinean lahdessa* saaret: *Fernando Po* ja *Anabon*, vuorisia; tuottavat sokuriruokoa ja hedelmiä y. m.

Aasiassa: *Philippinit*, suuri saaristo, joka eroittaa Kiinan ja Tyven meret toisistansa ja joihin myös luetaan *Baboyanit* ja *Baschi* saaret. Tämä saaristo käsittää enemmän kuin 1200 pienempää ja suurempaa saarta, joista muutamat ovat vapaat tahi ainoastaan osaksi kuuluvat Spanian alla. Suurimmat näistä ovat: *Luzon*, *Mindanao* ja *Magindanao*, *Mindoro*, *Leyte*, *Samar*, *Panay*, *Negros*, *Zebou*, *Masbate*, *Bohol* ja *Palavan*.

Manilla (P. lev. 14° 35', It. pit. 121° 2'), Luzonin luoteisella rannikolla; pääkaupunki tässä saaristossa; tehtaita; vilkas kauppa. Viepi muu-
anne sokuria, kahvia, tupakkaa, sikareita, indigoa, kakaoa, riisiä, n. k. ma-
nillan hamppuja, touvi-aineita, sagoa, nahkaa, väripuuta, rommia, pum-
pulia, perlemoa, koralleja, kilpi-luuta, y. m.; sisälle tuodaan: pumpuli,
villa- ja silkki-tavaroita, kaikenlaisia rihkamoita, kelloja ja juveli-tavaroita
y. m. 160 t.

Amerikassa Spanialla ei ole enään jälillä entisistä suurista alusmais-
tansa, kuin suuret Länsi-Indian saaret *Cuba* ja *Porto Rico* sekä muutamia
pienempiä.

Cubassa: — *Havanna* (P. lev. 23° 7', L. pit. 82° 22'), aimollinen kauppa
ja hyvä satama. Vientitavaroita: sokuri, kahvi, rommi, tupakka, sikarit,
hunaja, vaksi, kuparimalmi, mahonki ja muut puulajit; tuontitavaroita: ruoka-
aineet, kivihiilet ja manufakturi-tavarat y. m. 170 t. Saaren muut satama-
ja kauppapaikat ovat: *S:t Jago de Cuba*, *Manzanillo* ja *Trinidad*, eteläpuo-
lella; *Matanzas*, *Cardenas*, *Cienfuegos*, *San Juan*, *Nuevitas*, *Gibara* ja *Baracoa*
pohjoispuolella.

Porto Ricossa: *San Juan* (P. lev. 18° 29', L. pit. 66° 7'), pohjoisran-
nikolla; kauppaa ja merikulkua. 30 t. Paitsi tätä löytyy täällä satamat
Mayaguez, *Guayanna*, *Aguadilla*, *Ponce* y. m. Etevimmät vientitavarat ovat;
sokuri, kahvi, tupakka, pumpuli, rommi, vanilli, indigo y. m.

Australiassa: *Marianit* eli *Ladronit*, *Carolinit* ja *Pelew-saaret*. Tuli-
peräisiä ja hedelmällisiä. Asujamet harjoittavat kauppaa ja merikulkua.

Portugalin Kuningaskunta.

(1,786 srkp.; $4\frac{1}{3}$ milj. asuk.).

Sisältää Pyreneitten saarennon länsi-osan, luoteessa
alimaiseen Minhoon ja kaakossa alimmaiseen Guadianaan
saakka. Maa on ylimalkaan vuorista ja osaksi nummia;
sen läpitse kulkevat *Dueron*, *Tajon*, *Mondegon*, *Guadianan*
alimmaisat osat.

Ilman-ala on lauhkeaa, suloista ja terveellistä; maa
hedelmällinen, mutta huolimattomasti viljelty. Pää-elatus-
keino on viinin ja suolan valmistus. Muuten tämän ihanan
maan tila on melkein yhtäläinen kun Spanian. Uskonto
on Katholinen.

Lissabon (P. lev. 38° 32', L. pit. 9° 9'), Tajon laskulahden partaalla,
ihanassa paikassa. Valtakunnan pääkaupunki ja Kuninkaan istuin. Portu-
galin etevin kauppa ja tehdaskaupunki, vaikka kauppa ja merikulku ovat

paljon vähentyneet. Vientitavaroita: hedelmät, öljy, viinit, villat, nahat ja suolat y. m.; tuontitavaroita: villa- ja pumpuli-tavarat, kalat, voi, juusto, vänkooli, vilja ja kolonian tuotteet. 280 t. — *Oporto* (P. lev. 41° 6', L. pit. 8° 37'), Dueron suussa; paljon tehtaita ja melkoinen kauppa, etenkin portviinillä, öljyllä, etelähedelmillä, sumakilla, villoilla, nahalla ja korkki-kaarnalla. 80 t. — *Aveiro*, Oporton etelä-puolella; merikulkua ja kauppaa öljyllä, viinillä, hedelmillä, sarteileillä ja suoloilla. 5 t. — *Setubal* eli *S:t Ybes* (P. lev. 38° 33', L. pit. 8° 54'), erään merenlahden rannalla. Viepi ulos paljon suoloja, viiniä ja hedelmiä. 18 t.

Alusmaita.

Afrikassa: *Azorit*, 9 suurempaa saarta Atlantin meressä. Pääkaupunki *Angra* (P. lev. 38° 39', L. pit. 27° 13'), *Terceira* saarella. 10 t. Muut satamat ovat *Horta* Fayal-saarella ja *Punta del Gada* S:t Miguel-saarella. Kauppa on täällä kaikkialla vilkas; vientitavarana ovat parhaimmiten ruoka-aineet. Sisälle tuodaan kolonian-tuotteet, turkiksia, mitalleja ja puutavaroita. *Pohjoiset Kanarian saaret*, merimiehiltä suurimman saaren mukaan Madeiran saariksi nimitettyt. Pääkaupunki on — *Funchal* (P. lev. 32° 38', L. pit. 16° 56'); melkoinen kauppa ja merikulku. Ulos viepi viiniä; sisälle tuopi nisua, öljyä, maisia, suoloja, lihaa, mitalleja, puutavaroita, kolonian ja manufakturein tavaroita. 20 t. — *Viheriän niemen saaret*, vastapäätä Viheriää Nientä. Suurin näistä on *S:t Jago*, missä kaupunki *Porto Praya* (P. lev. 14° 54', L. pit. 23° 31'), joka viepi muuanne suoloja, vuohen nahkoja, maisia, ambraa ja orsellia (väri-aine). Saaret ovat vuorisia ja hyvin hedelmälliset, jos ei sadetta puutu.

Bissagos-saaret, lähellä Senegambian rantamaata. Senegambian rannikolla: — *Fort Cacheo*, *Zinghinchorissa*; sisämaassa: *Tarim* ja *Geba*. Guinean lahdessa: *S:t Thomas*-saari.

Ala Guineassa: rantajaksot *Angola* ja *Benguela*, joissa kaupungit — *S:t Paul de Loanda* (Et. lev. 8° 48', It. pit. 13° 13'), näitten alusmaitten kenraali-kubernörin istuin. 20 t. — *Benguela* (Et. lev. 12° 34', It. pit. 13° 25'). Vientitavarat ovat sokuri, maniokki, pumpuli, kulta, hopea, lyijy, gummi, elehvantin luut ja orjat. Orja kauppa on kuitenkin viime aikoina vähentynyt.

Kaakkoiset rantajaksot *Sofala* ja *Mozambique*, joissa kaupungit — *Mozambique* (Et. lev. 15° 2', It. pit. 48° 48'), saarella; kubernöörin istuin ja kaupan pääpaikka. — *Inhamban*, — *Sofala*, — *Luabo*, — *Qvilimane* ja — *Ibo*. Vientitavarat: elehvantin luut, kulta, ambra ja orjat.

Aasiassa: Itäisen Indian saarenon itäisellä rannikolla kuvernementti *Goa*, kussa kaupunki — *Villa Nova de Goa* eli *Pangin* (P. lev. 15° 28', L. pit. 73° 51'); kaksi hyvää linnoitettua satamaa; kauppa vähänemäisillään; ulos viepi riisiä, pippureita, kokospähkinöitä, aarakkia y. m. 20 t. — *Daman* ja *Diu*.

Timor saaren koillinen ranta, jossa kaupunki — *Dilly*.

Macaon-saari, jossa samanniminen kaupunki (P. lev. 22° 11', It. pit. 113° 32'), Kanton-kaupungin ulkopuolella. Kauppa vähäinen, entistä suhten. Täältä kuljetetaan salaan paljon opiumia Kantoniin.

Italia.

Tämä maa on saarento, jolla koillisessa, pohjasessa ja luoteessa *Alpit* ovat rajana Saksaa, Schveitsiä ja Ranskaa vastaan; idässä Jonian meri, kaakossa Adrian meri, etelässä Välimeri ja lännessä Tyrrhenian meri. Saarennon läpitse käy *Apenninit*. Maa jaetaan viiteen osaan:

1) Pohjoinen osa, jonka läpitse juoksee *Po*, *Adige*, *Brenta*, *Piave* ja *Tagliamento* Adrian mereen. Tämä osa maata on tuttu suuresta viljavuudestansa, viinistänsä ja silkistänsä. Ilman-ala on talvella kylmänlääntäistä. 2) Keskimäinen osa; jossa *Arno*, *Ombrone* ja *Tiber* juoksevat. Täällä alkaa olivit, orangit ja muut etelähedelmät kasvaamaan. 3) Etelä osa, kussa joet *Garigliano* ja *Volturno*. Kuumuus on rasittava, toisinaan sitä vielä enentää tuo tukehuttava Scirocco, eräs Afrikan hieta-aavikosta tuleva tuuli. Maan erinomaista hedelmällisyyttä kartuttaa vielä enemmän sen tuliperäinen laatu, mutta veltot asujamet eivät viitsi sitä huolella viljellä. Täällä kasvaa taateli-palmu, Johanneksen-leipäpuu, sokuri-ruoko, kanelipuu ja pumpulipensas-kin. Viiniä ja öljyä saadaan runsaasti, mutta huonosti valmistetuina ne ei säily kauan, jonka vuoksi niitä ei myöskään kaupassa suuresti kysytä. 4) *Sicilia*, Välimeren suurin saari, on, vaikka huonosti viljelty, maailman hedelmällisimpiä maita. Itäisellä rannalla kokoa *Etna*, Europan korkein tulivuori. 5) *Sardinian* saari. Suuri osa saarta on autiota, vuorista ja metsäistä; viljelty osa tuottaa eloa, viiniä ja öljyä. Silkinvalmistus on miltei ainoa keinollisuuden haara, jota jommoisessakin määrässä harjoitetaan; kauppa ja merikulku laiminlyödään: ulkomaalaiset toimittavat sekä vien-

nin että tuonnin. Hallitusmuoto on perustuslaillinen, paitsi kirkkovaltakunnassa, ja uskonto Katholinen.

Italian Kuningaskunta.

(4,709 srkp.; 21 $\frac{3}{4}$ milj. asuk.).

Tämä valtakunta käsittää entiset *Sardinian*, *Lombardian*, ja molempain *Sicilian* kuningaskunnat; *Parman* ja *Modenan* herttuakunnat; *Toscanan* Suuri herttuakunnan sekä itäisen ja suurimman osan Kirkkovaltakuntaa.

Turin (P. lev. 45° 4', It. pit. 7° 47'), ennen pääkaupunki; Europan paraiten rakennetuita ja komeimpia kaupunkeita. Silkkitehtaita 190 t. — *Genua* (P. lev. 44° 28', It. pit. 8° 56'), Genuan lahden rannalla. Aimollinen kauppa- ja tehdaskaupunki. Tuontitavaroita: pumpuli, kolonian-tuotteet, rohto-aineet, tupakka ja rauta tavarat, tina lyijy, vaksi, puutavarat, kivihiiilet y. m.; vientitavaroita: olivin öljy, silkki, korallit, hedelmät, olkihatut, riisi y. m. 128 t. — *Spezzia* (P. lev. 44° 6', It. pit. 9° 48'), hyvä satama. 5 t. — *Livorno* (P. lev. 43° 33', It. pit. 10° 20'), Italian vilkkain meri- ja kauppakaupunki; tärkeitä tehtaita. Vientitavaroita: puu-öljy, silkki, vuodat, tali, marmori, alabasteri, lumput, vilja, korallit, olkihatut, ruusun-öljy, boraksi, anjovis y. m.; tuontitavaroita: kolonian tuotteet, pumpuli, rauta ja puutavarat, kivihiiilet, suolakala y. m. 85 t. — *Neapeli* (P. lev. 40° 50', It. pit. 14° 16'), Vesuviuksen juurella. Italian isoin ja kansakkain kaupunki joka, merenpuolelta katsottuna, on Europan kaikkein kauniimpia, Etelä-Italian kaupan ja keinollisuuden keskus. Ulos viepi öljyä, silkkiä, hedelmiä, lakritsia, öljy-siemeniä, luita y. m.; sisään tuopi kolonian tuotteita, manufakturi- ja tehdas-tavaroita, kivihiiiliä y. m. m. 425 t. Neapelin likitienoilla ovat nuot maan-alaiset kaupungit *Herculanum*, *Pompeji* ja *Stabiae*, jotka Vesuviuksen suitsutessa vuonna 79 hautauntuivat laavaan ja vasta vuonna 1711 löydettiin; sittemmin niitä on melkoiseksi osaksi ilmiin kaivettu. Etelään päin nuot vähäiset kaupungit — *Salerno*, *Policastro* ja *Reggio*. — *Taranto* (P. lev. 40° 27', It. pit. 17° 16'), Taranton lahden partaalla. Merikulkua ja kauppaa, etenkin suoloilla, olivin öljyllä ja hedelmillä. 20 t. — *Gallipoli*, saarella viimeainitussa lahdessa. Musliinin-, pumpuli- ja villa-tehtaita; öljyn, viljan, viinin ja hedelmäin kauppaa. 11 t.

Adrian meren rannikolla — *Brindisi*, — *Bari*. — *Trani* — *Barletta*, — *Manfredonia* ja *Vasto*, joittenka satamat kelpaavat ainoastaan vähänlän-täisille laivoille. — *Ancona* (P. lev. 43° 37', It. pit. 13° 33'), vapaa hamina Adrian meren rannalla; etevin kauppapaikka tällä puolella saarentoa. Vienti-tavaroita: vilja, hamput, touvi- ja laiva-aineet, viini-kivi, lampaan nahat,

vuodat, villat, raaka silkki, tali, saipua, tupakka, aluna, tulikivi, safrani y. m.; tuontitavaroita: kahvi, pumpuli, sokuri, indigo, rohto-aineet, rauta-, teräs-, lasi- ja manufakturi-tavarat, kivihiilet y. m. 35 t. Pohjois puolella Anconaa ovät kaupungit — *Faro*, — *Desaro*, — *Rimini* y. m.

Wenezia (P. lev. 45° 25', It. pit. 12° 20'), Brentan suussa, 70 saarelle rakennettu; katujen sijassa täällä on kanavia, vaunujen asemasta käytetään gondoleja. Keski-ajalla maailman etevimpiä kauppakaupungeita. Tätä nykyä on kauppa isoksi osaksi siirtynyt Triestiin. Vuonna 1856 kävi Weneziaassa 1,831 laivaa, yhteensä 459,660 lestin vetoista; mutta Triestiin samana vuonna tuli 10,905, yhteensä 773,477 lestin vetoista laivaa. Tuontitavaroita: kahvi, sokuri ja muut kolonian tuotteet, pumpuli ja pumpuli-langat, vilja, suolakala, kivihiilet y. m.; vientitavaroita: silkki ja silkkitavarat, lasitavarat, vaksi y. m. 120 t.

Chioggia, eräällä saarella; Venezian vara-satama. Tässä käy vuosittain päälle 1,500 laivan. Harjoittaa laivan-rakennusta, suolan-valmistusta, kalan-pyyntiä; hyvä kauppa. 30 t.

Sardiniassa: Cagliari (P. lev. 39° 13', It. pit. 9° 7'), saaren pääkaupunki; hyvä kauppa ja merikulku. Viepi muuanne suoloja, viljaa, viiniä, juustoa, vuotia, öljyä ja safrania; maahan tuopi kivihiiliä, manufakturi-, lasi- ja kolonian tavaroita. 32 t. — *Oristano*, länsi puolella. Suolain ja viljan kauppaa. 16 t.

Siciliassa: — Palermo (P. lev. 38° 7', It. pit. 13° 24'), saaren pääkaupunki; vilkas kauppa ja merikulku; tehtaita. Vientitavaroita: hedelmät, öljy, safrani, manna, korallit, kapris-marjat, laakerin marjat, tuli-kivi, mantelit, taatelit, korkkipuu y. m.; tuontitavaroita: sokuri, kivihiilet, kolonian tuotteet, manufakturi- ja puu-tavarat. 180 t. — *Messina* (P. lev. 38° 11', It. pit. 15° 34'), salmen partaalla. Oivallinen satama; vahva merikulku ja kauppa etenkin appelsineillä, sitroneilla, pomeranseilla, viikunoilla, manteleilla, joita tästä viedään kaikkiin maailman ääriin. Paitsi näitä viedään muuanne viljaa, viiniä, öljyä, silkkiä, villoja, vaksia, hunajaa, lakritsia, mannaa, viini-kiveä, tuli- ja pimpsi-kiveä, kalaa y. m. 74 t. — *Siragossa*, itä-rannikolla; muinoin äärettömän iso, nyt autiona ja rappiolle. Kaupungilla on kaksi satamaa ja suuri viinin kauppa. 20 t. — *Catania*, Etnan etelä-juurella itä-rannalla; silkkitehtaita. 65 t. — *Agasta*, saarella Siragossan pohjois puolella; harjoittaa suola- ja sarteli-kauppaa. 15 t. — *Girgenti*, etelä-rannalla; viepi ulos tuli-kiveä, viljaa, väripuita, manteleita, öljyä ja sodaa. 18 t. — *Trapani*, läntisimmän niemen äärellä; harjoittaa merikulkua ja melkoista suolan, korallein, marmorin, alabasterin, kuvien y. m. kauppaa. 27 t.

Saaria: *Elba*, Tyrrhenian meressä; *Egadin saaret*, läntisen niemen ulkopuolella; *Liparin saaret*, koillisen rannan ulkopuolella.

Kirkkovaltakunta.

(214 srkp.; 700,000 asuk.).

Käsittää tätä nykyä ainoastaan Tyrrhenian meren viereisen rantamaan ja Tiberin jokilaakson Apenninein ja Tyrrhenian meren välissä.

Ruomi (P. lev. 41° 54', It. pit. 12° 27'), Tiberin varrella. Maailman mainio kaupunki; Paavin asunto; ihanne-taidetten asema ja koko Europan taideniekkain alituinen kokouspaikka. 200 t. — *Civita Vecchia* (P. lev. 42° 6', It. pit. 11° 48'), kirkkovaltakunnan miltei ainoa satama; linnoitettu. Vähäinen kauppa ja merikulku. 10 t.

San Marinon Tasavalta.

(1 srkp.; 8 t. asuk.).

Vähäinen vuori-ylänpö, Umbrian ja Romagnan maakuntain välissä. Tämä tasavalta on Paavin turvissa. Useimmat asujamet asuvat *San Marinon* kaupungissa.

Turkin Sulttanikunta

(9,787 srkp.; 16 milj. asuk.)

on kokoonpantu alusmaista Aasiassa, Afrikassa ja Europassa, joissa asuu moninaisia kansoja, yhteensä 38 milj. henkeä. Näitten alusmaitten laveus tekee kaikkiansa 86,000 srkp.; Turkin maa Europassa rajoittuu pohjasessa Wenäjään ja Itävaltaan, idässä Mustaan ja Ægeian meriin, etelässä Kreikkaan ja lännessä Jonian ja Adrian meriin. Maa on enimmäksi osaksi vuorista hedelmällisillä laaksoilla. Suurimman tasangon läpitse kulkee *Tonava*, joka täällä vastaan ottaa useampia syrjäjokia. Etelään päin juoksevat *Mariza*, *Karasu* ja *Vardar*; länteen päin *Vojuza*, *Drino* ja *Narenta*. Ilman-ala on lauhkeaa, ihanaa ja terveellistä. Hedelmällisyys on suuri, sillä vuorillakin löytyy ruohoisia niittyjä ja metsiä. Mineraleja myös runsaasti tavataan, mutta vuorityöstä ei pidetä huolta. Keinollisuus on ylimalkaan vähäinen. Kauppa on enimmitten Juutalaisten ja Kristittyin hallussa. Itse Turkkilaiset tunnustavat Islamia, mutta suu-

rin osa asujamista ovat Kreikan-Katholin uskoa. Sulttanin valta on rajoittamaton täysihaltuisissa maissa, mutta puolihaltuisilla mailla on oma hallituksensa ja maksavat ainoastaan veroa.

Täysihaltuiset maat ovat a) *Rum-ili*, b) *Bulgaria*, c) *Makedonia*, d) *Thessalia*, e) *Albania*, f) *Bosnia*, g) *Saaret: Kandia, Stalimene. Imbro, Samotraki ja Taso.*

Puolihaltuiset maat ovat: Tonavan ruhtinakunnat a) *Servia*, b) *Walakia* ja c) *Moldau.*

Konstantinopeli (Stambul) (P. lev. 41° 1', It. pit. 28° 59'), Bosforin äärellä. Valtakunnan pääkaupunki ja Sulttanin istuin; maailman kaikkein kauniimmalla ja mukavimmalla paikalla olevia kaupungeita. Vähän tehtaita, mutta vilkas ja aimollinen kauppa ja merikulku. Vientitavaroita: silkki, lampaan ja vuohen-villat, puhveli-härän vuodat, jäniksen nahat, vaksi, matot, potaska, mokka-kahvi, punaiset langat, puksi-puut, kupari, luut y. m.; tuontitavaroita: vilja, rauta, rakennus-puut, kivihiilet, turkikset, verat, pum-puli-kankaat, palttina, rautakalut, sokuri, kahvi, poslini y. m. 715 t. — *Gallipoli* (P. lev. 40° 24', It. pit. 26° 38'), missä Marmara-merestä tullaan Hellespontiin. Sotasatama; viljan, safianin y. m. kauppaa. 50 t. — *Saloniki* (P. lev. 40° 40', It. pit. 22° 57'), saman-nimisen lahden sisimmässä perukassa; valtakunnan toinen kauppakaupunki; tärkeitä tehtaita ja merikulkua. Viepi muuanne mattoja, silkkiä, safiania, turkin lankaa, pumpulua, tupakkaa, villoja, hunajaa, vaksia, opiumia, turkiksia, viljaa y. m. 70 t. — *Volo*, samannimisen lahden äärellä; satama; melkoinen kauppa. 5 t. — *Varna* (P. lev. 43° 6', It. pit. 27° 55'), Mustan meren rannalla. Linnoitettu; hyvä satama; vilkas kauppa. 20 t. — *Valona* eli *Avlona* (P. lev. 40° 27', It. pit. 19° 28'), Adrian meren tekemän Avlonan lahden partaalla. Harjoittaa rii-sin ja olivin viljelystä, kauppaa ja merikulkua. 6 t.

Serviassa: Belgrad, missä Sau ja Tonava toinen toiseensa yhdistyy. Pääkaupunki; vahvimpia linnoja. 30 t.

Walakiassa: Bukarest, Dumbovizan varrella; pääkaupunki. 100 t.

Moldauissa: Jassy, pääkaupunki. 60 t. — *Galatz* (P. lev. 45° 36', It. pit. 28° 6'), Tonavan varrella; kauppaa ja merikulkua. Viepi ulos viljaa, tahiä, villoja, hirsiiä, vuotia ja nahkoja. Sisälle tuodaan pumpuli- ja rautatavaroita, kolonian tuotteita, oliveja, öljyä y. m. 20 t.

Kandiassa: Kanea (P. lev. 35° 28', It. pit. 24° 1'), pohjoisella rannalla; linnoitettu; saaren paras satama. Vientitavaroita: olivin-öljy, saipua, villat, kyhkyset, hunaja, vaksi, silkki y. m.; tuontitavaroita: manufakturit, silkki-kankaat, verat, palttinat, rauta y. m. 12 t.

Turkin Aasialaiset alusmaat.

(31,000 srkp.; 16½ milj. asuk.).

Aasialaisten alusmaitten pää-osat ovat seuraavat: 1) *Vähä Aasia*; 2) *Syria* ynnä *Palestina*, Välimeren itäisin rannamaa Euftrat-jokeen saakka; 3) *Tigriin* ja *Euftratin* maat, nimittäin *Turkin Armenia*, *Kurdistan* (muin. Assyria), *Al-Djesirah* (muin. Mesopotamia) ja *Irak Arabi* (muin. Babilonia), jotka maakunnat ovat vajonneet kurjuuten entisen tilansa suhteen, mutta kuitenkin vielä harjoittavat melkoista kaupanliikettä ja keinollisuutta.

Trapezunt eli *Trebizonde* (P. lev. 41° 2', It. pit. 39° 43'), Mustan meren rannalla; Europalaisten Persiaan koskevan kaupan vara-asema. Etevimmät kauppatavarat ovat vilja, hamput, pellavat, tupakka, silkki, villat, hunaja, vaksi, hedelmät, hirret, matot, Kaschmirin shalit, nahka, saipua, suolakala. viinit, terva y. m. 50 t. — *Batum*, — *Samsoune*, — *Sinope* ja *Amostra* ovat kaikki Mustan meren rannalla ja harjoittavat melkoista kauppaa sekä merikulkua. — *Skutari*, Bosforin- ja *Mundania*, Marmara-meren rannalla; viimeainittu on Brussin satama: vilkas kauppa, etenkin syöskumi piipuilla. — *Smyrna* (P. lev. 38° 26', It. pit. 27° 6'), Aigeian meren rannalla; koko läntisen Aasian tärkein kauppakaupunki sekä Europalaisten Levantiin koskevan kaupan keskus. Vientitavaroita: silkki, pumpuli, villat, kamelin-karvat- ja lanka, vuodat nahat, mokka-kahvi, tupakka, alizarini (väri-aine), turkin lanka, safrani, kamlotti, kallepelit, viinit, rusinat, mantelit, taatelit, viikunat, puu-, sesami- ja ruusun-öljy, ruusunvesi, gummi, opiumi, vaksi, vamput, syöskumi, kupari, salpietari, kivi-pihka, silkkitavarat, matot, safiani y. m.; tuontitavaroita: pumpuli- ja manufakturi-tavarat, verat, koru-kalut, kahvi, lasi, paperi, kolonian tuotteet, turkikset y. m. 150 t. — *Scalanuova*, etelään päin Smyrnasta. — *Marmorice*. — *Adalia* ja *Ayas*, kaikki vähäisiä kauppakaupungeita Välimeren rannalla.

Iskenderoon eli *Alexandrette*, — *Latakia* eli *Laodicea*, — *Tripoli*, — *Beiruth*, — *Akko* eli *Acre*, — *Jaffa* ja — *Gaza*, kaikki suurempia tai vähäisempiä kauppakaupungeita; molempiin viimeisiin tulevat ne pyhien retkien tekijät, jotka matkustavat *Jerusalemiin*. *Bassora*, *Bassra* (P. lev. 30° 30', It. pit. 47° 34'), Schat-el-Arabin reunalla, 7 peninkulmaa sen laskusta Persian lahteen; Indian, Persian ja Arabian tavaroitien vara-asema; melkoinen kauppa ja merikulku. 60 t.

Saaria: *Kypro* (Cyperi), iso saari Vähän Aasian kaakkoisen rannan ulkopuolella. Tärkein rantakaupunki on — *Larnaka* (P. lev. 34° 55', It. pit. 33° 37'), satama; kaupitsee saaren tuotteita, varsinkin viiniä, pumpulua,

silkkiä, krappia, oljyä, nisua, villoja, hunajaa, rohto-aineita, juustoa y. m 5 t. — *Rhodos*, kussa samanniminen kaupunki (P. lev. 36° 27', It. pit. 28° 15'), saaren koillisella rannalla; suuri satama ja laivavarvi; harjoittaa hyvää kauppaa. 16 t. — *Itäiset Sporadit*, jakso saaria pitkin Vähän Aasian länsirantaa; joista mainittakoon — *Stankio*, — *Kolymno*, — *Samos*, — *Scio*, — *Metelino*, kussa kaupunki *Moliva* ja *Tenedos*.

Arabian länsipuolella on muutamia valtakuntia, jotka tunnustavat Sulttanin herruutta. Näitten joukossa pyhät paikat *Mekka*, Muhametin syntymäpaikka, ja *Medina*, missä Muhameti kuoli. *Dsjidda*, Punaisen meren rannalla, Mekkan satama. 30 t.

Turkin alusmat Afrikassa

ovat: *Egypti*, *Tripoli* ja *Tunis*. *Egypti* käsittää alimmais-
sen Niilin-laakson viimeisestä putouksesta alkain ynnä nuot
aavikon-tapaiset vuoriseudut itä- ja länsipuolella joen laak-
soa. Niilin suuhaara-maata sanotaan *Deltaksi*. Tämän joen
laakso olisi yhtä hedelmätöin kuin sen ympärillä olevat
seudut, jollei Niilin tulvia olisi; sillä sadetta ei paljon kos-
kaan tule Egyptissä, paitsi kaikkein pohjoisimpana Väli-
meren rannalla. Kappale aikaa siitä kuin tuo kesämaissa
tavallinen sade ja lumen sulaminen on tapahtunut niissä
paikoin, joissa Niilillä on lähteensä, alkaa joki nousta, ja
kuin se on päässyt korkeimmillensa, avataan kanavat ja
kaivannot, että se saa tulvillansa levitä koko laaksomaa-
han. Egypti on silloin, Elokuusta Lokakuuhun saakka, ai-
van kuin järvi, josta ainoastaan puitten latvat sekä mä'ille
rakennetut kylät ja kaupungit pistävät ilmiin. Sitten kun
joki on vetäynyt reunojensa sisälle, se jälkeensä jättää he-
delmällisen kasvin-aineisen mudan, joka tuottaa monen-
kertaiset touvot; varsinkin on alimainen suumaa hedelmälli-
syydestänsä kuuluisa. Maata hallitsee vara-kuningas, jonka
arvo on perinnöllinen, vuotista veroa vastaan Turkin Sult-
tanille.

Alexandria (P. lev. 31° 12', It. pit. 29° 55'), Välimeren rannalla;
Egyptin paras merikaupunki. Täällä käy vuosittain 1200—1500 laivaa.
Vientitavaroita: pumpuli, nisut, ohrat, riisi, pavut, pellavat, rohto-aineet,

gummi, salmiakki, safrani, vaksi, perlemo, suitsutus-aineet, tamarindit, sokuri ja kahvi; tuontitavaroita: hirret, rauta- ja lakki-tavarat, masinat, sota-aseet, ampuvarat, indigo, paperi y. m. 200 t. — *Kahira* eli *Kairo*, lähellä Niilin jakainta; vara-kuninkaan istuin; Afrikan suurin kaupunki; Aasian ja Afrikan välisen maakaupan keskus. 265 t. — *Suez*, Punaisen meren tekämän lahden äärellä; kauppaa ja merikulkua. 6 t. — *Kosseir*, huono satama Punaisen meren rannalla, mutta Arabian-puolisen kaupan vara-asema; tästä lähtevät pilgrimit meren ylitse Mekkaan.

Tripoli on maa Välimeren ja Harutsjvuorten välissä; idässä käsittäen Barkan erämaan. Rantamaa on alavaa ja hietaista, mutta hedelmällistä.

Tripoli (P. lev. 32° 53', It. pit. 13° 12'), meren rannalla; Beyin istuin; merikulkua ja karavaninkauppaa. 20 t. — *Zaffra*, — *Bengazi* ja — *Derna*, kaikki vähempiä merikaupungeita.

Tunis, itään päin Algeriasta, vähään Syrtiin saakka. — *Tunis* (P. lev. 36° 47', It. pit. 10° 6'), melkoinen kauppa ja merikulku. Ulos viepi villoja ja villa-kankaita, vuotia, kaloja, viljaa, hedelmiä, oliveja, olivin öljyä, taateleita, vaksia, saipuaa y. m.; sisään tuopi hirsiä, sokuria, kahvia, manufakturi-tavaroita, kivihiiliä y. m. 100 t. — *Kabes*, — *Sfakes*, — *Susa* ja — *Bizerta*, pienempiä kauppakaupungeita.

Montenegron Ruhtinakunta.

(90 srkp.; 130,000 asuk.).

Vähäinen vuorimaa Bosnian, Albanian ja Dalmatian välissä, jota Turkkilaiset omakseen väittivät, mutta eivät koskaan ole voineet valloittaa. Montenegrolaiset ovat urhoollista, puolivilliä kansaa, Slavien sukua, ja tunnustavat Kreikan-Katholista uskontoa. Maa ei ulotu mereen saakka, jonka vuoksi sen kauppa käy Cattaron kaupungin kautta.

Cettigne, pääkaupunki.

Kreikan Kuningaskunta.

(948 srkp.; 1¹/₃ milj. asuk.).

Rajoittuu pohjasessa Turkkiin, idässä Aigeian mereen, etelässä Välimereen, lännessä Jonian mereen.

Kreikka on vuorimaata, mutta kuitenkin on siellä ke-sällä puute juoksevasta vedestä; sen muinoin varsin kuuluisat joet ovat nyt vähäpätöisiä ja useimmat niistä kuivu-

vat kesällä. Ilman laatu on yleensä kuivaa, puhdasta ja terveellistä. Maa on hedelmällinen ja erinomaisen sovelias karjanhoidolle, mutta sekä tämä elatuskeino että myöskin maanviljelys on huonolla kannalla. Pääelatuskeinona pidetään kauppaa ja merikulkua, joihin maan asema onkin erittäin sopiva. Uskonto on Kreikan-katholinen; kuninkaan valta rajoitettu. Valtakunnan osat ovat: 1) *Livadia* eli *Hellas*, 2) *Morea*, 3) *Kreikan saaret*, 4) *Jonian saaret*.

Livadiassa: *Athina (Atheni)* (P. lev. 37° 58', It. pit. 23° 42'), valtakunnan pääkaupunki; merikulkua ja kauppaa. Vientitavaroita; korintit, öljy, viini, raaka-silkki, pumpuli, villat, nahat, vaksi y. m.; tuontitavaroita: sokuri, kahvi, kolonian-tuotteet, pumpuli- ja villa-kankaat, suolakala, rauta ja rautakalut, tina, kivihiilet, touvi-aineet, hamput, laudat y. m. 50 t. — *Talanta*, — *Lepanto*, — *Missolonghi* ja — *Dragomestre*, kaupungeita Livadian rannikolla.

Moreassa: *Nauplia* (P. lev. 37° 35', It. pit. 22° 48'), Argolin lahden partaalla; linna; kauppaa ja merikulkua. 14 t. Lounaisella puolella kaupungit — *Kalamata*, — *Koron*, — *Modon* ja — *Navarino*. — *Patras* (P. lev. 38° 16', It. pit. 21° 47'), Lepantolahden partaalla; merikulkua ja kauppaa, viepi muuanne korintteja. 20 t.

Saaria: *Negroponte* eli *Eubea*, jossa kaupunki *Negroponte* eli *Egri-bos*, salmen kapeimmalla kohdalla. 6 t. — *Läntiset Sporadit*, joihin kuuluu: *Salamis* ja *Egina*, Saronin lahdessa; *Hydra*, kussa samanniminen kaupunki, joka harjoittaa melkoista kauppaa ja merikulkua; *Spezzia*, Nauplian lahden suussa; sekin kauppansa kautta rikas. — *Pohjoiset Sporadit*, joitten joukossa *Skopelos*, *Skiato*, *Kilidromi*, *Skyro*. — *Kykladit*: *Zea*, *Syra*, *Tine*, *Mykonos*, *Andros*, *Naxia* (Naxos), *Paros*, *Milo*, *Santorin*, *Amorgo*, *Stampalia* y. m., jotka kaikki ovat vuorisia ja hedelmällisiä. Tuotteita ovat viinit, silkki, öljy y. m.

Hermopolis (P. lev. 37° 28', It. pit. 24° 55'), Syrassa; hyvä satama; hyvä kauppa ja merikulku. 30 t.

Jonian saaret ovat: *Korfu*, *Paxo*, *S:t Maura*, *Theaki*, *Kefalonia*, *Zante*, *Kerigo* y. m. Hedelmällisyys on suuri. Vientitavaroita ovat: viini, olivin öljy, korintit, rusinat, saipua ja suola; tuontitavaroita: vilja sokuri, kahvi, kivihiilet, rauta, manufakturi-tavarat, naudat, voi, juusto y. m.

Korfu (P. lev. 39° 38', It. pit. 19° 57'), Korfun saarella; hallituksen istuin. 30 t. — *Zante* (P. lev. 37° 47', It. pit. 20° 48'), saman-nimisellä saarella; tehtaita; merikulkua ja kauppaa. 21 t. — *Argostoli*, Kefalonian saarella. 5 t. — *Vathi*, Theakin saarella. 3 t.

Aasia.

Tämä maan osa käsittää suurimman osan itäisestä pallonpuoliskosta; eroittuu Europasta Uralituntureitten, Kubanin, Terekin, Mustan- ja Väli-merien kautta, sekä Afrikasta Suezin taipaleen ja Punaisen meren kautta; ulottuen pohjasesta etelään kaikkein ilma-vyöhykkeitten läpitse. Sivistyksen kehtona, monien ja omituisten sekä luonnon että taiteen tuotteitten pesäpaikkana Aasia on hamasta muinostista ajoista nykyiseen hetkeen saakka ollut tärkeä kaupansa suhteen. Vaikk'eivät sen joet, paitsi mitä Kiinaan koskee, ole soveliaat säännölliselle merikululle, löytyy kuitenkin sisä-maissa kaikkialla karavani-teitä, jotka käyvät etevimpiin kauppapaikkoihin ja joilla on vilkas liike etenkin Venäjän ja Levantin kanssa. Merikauppa on ensimmäksi osaksi Europalaisten ja Arabialaisten käsissä.

Aasian koko väkiluku lasketaan 700 miljonaksi, joista noin 170 miljonaa kuuluu Europalaisten vallan alle. Tämä maan-osa jaetaan seuraaviin osiin: 1) *Venäjän Aasia*, 2) *Turkin Aasia*, 3) *Arabia*, 4) *Persia*, 5) *Afghanistan*, 6) *Beludsjistan*, 7) *Turkestan*, 8) *Itä-India*, 9) *Kiinan keisarikunta* ja 10) *Japanin keisarikunta*.

Arabia.

Arabian saarentoa ympäröi: idässä Persian lahti; etelässä Arabian meri; lännessä Punainen meri; pohjasessa se yhtyy Aasian mantereeseen. Maan isoin joki, vaikk'ei kuitenkaan suurenlätäinen, on *Aftan*, joka laskee Persian lahteen; muuten täällä löytyy paljaita sadejokia, jotka kesällä kuivettuvat. Suurimman osan saarentoa täyttää hietakentät, harjut ja vuoriset erämaat, mutta toisinaan tavataan useita viljeltyjä paikkoja. Useimmat asujamet eivät kuitenkaan asu kiinteissä asunnoissa, vaan teltoissa, ja muutelevat toisesta paikasta toiseen kamelineen vuohineen. Ilman-

ala on hyvin vaihtelevaista: ylimalkaan kuumuus kesällä päivisin on hirveän suuri ja taivas aina selkeä, mutta yöt päin vastoin kylmät. Pää-elatuskeinona pidetään karjanhoitoa. Arabialaisia hallitsee omat ruhtinaat, joita nimitetään *Scheikeiksi*, *Imameiksi* ja *Emireiksi*; kuitenkin pidetään Konstantinopelin Sulttania Mekkan ja Medinan suojelijana. Uskonto on Muhametilainen.

Mokka (P. lev. 13° 20', It. pit. 43° 12'), Babelmandebin äärellä; suuri kauppa, vaikka satama ei ole turvallinen. Vientitavaroita: kahvi, gummi, virakki, myrrha, sennetin-lehdet, vuodat, kopaligummi, taatelit, elfenluut y. m.; tuontitavaroita: orjat, juhta-eläimet ja riisi Abyssiniasta. 15 t. — Punaisen meren rannalla nuot pienet kaupungit *Hodeida* ja *Loheia*, jotka harjoittavat kahvin-kauppaa. — *Makallah*, etelä rannikolla; hyvä kauppa. — *Maskat* eli *Muskat* (P. lev. 23° 37', It. pit. 58° 36'), Ormus salmen suussa; linnoitettu; hyvä satama; kauppaa ja merikulkua. Indian, Persian ja Arabian tuotteitten vara-asema. Vientitavaroita: kahvi, gummi, virakki, rohtoaineet, taatelit, elfenluut, strutsin sulat, helmet, vuodat, hevoset y. m.; tuontitavaroita: riisi, vilja, kankaat, pumpuli, sarvet, y. m. 60 t. Persian lahden äärellä satamat: *El-Katiff* ja *Grane*.

Persia eli Iran.

Tämä maa rajoittuu pohjasessa Kaukasiaan, Kaspien mereen ja Turkestaniin; idässä Afghanistaniin ja Beludsjistaniin; etelässä Persian lahteen, lännessä Turkin alusmaihin. Paitsi *Aras* nimistä rajajokea, vesistä mainittakoon *Kercha* ja *Kuren*, jotka laskevat Sjat-el-Arabiin. Persia on osaksi uhkean hedelmällistä, mutta suuremmaksi osaksi kuivaa, metsätöntä, aavikon- tai aron-tapaista ylämaata. Hedelmällisyys riippuu kokonansa vedenvaroissa. Ilman-ala ylämaassa on merkillistä erinomaisen kuivuutensa, taivaan alituisen selkeyden ja ilman puhtauden tähden. Maanviljelystä ja karjanhoitoa pidetään pää-elatuskeinona; kuitenkin ovat myöskin heinollisuus ja kauppa suuren-arvoiset. Ruhtinasta sanotaan *Schahiksi*. Uskonto muhametilainen.

Teheran (P. lev. 35° 42', It. pit. 51° 21'), valtakunnan nykyinen pääkaupunki ja Schahin istuin. 120 t. — *Abuschär* (P. lev. 29° 0', It. pit. 50°

50'), valtakunnan ainoa merikaupunki Persian lahden äärellä; melkoinen kauppa ja merikulku. Vientitavaroita: raaka-silkki, villat, hevoset, shaalit, silkkitavarat, matot, helmet; tuontitavaroita: riisi, indigo, sokuri, pumpulitavarat y. m. 15 t.

Afghanistan.

Tämä vuoriseltu käsittää Persian, Turkestanin, Indian ja Beludsjistanin välissä olevan maan. Ilman-ala ja luonnontuotteet ovat vaihtelevia eri paikkain suhteen. Uskonto on Islam, mutta Sonnitein tunnustusta. Tätä nykyä maa tottelee useita ruhtinoita.

Kabul (P. lev. 34° 32', It. pit. 62° 55'), mahtavimman ruhtinaan istuin; Persiasta, Indiasta ja muualta tulevien karavanien kokoumapaikka. 60 t.

Beludsjistan.

Käsittää Arabian meren ranta-maan Persian, Hindostanin ja Afghanistanin välissä. Maan sisäinen osa on kivistä, kuivaa, hedelmätöntä ja harvasti kansoittunutta; rantajakso on melkein erämaata. *Beludsjit* ovat elämänlaadultaan nomadeja, uskonnoltaan mahometilaisia.

Kelat (P. lev. 29° 0', It. pit. 66° 25'), pääkaupunki ja khanin istuin. 20 t. — *Sonmeanee* (P. lev. 25° 22', It. pit. 66° 34'), ainoa merikaupunki, joka ulos viepi voita, vuotia, villoja, hedelmiä, karjaa, viljaa, rohto-aineita; sisään tuopi manufakturi-tavaroita, riisiä ja orjia. 2 t.

Turkestan,

myöskin nimitetty *Turaniksi* ja *Suureksi Bukhariaksi*, rajoittuu lännessä Kaspian mereen, pohjasessa Siperiaan, idässä Kiinaan ja etelässä Afghanistaniin ja Persiaan. Lähinnä Beluria maa on vuorista, kauniista ja hedelmällistä; mutta muutoin se on aroilla ja hieta-aavikkoilla suureksi osaksi täytettyä alamaata. Asujamet ovat sekä *Bukhareja*, jotka etenkin harjoittavat kauppaa, että *Usbekejä* ja *Turkmanveja*, jotka enimmäkseen elävät paimentolaisina. Kaikki yleensä tunnustavat Islamia.

Bukhara; vahva kauppa etenkin Wenäjän kanssa. 180 t.

Itä-India.

Tämä nimi käsittää laajimmassa merkityksessä koko eteläisimmän Aasian, jota rajoittaa lännessä Suleimanin vuoret, pohjasessa Himalajan tunturit ja niitten itäiset jaksot, idässä Kiinan ja Tyven meret, etelässä Indian meri. Tähän luetaan myös se suuri saaristo, joka on mannermaan, Uuden Guinean ja Uuden Hollannin välissä. Bengalin lahden kautta mannermaa jakaantuu kahteen suureen saarentoon: *Läntiseen Indiaan* ja *Itäiseen Indiaan*.

Läntisen Indian eli *Dekanin* saarento kuuluu, paitsi muutamat piirikunnat, Englannin vallan alle ja on sekä luonnon että tuotteitten suhteen varsin eri laatua. Pohjoiset pengermaat ovat viljavia ja ilma raitista sekä viileää. Sindin ja sen haarojen ympärillä maa on uhkian hedelmällistä, niin kauas kuin tulvat ulottuvat; samoin myös tuo suuri Gangeen-laakso, etenkin sen ala-osa *Bengali*. Dekanin sisä-osa on viljavaa ylämaata ja sen ilman-ala vileämpää, kun rantamaassa. Lounaisessa rantamaassa, jonka nimi on *Malabar*, menestyvät kaikenlaiset kryydit; mutta ei kaakkoisessa, hietaisessa rantamaassa, jota nimitetään *Koromandeliksi*. Näillä molemmilla rantamailla on munsunien vuoksi se omituisuus, että niissä vallitsee ihan vastakkaiset vuoden-ajat. Kun siis Malabarilla on sade-aikansa, nautitsee Koromandel ihaninta kesää, ja päin vastoin. Toinen eroitus on siinä, että läntistä rantamaata on helppo lähestyä, kun sitä ei koskaan mikään merenvirta tai kova maininki rasita ja kun sillä sen lisäksi on syvät rannat ja joukko hyviä satamia; itäinen rantamaa, jota Bengalin merenvirta pieksää, sen sijaan on hietainen ja loiva ja niinmuodoin vaarallinen. Pääkansasto on *Hinduit*, jotka tunnustavat *Brahman-uskontoa*. Muutoin täällä asuu paljon muitakin kansoja, jotka kaikki ovat pitäneet kotimaansa uskontoa.

Saarenon ranta-kaupungit ovat ennen mainitut.

Itäisen-Indian saarento on jaettu itsenäisten valtakuntien *Birma, Siam, Anam* ja muutamien Malajein Pikkuruhtinakuntien välillä; *Englannillekin* on täällä osa läntisestä rantamaasta. Saarennon läpitse käy useampia vuori-jonoja, jakaen maata useihin pitkiin, mutta soukkiin laaksoihin, joita itsekutakin joku joki kostuttaa. Vuorimaakunnilla on lauhkea ja suloinen ilman-ala, mutta jokien laaksoissa valitsee tukala kuumuus, joka vaan vähän viilistyy sadeaikana. Näillä seuduilla on erinomaisen uhkia hedelmällisyys, mutta ne ovat Europalaisten terveydelle varsin vahingolliset. Asujamet tunnustavat Buddhan uskontoa.

1) *Birman* valtakunta, ylisen Iravaddin ympärillä.

Ava (P. lev. 21° 45', It. pit. 95° 53'), pääkaupunki ja *Boaksi* nimitehtyn ruhtinaan istuin; rakennettu bamburuovoista. 70 t.

2) *Siamin* valtakunta, saarennon keskimmäinen osa. *Menamin* ympärillä.

Bangkok (P. lev. 13° 23', It. pit. 100° 35'), lähellä *Menamin* suuta; pääkaupunki; osittain rakennettu korkeille paaluille, ettei joen tulvat siihen pääsisi, osittain bambulautoilla uiksentelevaksi. Kauppa ja merikulku ovat melkoiset. Ulos viepi sokuria, pippureita, tinaa, kryytejä, kalliita puulajeja, elfenluuta, pumpulia, riisiä, vuotia, sarvia, höyheniä y. m.; maahan tuopi teetä, manufakturi-tavaroita, posliinia, kamfertia y. m. 400 t.

3) *Anamin* valtakunta, itäisin osa. Siihen kuuluu *Tongking, Kochin-Kiina* ja *Kambodja*.

Saigon (P. lev. 10° 55', It. pit. 106° 45'), etevin kauppakaupunki. Viepi muuanne betel-pähkinöitä, riisiä, sokuria, pippureita, kanelia, kartemummaa, silkkiä, pumpulia, öljyä, rhinoceron-hampaita, teakipuita, hirven-sarvia y. m. 180 t. — *Turon* ja *Huë*, vähäisiä.

4) *Malajein* pikkuruhtinakunnat, jotka täyttävät eteläosan *Malakan* saarennosta.

Merikaupunkia ei ole yhtään suuren-arvoista.

5) *Andaman- ja Nikobar-saaret* Bengalin lahdessa; kokospalmuista, leipäpuista, kassiasta ja teakpuista y. m. rikkaat. Asujamet elävät tätä nykyä itsenäisinä, kun Europalaisten on täytynyt jättää nämä saaret ilman-alan taudillisuuden vuoksi.

Kiinan Keisarikunta.

Siihen kuuluu varsinainen Kiina, sekä sen kanssa eri ehdoilla yhdistetyt Kiinan lisämaat: *Mandsjuria*, *Mongolia*, *Dsungaria*, *Tibet*, *Korean* saarento ja *Lieu-Khieu*-saaret. Rajoittuu pohjasessa Siperiaan, idässä Tyven-mereen, etelässä Anamiin, Birmaan ja Hindostaniin, lännessä Kurkestaniin. Laveudessa tämän valtakunnan voittaa ainoastansa Wenäjän- ja kenties Britannian valtakunta; mutta väkiluvussa sille ei yksikään valtakunta koko maan päällä vertoja vedä, koska sen väkiluku lasketaan enemmän kuin 400 miljoonaksi. Maan pääjoet ovat *Hoang-ho* eli keltainen joki, *Jantsekiang* eli sininen joki ja *Sikiang* eli Tiikerinjoki. Ylimalkaan Kiina on vuoriperäistä, suurin tasanko on noitten molempain isoin jokien loppupuolisen matkan välissä. Kiinalaisten vireys on arvaamattoman suuri. He viljelevät joka maanpalaa suuressa maassansa samalla ahkeruudella kuin me puutarhoja, ja tämä viljeleminen ulottuu hamaan vuorenkukkuloihin saakka; ompa heillä kylvetyitä multtapenkkejäkin niissä veneissä, joissa he asuvat. He kutovat kauniita silkki- ja pumpulikankaita sekä valmistavat oivalisia lakeeratuita teoksia, kuin myös elfenluu- ja posliinikaluja. Heidän ahkeruutensa muistomerkkejä, joittenka vertaisia ei löydy missään koko maailmassa, on *Kiinan muuri*, pitkin maan koko pohjoisrajaa, sekä *Keisarin kanava*, joka käy maan itä-osan läpi pohjasesta etelään. Edellinen on rakennettu suojelukseksi noita muinoin peljätyitä, varsinaisen Kiinan pohjoispuolella oleskelevia viljelä kansakuntia vastaan; se on lähes 300 maantieteellisen peninkulman pituinen ja laskettu yhteen jaksoon jyrkinten mäkien ja syvännetten ylitse. Keisarin kanava on enemmän kuin 100 peninkulmaa pitkä ja kappalittain 500:kin kyynärää leveä; kokonansa rakennettu nelitahkoisista kivistä. Kiinan *sisäinen* kauppa sekä liikenne joilla ja kanavilla voittaa kaikki mitä muualla maan päällä saa nähdä saman-laa-

tuista. Kiinalaisten sivistys on kaikkein vanhin koko maan päällä; se oli ikivanha ja melkoiseksi kohonnut jo silloin kuin kaikki Europan asujamet vielä olivat viljejä, mutta siihen se onkin jäänyt eikä viime vuosituhansina hiukkaa-kaan edistynyt. Useita keksinnöitä, joita Europassa on tehty viime vuosisadoilla, on Kiinassa tunnettu jo monta tuhatta vuotta, esim. kirjanpainaminen, kompassi, posliinin ja kruutin valmistus, rokonpano. Yhteisen kansan uskonto on Buddhasmi. Keisarin valta rajoittamaton.

Peking (P. lev. $39^{\circ} 50'$, It. pit. $116^{\circ} 30'$), valtakunnan pääkaupunki ja keisarin istuin; maailman lavein- sekä Lontoon perästä kansakkain kaupunki. 2 milj. — *Schanghai* (P. lev. $31^{\circ} 25'$, It. pit. $120^{\circ} 38'$), vahva kauppa ja merikulku. Ulos viepi silkkitavaroita, teetä, kamfertia, rohto-aineita, posliinia y. m. 300 t. — *Ningpo* (P. lev. $30^{\circ} 5'$, It. pit. $121^{\circ} 0'$), paras satama tällä rannalla; tehtaita ja melkoinen kauppa. 300 t. — *Fu-tsjeu* (P. lev. $26^{\circ} 14'$, It. pit. $119^{\circ} 20'$), hyvä satama; teenviljelystä, kauppaa ja tehtaita. 600 t. — *Amoy* (P. lev. $24^{\circ} 28'$, It. pit. $118^{\circ} 13'$), eräässä vähäisessä saarella; satama; kauppaa ja merikulkua. 300 t. — *Kanton* (P. lev. $23^{\circ} 3'$, It. pit. $113^{\circ} 20'$), Europalaisten Kiinaan koskevan kaupan tärkein satama. Laivat eivät pääse kulkemaan kaupunkiin saakka, vaan seisottuvat — *Whampoaan*. Etevimmat vientitavarat ovat teet, silkki ja silkkintavarat, kassia, sokuri ja posliinit. $1\frac{1}{4}$ milj. Viime vuosina on Kiinalaisten täytynyt päästä Europalaisia useampiin muihinkin satamiin kauppaa harjoittamaan.

Varsinaiseen Kiinaan kuuluu myöskin kaksi snurta saarta: *Hainan* ja *Formosa*, molemmat vuorisia, metsäkkäitä ja hyvin hedelmällisiä.

Kiinan lisämaat:

Mandsjuria, Kiinasta koilliseen päin.

Etevin kaupunki on — *Mukden*.

Mongolia, pohjoinen osa Korkeasta Aasiasta. Tähän luemme myöskin Kokonor-Mongolialaisten maa sekä Vähän Bukharian.

Maimatsjin, rajakaupunki; ainoa jonka kautta saadaan Siperian kanssa kauppaa käydä.

Dsungaria, käsitti ennen koko pohjois-osan läntistä Korkeaa Aasiaa, mutta on nyt vaan vähänläntäinen, vuo-

rilla ja ylämailla täytetty maajakso, jossa nuot pienet järvet *Saisan* ja *Issikul*.

Etevin kaupunki on — *Ili*, kuvernöörin istuin. 75 t.

Tibet, eteläinen Korkea Aasia; korkeimpia maita koko maan päällä.

Lhassa, Kiinan ja Bengalin välisen kaupan keskus. 60 t.

Korea, Japanin ja Keltaisen meren välinen saarento; osittain korkeavuorinen, muuten hedelmällinen ja kansakas maa. Ainoastaan Kiina ja Japani saavat täällä käydä kauppaa.

Kingkitao, pääkaupunki.

Lieu-Khieu-saaret, Tyven-meressä; hedelmällisiä.

Japanin Waltakunta.

Tämä valtakunta on joukko suurempia ja vähempiä saaria Tyven-meressä, joita mannermaasta eroittaa Japanin meri. Saaret ovat korkeavuorisista ja tuliperäisistä, ja niitä rasittaa usein maanjäristykset. Varsinaisen Japanin kiviperäinen maa, jopa itse sen kalliotkin, muuttuvat asujanten ahkeruuden kautta viljavainioiksi tai pengermaiksi, jotka tuottavat riisiä, vehnää, soija-papua, teetä, silkkiäspuita, tupakkaa, sagoa, pumpulia y. m. Japanin kuparia pidetään parhaimpana. Vireydessä Japanilaiset vetävät ver-toja Kiinalaisille; ne eivät ainoastansa viljele maata samalla taidolla; vaan valmistavat myöskin yhtä hyviä, jollei parempia, silkki-, pumpuli- ja posliini-kaluja sekä lakeera-tuita teoksia. Sisäinen kauppa on varsin vilkas; pääsaaren lävitse käypi ristin rastin oivallisia maanteitä. Ulko-mainen kauppa sen sijaan on vähäpätöinen; tähän saakka on vaan kaksi muukalaista kansaa, Kiinalaiset ja Alamaalaiset, saaneet tulla Japaniin ja ainoastaan *yhteen* satamaan; mutta nyt on se muutos saatu aikaan, että Japanilaiset ovat avanneet muutamia satamia muittenkin kansain merikulkijoille. Ilman-ala on kesällä lauhkeata, mutta talvella

jotenkin kylmää. Uskonto pakanallinen. Väkiluku noin 40 miljoonaa.

Jeddo (P. lev. 35° 55', It. pit. 139° 20'), Nifonin saaren itärannalla; *Kubon* (maallisen ruhtinaan) istuin, jonka palatsi on peitetty kultalevyillä. 1½ milj. — *Miako*, samalla saarella, lähellä rantaa; *Dairin* (hengellisen ruhtinaan) istuin. 500 t. — *Simoda*, Jeddolahden suussa; avoin muukalaisten laivoille. — *Hakodadi* (P. lev. 41° 56', It. pit. 140° 39'), Jesson saarella; satama avettu vierasten kansakuntain laivoille. — *Nangasaki* (P. lev. 32° 44', It. pit. 129° 59'), Kiusiin saarella; vahva kauppaliike ja hyvä satama. Vientitavaroita: kupari, kamferti, silkki ja silkkikankaat, pumpuli-kankaat, rohto-aineet y. m.; tuontitavaroita: sokuri, vuodat, elfenluu, tina y. m. 70 t. Satama myöskin muukalaisilla avoin.

Afrika.

Afrika on suurundelta kolmas maanosa ja sijaitsee enimmäksi osaksi kuumassa vyöhykkeessä, jonka vuoksi se onkin kuumin kaikista maanosista. Eroitus ilman-lämpimässä päivällä ja yöllä on hyvin suuri, sillä päivän tukala helle muuttuu yöllä rasittavaksi kylmyydeksi. Yhtä äkillinen on vuoden aikojenkin muutos, joita on ainoastaan kaksi: toinen kuiva, toinen märkä. Sisä-maa on vielä osaksi tuntematointa. Täällä löytyy suurin ja hedelmättömin hieta-aavikko koko maan päällä, jossa kuitenkin harjoitetaan vilkasta karavani-liikettä. Useissa rantamaissa Europalaiset pitävät melkoista kauppaa. Maanviljelys ja keinollisuus on ylimalkaan huonolla kannalla. Maan kotoasukkaat ovat Neekerit, jotka melkkein kaikki vielä ovat pakanoita; pohjoispuolella vallitsee kuitenkin Muhametin usko. Väkilukua arvellaan 100 tahi 300 miljonaksi. Afrika jaetaan tavallisesti seuraaviin osiin: 1) *Berberia*, 2) *Nüli-maat*, 3) *Sahara*, 4) *Sudan*, 5) *Läntinen Rantamaa*, 6) *Kap-maa*, 7) *Kaakkoinen Rantamaa* ja 8) *Saaret*.

Berberia.

Koko pohjoinen rantamaa Atlantin merestä Egyptiin saakka, etelässä tuohon isoon aavikkoon rajoittuva. Kasvullisuus on runsas kaikkialla, missä vettä ei puutu, erittäin pohjois-osassa. Lähinnä aavikkoa oleva kuiva maa-jakso tuottaa parhaasta päästä taateleita ja on siitä saanut nimensä „Biledulsjerid“. Kansasto on parhaastansa *Berbejä* ja *Arabialaisia*. Edelliset elävät enimmäen vuoriseuduissa paimenina ja rosvoina; jälkimäiset osittain asuvat kaupungeissa ja kylissä, missä harjoittavat maanviljelystä, kauppaa ja keinollisuutta (*Morit*), osittain kuljeksivat toisesta paikasta toiseen (*Beduinit*). Paitsi noita kahta pääkansaa, täällä elää jotenkin paljon muukalaisia. Jaakaantuu 5 osaan:

Marokko, läntisin osa, Atlas-vuorten ympärillä. Maata hallitsee itsevaltaisesti Sulttani, jota Europalaiset sanovat keisariksi.

Marokko (P. lev. 31° 34', L. pit. 7° 40'), pääkaupunki; Sulttanin istuin. 60 t. — *Magador* (P. lev. 31° 30', L. pit. 9° 46'), etevin merikaupunki. Vientitavaroita: elfenluu, strutsin-sulat, vaksi, vuodat, gummi, mantelit, taatelit, riisi, vilja, vänkooli, lakritsijuuret, krappi, orselli-väri y. m.; tuontitavaroita: pumpuli-, villa-, silkki- ja liina-kankaat, tee, rauta- ja muut mitalli-, lasi- ja posliini-tavarat y. m. 16 t. Atlantin meren rannalla vielä merikaupungit: *El-Araish*, — *Sallee*, — *Rabat*, — *Mazagan*, — *Agadir* ja — *Assa*. Gibraltarin salmen äärellä — *Tanger* ja Välimeren partaalla *Tetuan*, joissa kaupitaan samoja tavaroita kuin Magadorissa.

Spanian alusmaat (katso Spania).

Algier (katso Ranska).

Tunis (katso Turki),

Tripolis (d:o d:o).

Niili maat.

Egypti (katso Turki).

Nubia, suuri maa Niilin keskimäisen juoksun ympärillä; itäinen osa koskee Punaiseen mereen. Jaettu useit-

ten, enemmän tai vähemmin Egyptin Vara-Kuninkaan val-
lan-alaisten ruhtinaitten välillä.

Suakin (P. lev. 19° 2', It. pit. 37° 50'), ainoa merikaupunki.

Habesch eli *Abyssinia*, vuorimaa, jossa itäinen Niilin-
haara alkaa. Tämä muinoin mahtava valtakunta on nyt
jaettu useihin valtioihin, jotka elävät alituudessa riidassa.
Asujamet ovat kristityitä, mutta puolivillejä.

Punaisen meren rannalla kauppakaupungit — *Massovah* ja *Honfila*.

Sahara.

Suurin hieta-aavikko koko maan päällä, ulottuen At-
lantin merestä Afrikan poikki hamaan Egyptin rajavuoreen
saakka, mutta siellä muuttuen *Libyan erämaan* nimiseksi.
Se on 600 peninkulman pituinen ja 200 peninkulman levyi-
nen tasanko, pinta vuorottain pii-kiveä ja hietaa, joka ko-
koontuu alinomaa muutteluviksi vuoriksi. Matkustaminen
tällä merellä on vaarallisempi kun valtamerellä. Aavikossa
ei kasva puuta, ei pensasta, ei ruohoa, ainoastaan muuta-
mia suola-yrttejä; melkein vaan strutsit ja antilopit voivat
täällä oleskella. Tiheämmässä kuin tähän saakka on luultu,
etenkin itään päin, löytyy kuitenkin siellä täällä niinkut-
suttuja *oaseja* eli *kosteikoita*, joissa kasvaa taateleita ja
etelähedelmiä, mutta niukalta eloa; näissä myöskin eläte-
tään jotenkin suurilukuisia karjalaumojia, olletikin kame-
leita. Moninaisten vaarojen uhalla täällä harjoitetaan vil-
kasta kauppaliikettä Neekerin maitten kanssa.

Sudan,

Saharasta etelään päin. Maan pohjois-osa on hieta-aavik-
koa, mutta eteläinen vuorista, metsäkästä ja vesistä. Suu-
rimmat vedet ovat arojärvi *Tsjad* sekä *Dsjoliba* eli *Niger*-
joki. Maa tuottaa eloa, taateleita ja muita hedelmiä, indi-
goa, pumpulia, kahvia, schi-puuta (josta saadaan kasvin-

aineista voita), öljypalmuja y. m.; on tiheästi kansoittu-
nutta, täynnä kyliä ja kaupungeita. Täällä harjoitetaan
vilkasta karavanikauppaa, etenkin elfenluulle, kultahiedalla
ja orjilla. Sudanissa löytyy joukko valtakuntia, joita kaik-
kia hallitaan mitä hirmuisimmalla ehdonvallalla, esim. *Bam-
barra, Timbaktu, Sakkatu, Burnu, Darfur* y. m. Useim-
mat asujamet ovat *Neekereitä*, joista muutamat tunnustavat
Islamia, mutta useimmat ovat fetischin-palvelijoita.

Läntinen Rantamaa.

Senegambia, Senegalin ja Gambian ympärillä. Ran-
nalla maa on hetteistä, taudillista, Europalaisille turmiol-
lista mutta hedelmällistä alankoa; sisempänä maa yletes-
sään tulee tervellisemmäksi ja muuttuu vuoriseuduksi. Ran-
tamaahan ovat Ranskalaiset, Englantilaiset ja Portugali-
laiset perustaneet muutamia kauppapaikkoja.

Ylä-Guinea, etelään päin Kong-vuorista, pitkin Gui-
nea-lahden pohjoispuolta. Rantamaa tavallisesti jaetaan:
— *Sierra-Leone-rantaan*, — *Pippuri-rantaan*, — *Elfenluu-
rantaan*, — *Kulta-rantaan*, — *Orja-rantaan* ja *Benin-ran-
taan*.

Europalaisilla täällä on monta kauppapaikkaa, mutta
erittäin huomattavia ovat nuo kaksi Neekerin tasavaltaa
Sierra Leone ja *Liberia*.

Freetown S. Leonessa. — *Monrovia* (P. lev. 6° 20', L. pit. 10° 30'),
Liberiassa; pääkaupunki; kauppa ja merikulkua. Ulos viepi väripuita,
elfenluuta, kultahieta, palmu-öljyä, sokuria, kahvia y. m. 3 t.

Ala-Guinea, maa *Kap Lopezin* ja *Kap Negron* välissä *Zaire* ja *Coanza*
jokien ympärillä. On ylimalkaan hietaista, hetteistä ja metsäkästä maata,
jossa valtakunnat *Loango, Congo, Angola* ja *Benguela*. Rantajakso maan
eteläpuolella on hedelmätöntä ja melkein autiota.

Kap-maa

käsittää Korkean Afrikan etelävierteen. Rantaa ympäröi-
see vuoret, jotka päättyvät *Hyvän Toivon Niemeen*. Ympä-

rillä oleva maa on kuivanlängtäistä, mutta tuottaa vehnää ja viiniä sekä myypi villoja ja vuotia. Alkuperäiset asujamet ovat osittain *Hottentotteja*, keltaisenruskeaa, rumaa, viatointa, nyt enimmitten kolonistein paimenina palvelevaa kansaa; osittain *Bosjesmanneja*, kääpiöntapaista, perin raakaa, taikinalla peitettyä kansaa. Uutisasukkaat ovat sekä *Hollantilaisia* että *Englantilaisia*.

Kaakkoinen Rantamaa.

Kafferin-maa, Kap-maan ja Delagoa-lahden välissä. Täällä on viime aikoina syntynyt kolme melkoista koloniaa: *Port Natal*, Englannin oma; *Oranje-joen* ja *Trans-Waalin Tasavallat*, perustetut Alamaitten uutis-asukasten jälkeisiltä.

Sofala, Delagoa-lahdesta Zambeze-jokeen; rikas kulasta ja elfenluusta. Nämät maat ovat enemmän tai vähemmän Portugalilaisten vallan-alaisina.

Mozambik, Zambeze-joesta Kap Delgadon saakka; myöskin Portugalilaisten hallussa.

Zanguebar eli *Zanzibar*, Kap Delgadosta tasaajaan saakka, hetteistä, mutta tuottaa runsaasti palmuja, pumpulia, sokuria, kahvia, pippureita, indigoa, kopalia, virakkia, myrrhaa y. m. Kuuluu enimmäksi osaksi Maskatin Sulttanin alle.

Zanzibar (Et. lev. 6° 0', It. pit. 39° 30'), eräässä saarella; näitten paikkain etevin satama ja kauppapaikka. 60 t. *Monbaza* ja *Melinde*.

Ajan, tasaajasta melkein Kap Guardafui-niemeen saakka.

Adel, Kap Guardafuista Bab-el-Mandebin saakka, pitkin Aden-lahtea; arvaamattoman rikas myrrhasta, kassiasta, ja kanelista

Zeila ja *Berbera*, vähäisiä kauppapaikkoja.

Saaret.

Madagaskar, suurempia saaria koko maan päällä. Korkeavuorinen, mutta varsin viljava; etenkin rikas riisistä, maisista, sokurista, pumpuleista, hampusta, kokospähkinöistä, kahvista, pippureista, inkivääristä, safranista, kartemummasta, mitalleista ja jalokivistä. Maa jakaantuu moneen pieneen valtakuntaan.

Etevin kauppakaupunki on — *Tamatave*, itä-rannalla.

Komoro-saaret, Mozambikin salmen pohjoisessa suussa. Rikkaat kesämaitten tuotteista. Niissä asuu itsenäisiä Arabialaisia.

Sokotora, Bab-el-Mandebin suussa; vuorinen, hedelmällinen, mutta varsin vähän kansoittunut. Kuuluu erään Arabialaisen ruhtinaan alle.

Amerika.

Tämän maan-osan löysi Kristopher Columbus, Genualainen, joka 12 p. Lokakuuta pääsi Länsi-Indian saareen *Guanahaniin*. Mutta *Amerikan* nimen tämä uusi maan-osa sai eräästä Florenzin kauppiaasta *Amerigo Vespuccista*, joka 1498—1499 saavutti mannermaan. Amerika ulottuu kaikkein ilma-vyöhykkeitten läpitse, jonka vuoksi sen ilmanalakin on varsin eri-laatuista; luonnon-tuotteitten, etenkin kasvien, rikkaus on äärettömän suuri; niinmyös täällä löytyy kaikellaisia jaloja mitalleja. Vaikka joet suuruuden ja lukumäärän puolesta ottavat voiton muitten maan-osien joista, ei niitä kuitenkaan vielä käytetä haaksikulkuun, paitsi Pohjois-Amerikan Yhdys-Valtakunnissa, joissa kauppa ja keinollisuus ovat mitä korkeimmillaan. Peri-asukkaat ovat Indianeja, mutta niitä nyt tunkevat tunkemistaan tieltänsä sisämaihin Europalaiset, jotka taukoomatta tulevat uutis-asukkaina maahan. Melkein yhtä paljon kuin Indianeja löytyy tätä nykyä tässä maan-osassa *Neekereitä*, jotka

osaksi vielä ovat orjina. Entisessä Spanialaisten ja Portugalilaisten Amerikassa sekoittamattomasta suvusta syntyneet sanotaan *Kreoleiksi*; *Mulatit* ovat Valkoisten ja Neekerein siittämiä; *Mestizit*, Valkoisten ja Indianein, *Zambot*, Indianein ja Neekerein lapsia. Indianit elävät metsästämisellä, kalastamisella ja raacilla luonnon tuotteilla; ne ovat pakanoita, mutta muut asukkaat kristityitä. Tämä maan-osa jaetaan *Pohjois-* ja *Etelä-Amerikaan*.

Pohjois-Amerika jakaantuu seuraaviin maihin ja valtakuntiin: 1) *Britannian alusmaat*, 2) *Yhdys-Valtakunnat*, 3) *Mexiko*, 4) *Keski-Amerika* ja 5) *Länsi-India*.

Britannian alusmaat (katso Englanti).

Yhdys-Valtakunnat.

(156,630 srkp.; 31 $\frac{1}{2}$ milj. asuk.).

Rajoittuu pohjasessa Britannian alusmaihin pitkän matkaa seuraten 49:nettä lev. astetta, idässä Atlantin mereen, etelässä Mexikon lahteen, lännessä Tyven mereen. Lounaisena rajana on, Mexikoa vastaan, Rio del Norte. *Alleghany-vuorten* kautta idässä sekä *Sierra Verden* ja eteläisten *Kalliovuorten* kautta lännessä tämä summattoman suuri ala jakaantuu kolmeen osaan: 1) *Atlantin rantamaa*, joka on etevin ja kansakkain osa, hyvin viljelty ja hedelmällinen; 2) *Mississippin tasanko*, äärettömän suuri tasamaa, noitten isohkoin virtojen *Missurin* ja *Mississippin* joki-ala *Alleghany* ja *Kalliovuorten* välissä. Itäinen osa on hyvin viljelty, mutta *Mississippin* länsipuolella leviää suuria erä-metsiä ja silmän siintämättömiä, puuttomia niittytasangoita, joita sanotaan *Savanneiksi*. Rantamaa pohjoispuolella Mexikon lahtea on sangen suoperäistä. 3) *Tyven-meren rantamaa*, *Kalliovuoriin* saakka, on enimmitten vielä metsiä ja ruohotasangoita. Tässä rantamaassa on viime vuosina arvaamattomalla pikaisuudella asukasten määrä enentynyt, johon syynä osaksi lienee Kalifornian kultarikkauden kek-

den rannalla, harjoittaa varsin aimollista kauppaa, etenkin jauhovientiä. 212 t. — *Norfolk*, — *Beaufort*, — *Wilmington*, — *Georgetown* ja — *Charlestown* (P. lev. 32° 42', L. pit. 80° 0'), tärkeä kauppakaupunki, josta vie-dään pumpulia, riisiä, tupakkaa ja hirssiä; maahan tuodaan manufaktureja ja kolonian tuotteita. 40 t. — *Savannah* (P. lev. 32° 3', L. pit. 81° 10'), Savan-nah-joen partaalla; hyvä kauppa riisillä, pumpulilla ja rakennus-puilla. 25 t.

Mexikon lahden rannalla: *Pensacola*, — *Mobile* ja — *New-Orleans* (P. lev. 29° 56', L. pit. 89° 55'), lähellä Mississippin suuta; aimollinen kauppa ja merikulku. Ulos viepi pumpulia, tupakkaa, vuotia, sokuria, riisiä, väri-puita, jauhoja, paloviinaa y. m. Ilman-ala on kovin taudillista. 168 t.

Tyven-meren rannikolla, johon myöskin entiset Venäjän alusmaat luetaan: — *San Francisco* (P. lev. 37° 55', L. pit. 121° 50'), Sacramento-joen lasku-lahden partaalla; hyvä satama; vahva kauppa ja merenkulku, joka enenee enenemistään. Tuontitavaroita: voi, kalat, kynttilät, saipua, kahvi, tee, viinit, rakennus-aineet, kivihiilet, rauta, teräs, vaatteet, pelto-kalut, jää y. t.; vientitavaroita: kulta, hopea, elävä-hopea, lyijy y. m. 60 t. *Monterey*, etelään päin. — *Novo-Archangelsk* (P. lev. 57° 3', L. pit. 135° 20'), Sitkan saarella; turkiksien kauppaa. 800 asuk.). Tähän myöskin kuuluu *Kodjak*, *Aleutit* y. m. saaret.

Mexikon Tasavalta.

Sitä ympäröittää etelässä ja lännessä Tyven-meri; poh-jasessa Yhdys-Valtakunnat; idässä Mexikon lahti. Maan poh-joispuoli on erämaita; loppupuolen täyttää eräs ylämaa, joka itä-rantaa päin muuttuu alavaksi, hetteiseksi rantamaaksi. Ylämaassa ja senvierteillä kasvaa maisia, ruista, perunaa, silkkiäispuita, sokuri-ruokoja, kakaota, pumpulia, indigoa, ja-lappaa, vanillia y. m. Tuo kuuma alava ja hetteinen ranta-maa Mexikon lahden äärellä — keltaisen kuumetaudin koti-maa — tuottaa maisia, riisiä, maniokkia, palmuja, pisangia, mahonki- ja kampeche-puita. Maa on kuuluisa kulta- ja ho-pea-kaivannoistansa ja arvellaan, että kaikesta hopeasta, joka löytyy maailmassa, on $\frac{2}{3}$ tullut Mexikosta. Maanviljelys ja keinollisuus ovat huonolla kannalla sekä asukasten lais-kuuden että alinomaisen rauhattomuuden tähden. Kauppa ja merikulku ovat vähäpätöisiä. Kulkuneuvot ovat huonot. Ilman-ala eriiä suuresti eri paikkain korkeuden suhteen. Spanian kieli on yleinen. Uskonto on Ruomin-Katholinen.

Mexiko (P. lev. 19° 28', L. pit. 99° 3'), Amerikan ihanin kaupunki; pääkaupunki ja hallituksen istuin; koko sisäisen kaupan keskus. 210 t. — Rantamaassa: *Matamoras*, — *Tampico*, — *Vera Cruz*, — *Santiago de Tabasco* ja — *Campeachy*. Näistä viedään muuanne parhaiten kultaa, hopeaa kochenilliä, indigoa, sokuria, pumpulia, vaksia, vanillia y. m. Tyven-meren rannalla: — *Acapulco*, — *San Blas*, — *Mazatlan* ja — *Guaymas*.

Keski-Amerika.

Tällä nimityksellä käsitetään maantieteessä se osa uutta mannerta, joka, ikäänkuin Pohjois- ja Etelä-Amerikan välisiteenä, ulottuu Mexikosta Panaman-taipaleeseen, idässä Karaibin mereen ja lännessä Tyven-mereen. Maa on vuorista ja täynnä vulkaneja, jotka ynnä myrskyjen kanssa usein rasittavat maata, mutta kuitenkin jalon ihanaa ja hedelmällistä. Ilman-ala on kuumaa ja taudillista, etenkin Karaibin meren rannalla. Tuotteita ovat kakao, kochenilli, vanilli, indigo, mahonki-, kampeche- ja santeli-puut y. m. Asujamet ovat suurimmaksi osaksi *Indianoja*. Spanian kieli on yleinen; uskonto katolinen. Tätä nykyä maa on jaettu seuraavalla tavalla: *Tasavalta Yukatan*, *Britannian Honduras*, *Keski-Amerikan Yhdys-Valtakunnat* (*Guatemala*, *Honduras*, *San Salvador* ja *Nicaragua*), *Mosquito-ranta*, *Tasavallat*: *Greytownin ala*, *Costa Rica* ja *Panama*.

Guatemalassa: — *Uusi Guatemala* (P. lev. 14° 42', L. pit. 90° 34'), kaikkein kauniimpia kaupungeita maan päällä; kauppa ja tehtaita. 60 t.

Nicaraguassa: *Leon* (P. lev. 12° 16', L. pit. 86° 37'), entinen pääkaupunki. Meren rannalla satamat: *Realejo*, *Nikoya* ja *San Juan eli Greytown*.

Costa Ricassa: pääkaupunki — *San Jose*, jonka satama on *Punta Arenas*.

Länsi-India

on jono saaria, jotka ulottuvat Floridasta Orinocon suihin saakka; niinmuodoin käsittäen sekä *Bahama-saaret* että *Suuret* ja *Vähät Antillit*. Useimmat ovat korkeavuorisia, hyvillä satamilla varustetuita, ja tuottavat runsaasti sokuria,

kahvia, tupakkaa, pumpulia ja indigoa. Ilman-ala on kuumaa ja Europalaisille taudillista. Sateen-aikana täällä käyvät myrskyt. Väkiluku nousee päälle $3\frac{1}{2}$ miljonan, josta puolet ovat Neekereitä. Kaikki saaret ovat Eurojalaisten vallan alla, paitsi seuraavat kaksi tasavaltaa.

Haitin Tasavalta.

Saman nimisen saaren läntinen osa. Asujamet ovat melkein paljaastansa Neekereitä.

Port-au-Prince (P. lev. $18^{\circ} 35'$, L. pit. $72^{\circ} 18'$), Gonaive-lahden rannalla; hyvä satama ja vilkas kauppa. Ulos viepi kakaota, tupakkaa, pumpulia, väri- ja mahonki-puuta. 28 t. — Tähän kuuluu myös saaret: *Gonaves*, *Tortua* ja *Vache*.

San Domingon Tasavalta.

Haitin itäinen ja suurempi osa. Asujamet enimmäkseen Mulatteja.

San Domingo (P. lev. $18^{\circ} 28'$, L. pit. $69^{\circ} 52'$), Ozonna-joen partaalla; vanhin Europalainen kaupunki Amerikassa: pääkaupunki. 20 t. *Samana*, hyvä satama. Tähän kuuluu saaret *Samana* ja *Saona*.

Etelä-Amerika.

Columbian 3 Tasavaltaa.

Etelä-Amerikan luoteinen osa. Maan pääjoet ovat *Magdalena* ynnä *Cauca* sekä *Orinoco*. Länsi-osa maasta on ylämaata, mutta itäinen hedelmällistä pengermaata ja äärettömän avaria niittymaita, joita nimitetään *Llanos*. Ilman-ala on tropikin tapaista niin että sateinen ja kuiva vuoden aika vaihtelee, vaikka lämmin erii eri paikkakuntain korkeutta myöden. Täällä kasvaa kaikki kuuman vyöhykkeen tuotteet, etenkin pumpuli, tupakka, sokuri, kahvi, kakao, vanilli, indigo, kiina-puut ja muut lääke-kasvit. Kieli on Spaniankieltä; uskonto katolinen.

A) Ecuador.

Columbian lounainen osa; 1 milj. asuk.

Quito (Et. lev. 0° 13', L. pit. 78° 43') pääkaupunki; ylämaassa; hyvä kauppa. 78 t. — *Guayaquil* (Et. lev. 2° 12', L. pit. 79° 50'), erään lahden äärellä; hyvä satama; melkoinen kauppa ja merikulku. Viepi muuanne kakaota, olki-hattuja, nahkaa, kiina-kuorta, aloe-puuta, hirsyä ja vuotia; maahan tuopi manufakturi-tavaroita, silkkikankaita, viiniä ja jauhoja. 25 t. — Tähän kuuluu myös *Galapagos-saaret* Tyven-meressä.

B) Uusi Granada.

Keskimäinen osa; 2½ milj. asuk.

Bogota (P. lev. 4° 39', L. pit. 74° 12'), pääkaupunki; ylämaassa. 40 t. — *Aspinvall*, eräässä Karaibin meren saarella, lähellä rantaa. Nopeasti vaurastuva rautatien kautta, joka täältä käy Panama-taipaleen poikki — *Panama* kaupunkiin, Tyven-meren rannalla. Karaibin meren rannalla; *Portobello*, — *Carthagena*, — *Santa Marta* ja — *La Hacha*, joista viedään kultaa, väripuita, tupakkaa, vuotia, nahkoja, kiina-kuorta y. m. — Panamasta tuodaan myös helmiä ja jalokiviä.

C) Venezuela.

Koillinen osa; 1½ milj. asuk. useammista kansakunnista.

Caracas (P. lev. 10° 30', L. pit. 66° 52'), pääkaupunki; korkeassa laaksossa, 3 peninkulmaa merestä. 40 t. — Sen satama on — *Laguayra*. — *Maracaybo*, — *Puerto Cabello*, — *Barcelona*, — *Cumana* y. m. merikau-pungeita, joista viedään kakaota, kahvia, tupakkaa, indigoa, pumpulia, sasarilla, kiina-kuorta, väripuita, hirsyä y. m.; maahan tuodaan pumpuli-, liina- ja rauta-tavaroita sekä viiniä. Tähän kuuluu monta saarta Karaibin meressä, joista *Margarita* satamansa — *Pampatarin* kanssa on suurin.

Guyana.

Venezuelan ja Brasilian välinen vuorinen rantamaa. Sisempi ylämaa on jylhää, metsäistä, Indianein sekä karaneitten Neekerein piilopaikka; rantajakson, jossa maan hedelmällisyys on arvaamattoman suuri, ovat Europalaiset rai-vanneet, Neekereillä viljellyttäen kahvia, sokuriruokoja, in-

digoa, vanillia, pippuria, pumpulia y. m. Sateen-aikana on suuri osa maata merenä, muitten kuukautton kuluessa suona, jossa on kärkeitä ja sisiliskoja niin että kihisee. (Katso Englanti, Hollanti ja Ranska).

Brasilian Keisarikunta.

Täyttää $\frac{1}{3}$ Etelä-Amerikasta ja on melkein yhtä suuri kuin koko Europa. Rajoittuu pohjasessa Uuteen Granadaan, Venezuelaan ja Guyanaan; idässä Atlantin-mereen; etelässä Uruguayiin; lännessä La Platan valtakuntiin, Paraguayiin, Boliviaan, Peruun ja Ecuadoriin. Pohjois-osa on tasankoa, jolla löytyy äärettömät niittymaats ja jonka läpitse maailman isoin joki *Amazon-joki* eli *Marañon* virtaa. Etelä-osa on vuorista ylämaata, josta *San Fransisco* ja *Parana* saavat alkunsa. Brasilia on rikkaimpia maita koko maan päällä; täällä löytyy kultaa, platinaa ja mitä parhaimpia timantteja; tupakkaa, kahvia, sokuria, riisiä ja kakaota paitsi muita kalliita luonnon-tuotteita. Ainoastansa vähäinen osa maata on raivattu ja arvellaan että viljeltäväksi sopivaa maata vielä löytyy puolen Europan suuruudelta. Ilman-ala on erilaatuista; ylimalkain rantamaassa kuumempaa ja kosteampaa kun sisemmissä ja korkeammassa osissa. Väkiluku on noin 8 miljonaa, joitten joukossa noin 3 miljonaa Neekeri-orjaa; muuten Indianeja, kreoleja ja valkoisia. Kieli on Portugalin kieltä; uskonto katholinen; hallitusmuoto perustuslaillinen monarkia.

Rio de Janeiro (Et. lev. $22^{\circ} 0'$ L. pit. $42^{\circ} 50'$), erään merenlahden rannalla, joka tekee suuren ja oivallisen sataman; pääkaupunki ja keisarin istuin; kaupan keskus. Vientitavaroita: kahvi, sokuri, vuodat, sarvet, riisi, rommi, tupakka, tapioka, ipecacuanha, eepenholsi y. m.; tuontitavaroita: voi, juusto, kapa-turska, jauhot, viinit, teet, vaksi, suolat, kivihiilet, rauta, lyijy ja manufakturi-tavarat. 300 t. — *Bahia* (Et. lev. $13^{\circ} 0'$, L. pit. $42^{\circ} 30'$), satama, johon vaikka kaikki maailman laivastot mahtuisi; suuri merikulku ja vahva kauppa. 190 t. — *Pernambuco* (Et. lev. $8^{\circ} 2'$, L. pit. $44^{\circ} 46'$), harjoittaa merikulkuja ja vahvaa kauppaa, etenkin sokurilla, pumpulilla,

vuodilla y. m. 80 t. — *Para*, — *Maranhã*, — *Paranahyba*, — *Ceara*, — *Natal*, — *Parahiba*, — *Sergipe*, — *Porto-Seguro*, — *Viktoria*, — *Santos*, — *Desterro*, — *S. Pedro de Rio Grande*. Tähän kuuluu saaret *Fernando de Noronha* ja *Trinidad* Atlantin meressä.

Perun Tasavalta.

Rajoittuu pohjasessa Ecuadoriin, idässä Brasiliaan, etelässä Boliviaan ja lännessä Tyven-mereen. Pitkin rantaa, 6—15 peninkulman päästä, käy Kordillerein vuori-jono. Tuon soukan rantamaan läpitse juoksee joukko pienempiä jokia, joitten laaksot ovat hedelmällisiä. Muuten se on tasaista, bietaista ja kuumanlääntäistä. Vuorimaassa ilman-ala on karkeata, mutta hedelmällisissä laaksoissa terveellistä. Vuorten itäisellä puolella on nuot suuret ruohoiset niittymaats, joita nimitetään *Pampas*. Maassa löytyy runsaasti kultaa, hopeata ja kuparia. Keinollisuus ja kauppa eivät ole suurenarvoiset, mutta alkavat kuitenkin karttua. Asujamat ovat Indianeja, Neekereitä, Kreoleja ja Europlaisia. Kieli on Spanian kieltä; uskonto katholinen.

Lima (Et. lev. 11° 58', L. pit. 77° 4'), lähellä Rimak-joen suuta; vahva kauppa ja merikulku; sen satamasta — *Callaosta* viedään muuanne kultaa, hopeata, kuparia, vuotia, kiinakuorta, smaragdeja, sinoberia, salpietaria, sodaa, kakaota, sokuria, pumpulia, lampaan- ja alpakan-villoja, chinchillan nahkoja sekä guanoa, jota saadaan rannan lähellä olevista Chinka saarista. Maahan tuodaan manufakturi-tavaroita, viiniä, silkkiä, paloviinaa y. m. 100 t. — *Lambeyeque*, — *Payta*, — *Truxillo*, — *Pisco*, — *Arika*, — *Iquique*, vähäisempiä

Bolivian Tasavalta.

Sitä ympäröi Peru, Brasilia, La Plata Valtakunnat ja Tyven-meri. Maa on enimmäksi osaksi vuorista, hedelmätöntä ja korpimaista. Ylämaissa ilman-ala on lauhkeaa, mutta alamaassa sangen kuumaa. Vuorissa on kultaa ja varsinkin hopeata. Keinollisuus ja kauppa huonot. Asujamista, kielestä ja uskonnosta katso Peru.

Chuquisaca (Et. lev. $19^{\circ} 34'$, L. pit. $66^{\circ} 54'$), pääkaupunki. 24 t. — *Cobija* eli *Port la Mor* (Et. lev. $22^{\circ} 30'$, L. pit. $70^{\circ} 12'$), ainoa merikaupunki, vaikka vähäpätöinen. 1 t.

Chilin Tasavalta.

Pitkä ja kaita Tyven-meren ääreinen rantamaa 24° ja $43'$ Et. lev. välillä. Maan läpitse juoksee monta jokea ja siinä sattuu usein hirmuisia maanjäristyksiä. Ilman-ala on terveellistä, vaikka kesällä kuumuus on hirveän suuri ja sade sekä myrskyt harvinaiset. Pohjois-osa on kuivaa, hiehtaista ja hedelmätöntä; keskimäinen ja eteläinen osa, jota sade enemmän kostuttaa, on hedelmällisempää. Vehnää ja maisia viljellään kaikkein enemmän; potaatikasvilla on täällä kotimaansa. Täälläkin löytyy runsaasti hopeata, kultaa ja kuparia. Asujamet, kieli ja uskonto niinkuin Perussa.

San Jago (Et. lev. $33^{\circ} 30'$, L. pit. $70^{\circ} 40'$), pääkaupunki. 80 t. — *Valparaíso* (Et. lev. $33^{\circ} 2'$, L. pit. $71^{\circ} 35'$), etevin merikauppakaupunki. Etelä-Amerikan länsirannalla. Vientitavaroita: nisu, vuodat, tali, kulta, hopea, kupari, indigo, villat, rohto-aineet, chinchillan ja muut turkki-nahat; tuontitavaroita: manufakturit, viinit, paloviina, kivihilet y. m. 70 t. — *Copíapo* ja sen satama — *Caldera*, — *Coquimbo*, — *Concepcion* ynnä satama *Talcahuano*, — *Valdivia*.

Chiliin kuuluu saaret: *Chiloe*, jossa satama *San Carlos*; *Juan Fernandez*, kaukana lännessä. Täällä eli Skottlantilainen Alexander Selkirk („Robinson Crusoe“) vuosina 1705—1709.

La-Platan Valtakunnat.

A) Argentinin liittokunta.

Tämän valtioliiton ala rajoittuu tätä nykyä pohjasessa Boliviaan; idässä Paraguayiin, Uruguayiin ja Atlantin mereen; etelässä Patagoniaan; lännessä Chiliin. Koko läntisen rajaseudun täyttää Kordillerit; etelään päin alkavat *Pampas*, ääretön tasanko, ilman muita puita kuin palmuja, mutta varsin korkeaa ja hyötyistä ruohoa kasvava. Täällä samoillee lukemattomia hevos- ja nauta-laumoja, osittain

isännättöminä osittain *Gauchos* nimisten paimenten hallussa, sekä muita villeja ja villiityneitä eläimiä. Pääjoet ovat *Parana* ja *Uruguay*, jotka yhdistyvät ja nimitetään *Rio de la Plata*, johon myös suurempia laivoja pääsee purjehtimaan. Ilman-ala on eri paikkain suhteen erilaatuista, mutta kuitenkin terveellistä. Keinollisuus on vähäpätöinen; mutta kauppa aimollinen. Asujamet ovat Spanialaisia ja India-nein jälkeisiä; luvulta noin $1\frac{1}{4}$ milj.; kieli Spanian kieltä ja uskonto katolinen; hallitusmuoto tasavaltainen.

Parana (Et. lev. $31^{\circ} 38'$, L. pit. $60^{\circ} 55'$), hyvin rakennettu; kauppaa ja merikulkua. 20 t. — *Byenos Ayres* (Et. lev. $34^{\circ} 39'$ L. pit. $58^{\circ} 18'$), Plata-joen reunalla; harjoittaa melkoista kauppaa ja merikulkua. Vientitavaroita: vuodat, sarvet, tali, naudankarvat, villat, liha y. m.; tuontitavaroita: pumpuli ja villa-kankaat, kiviastiat, jauhot, viinit, kryydit, sualattu kala, masinat, kivihiilet, suolat y. m. 120 t. — *Rosario* ja *Conception*, vähäisempiä.

B) Paraguay.

Maajakso länsipuolelta saman-nimisen joen sekä itä- ja eteläpuolelta Paranan välissä. Tämä ilman-alaltansa suolainen maa on rikas oivallisimmista tuotteista. Tärkein vientitavara on Paraguay-tee (eli maté), jota yleisesti nautitaan koko Etelä-Amerikassa. Maan koloniseerasivat ensin Jesuitain lähetyssaarnajat. Väkiluku $1\frac{1}{4}$ milj.; hallitusmuoto tasavaltainen; uskonto katolinen.

Assumpcion (Et. lev. $25^{\circ} 28'$, L. pit. $57^{\circ} 45'$), Paraguay-joen reunalla. 20 t.

C) Uruguay,

Tasavalta; Brasilian, Uruguay- ja Plata-joen sekä Atlantin meren välissä. Terveellinen ja hedelmällinen tasanko, jota lukemattomat karjalaumat kiertelevät. Maanviljelystä ja keinollisuutta ei ollenkaan harjoiteta; kauppakin on vähäinen. Asujamet $\frac{1}{4}$ milj., ovat enimmäksi osaksi euroopalaista sukupöytä.

Montevideo (Et. lev. $34^{\circ} 53'$, L. pit. $56^{\circ} 5'$), Plata-joen suussa. Vientitavaroita: vuodat, nahat, sarvet, villat, jouhet, tali, luut, liha, saipua y. m.;

tuontitavaroita: vilja, viinit, jauhot, tupakka, huone-kalut, suolat ja manufakturit. 46 t. — *Maldonado* ja — *Colonia*, vähäiset.

Patagonia.

Amerikan manteren eteläisin osa. Länsi-puoli on vuori-maata, itä-puoli sen sijaan on Pampas-tasankoin jatkoa, niin muodoin aukeaa, kuivaa hietatasankoa, joka etelässä käy yhä autiommaksi. Villejä ja villiityneitä, monensukuisia elämiä samoilee suurissa määrin maan länsi- ja pohjoisosissa. Asujamet ovat tavattoman kookkaita *Indeaneja*, jotka elävät karjanhoidolla sekä metsästämisellä ja ovat melkein alastomia, vaikka ilman-ala on kyllä kovaa.

Saaria Etelään päin.

Tulimaa, yksi suuri ja useita pienempiä saaria, joita tuo vaarallinen *Magelhaenin* salmi manteresta eroittaa. Ne ovat täynnä korkeita, lumella peitetyitä vuoria; ja niissä asu meren rannalla *Pesjeräijä*, jotka ovat koko maailman raa'impia kansoja ja elättävät itseänsä hylkeenlihalla, kaloilla ja linnuilla.

Asujattomia, mutta rasvaisista linnuista ja meri-eläimistä yhtä rikkaita ovat: *Uusi Etelä Georgia* ja *Sandvichin maa*.

Australia.

Tähän maan-osaan kuuluu joukko saaria *Tyven*-meressä, *Uusi Hollanti* tähän myös luettuna, joka käsittää $\frac{4}{5}$ koko Australian maa-alasta ja tavallisesti sanotaan mantee-reksi. Vaikka useammat näistä saarista ovat kuumassa vyöhykkeessä, ilman-ala kuitenkin meri-tuulten vuoksi on lauhkeaa. Etevimmät kasvit ovat kokos-palmut, leipäpuu, pisangi, jamsjuuret ja batatit, joita syödään, sekä paperisilkkiäispuu, gummipuu, ja muut hyödylliset puunlajit. Eläimiä ja lintuja löytyy monta, muitten maan-osien suhteen

erinkaltaista lajia. Huomattava seikka on, että ylimalkain saarien sekä kasvit että eläinlajit harvenevat mitä enemmän itään päin tulee. Australialla on suuruutensa suhteen varsin vähän asukkaita. Nämät ovat kahta eri pääheimoa: Papuas ja Malajit. Muutamat kansakunnat käyvät alastomina tahi eläin-vuodilla peitettyinä; toiset asuvat maa-kuopissa ja syövät ruokansa raa'alta, toisilla on kiinteät asuinpaikat ja nämät harjoittavat maanviljelystä. Kaikkialla käytetään sitä tapaa, että tatueeraavat itseänsä, s. o. piirtelevät koristuksia ihoon. Asujamet ovat pakanoita; ainoastaan muutamia malajeja on kääntynyt Kristin-oppiin.

Uusi Hollanti.

Maan sisempi osa on varsin vähän tunnettu, mutta tiedetään kuitenkin että ylämaat ovat lähellä meren rantaan ja näitten välissä avaraa alanko-maata. Ylimalkain maassa on puutte juoksevista vesistä. Ilman-ala on pohjois-osassa kuumaa, mutta etelässä ja kaakossa lauhkeaa; kaikkialla suloista ja terveellistä. Tuotteet ovat hyvin erilaatuiset; muutamat paikat ovat hedelmättömiä toiset rikkaat useammista, osaksi varsin omituisista kasveista ja eläimistä. Alkuansa puuttui täällä kaikki viljanlajit eikä ollut paljon hedelmiäkään ja marjoja, jotka sopivat ihmisten ravinnoksi; ainoastaan kaalipalmu, jams- ja muut juuret kasvavat villinä, jonka tähden asujamet usein kärsivät nälkää.

Saaria.

Tasaajan etelä-puolella:

Van Diemenin maa ja Uusi Zeelanti. (Katso Englanti).

Uusi Guinea, suurin saari Australiassa. Vaikka tämä saari on ensin löydettyä Australiassa, se kuitenkin on kaikkein vähemmän tunnettu siitä syystä, että alku-asujamet ovat sotaisia ja Europalaisten suhteen varsin vihamielisiä.

Sen verta kuitenkin tiedetään, että maa on rikas oivallimmista tuotteista. Kiinalaiset käyvät täällä kauppaa.

Uusi Britannia, — Uusi Irlanti, — Salomonin saaret, — Uudet Hebridit y. m., kaikki vuorisia, tuliperäisiä ja varsin hedelmällisiä. Tuottavat muskottia, neilikoita, kokos-pähkinöitä y. m.

Santa Cruz, — Fidsji-saaret, — Purjehtijan-saaret, — Ystävyyden-saaret, joita korallimuodustukset ympäröivät; uhkian hedelmällisiä. Useimmat asujamista ovat kääntyneet Kristin-oppiin.

Cookin-saaret, — Tubuai-saaret, — Matalat-saaret, — Pääsiäis-saari, äärimmäiset idässä.

Seura-saaret ja Marquesas-saaret ovat Ranskan alaiset.

Tasaajan pohjois-puolella:

Bonin-saaret, joissa valaskalan-pyytäjät käyvät.

Ladronit eli Marianit, Carolinit ja Pelew-saaret ovat Spanian haltuiset.

Lord Mulgraven saaret, joista pohjoinen ryhmä nimitetään *Radack, Marshall ja Ralick saariksi*, eteläinen *Gilbertin saariksi*.

Sandwichin saaret, joissa on tuliperäisiä vuoria ja uhkian hedelmällistä maata. Kun nämät saaret ovat Amerikan ja Aasian välisen kulku-väylän keskipaikolla, käy niissä usein laivoja; etenkin ovat valaskalan-pyytäjät ottaneet niitä pysäys-paikaksensa. Asujamet voittavat muut Australialaiset sivistyksessä, taidollisuudessa ja vireydessä. Ne rakentavat laivoja, joilla purjehtivat Amerikkaan ja Kiinaan saakka. Uskonto on Kristin-oppi.

Etevimmät saaret ovat: *Oahu*, jossa *Honolulu* (P. lev. 21° 18', L. pit. 157° 55'), valtakunnan pääkaupunki ja kuninkaan istuin; hyvä satama; melkoinen kauppa ja merikulku. 12 t. — *Ovahi*, jossa satamat — *Kalaka-kua*, missä Cook murhattiin vuonna 1779, ja — *Kailua*. Täällä on mainion korkea tulivuori *Mauna Loa*. *Maui*, kussa kaupunki *Lahaina*. — *Kauai*, jossa satama *Honolai*.

Eteläisen Napapiirin maa.

Eteläisen napapiirin lähellä on tavattu saaria sekä laveita rantajaksoja, lumella peitetyitä, ilman kasvia, ilman ihmisiä. Nämät maat yhtynevät Tulimaan etelä-puolella olevaan napapiirin maahan.

P. Th. Stolpen kustantamia kirjoja, kaupan kaikissa maamme kirjakaupoissa:

N. J. Berlinin Lukukirja Luonnontieteessä. Suomen kansalle sovittamalla suomentanut A. Rahkonen 110:llä kuvalla. Nidottuna: 6 m. Sidottuna: 6 m. 50 p.

Ensimmäiset alkeet suure-opillisessa ja luonnon-omaisessa Maantieteessä. Nidottuna: 80 p. Sidottuna: 1 m.

M. Gad, Yleisen Varallisuuden Luonto ja Syyt lyhyt osoitus Valtiotaloudshoidon pääperusteista, 2 m.

Rahvaan tytär, miljoonain hallitsia. Historiallinen kertomus. 60 p.

Alkuperäisiä **Suomalaisia Uuteloita** K. J. Gummerus'elta. Ensimmäinen vihko 2 m.

Weljekset. Uutelo. Kertoeli —l—b—s. 60 p.

Talvikukkaisia eli pieniä kaunokirjallisia kappaleita, toimittanut P. Hanrikainen. Sisäily: Kaupunki ja Erämaa; Kappeli; Silmänkääntäjä. 1 m. 20 p.

Hyvä poika ja kelpo sotamies, eli sydän oikeassa paikassa. 2:lla kuvalla. 60 p.

Historiallinen Jutelmä jalosta ja urhoollisesta Neekeristä, nimeltä Loango. Hyödyksi ja huvitukseksi nuorisolle, kirjoittanut Frans Hoffmann. 80 p.

Kommunisti. Komedia yhdessä näytöksessä J. Jolinin tekemästä muokallut T. Heimo. 40 p.

Kansan Kirjasto, I. Ison Waltameren Saarien Luonto ja Asukkaat 1:n vihko. 50 p.

Hetkellinen huvitus eli **Laulukirja,** sisältävä 75 uudenaikaista laulua. 60 p.

Otteita kansakoulun kasvatusopin viitteistä. Kirjoittanut L. Kellner. 50 p.

Poliisi-Historioita, eli Taulusia Kansan Elämästä H. Meltzer'iltä 1 m.

Kertomuksia Suomen historian alalta. Mukailemalla toimittanut A. Nylander. 1 m.

Olla ja Näkyä. Kertomus jokapäiväisestä elämästä. Onkel Adam'ilta. 40 p.

Sääskiä. Runollisia kokeita tehnyt A. Rahkonen. 1 m. 10 p.

Kuinka Henriikki von Eichenfels oppi Jumalaa tuntemaan. Kertomus lapsille ja lastenystävälle. 80 p.

Siveyden oppi Kansan hyödyksi. Unkarin kielellä kirjoittanut Ignaz v. Zsoldos. Suomentanut A. K. 50 p.

Sivistyttäviä Kertomuksia Yhteiselle kansalle ja Lapsille kirjoittanut J. P. A. Snell, suomentanut M. Costiander. 80 p.